

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

**Διπλωματική Εργασία :Η νέα πολιτική οικονομία της ευρωπαϊκής οικονομικής
διακυβέρνησης**

Επιβλέπων Καθηγητής: Αντ. Αντωνιάδης

Επιμέλεια: Χαρμαντάς Σωτήρης Α.Μ.: 1210Μ092

ΑΘΗΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012

Περίληψη

Στόχος αυτής της εργασίας είναι να εξετάσει τη νέα αρχιτεκτονική της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης μέσα από τις τέσσερις σχολές σκέψης της νεοθεσμικής θεωρίας. Η ανεπάρκεια των μηχανισμών συντονισμού των αποκεντρωμένων οικονομικών πολιτικών και γενικότερα η απουσία μίας οικονομικής κυβέρνησης ικανής να διασφαλίζει δημοσιονομική πειθαρχία οδήγησε στην εξάπλωση μίας κρίσης χρέους μεταξύ των αδύναμων οικονομιών του περιφερειακού νότου. Από την στιγμή του σχεδιασμού της η ΟΝΕ στηριζόταν σε σαθρά θεμέλια με αδύναμους μηχανισμούς διακυβέρνησης. Θα υποστηριχθεί ότι η τρέχουσα κρίση χρέους της Ε.Ε. δεν σηματοδοτεί ένα σημείο διακλάδωσης που οδηγεί σε έναν νέο γνωσιακό και κανονιστικό προσανατολισμό. Αντίθετα η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση δεν εμφανίζει μια μετατόπιση από την ισχύουσα θεσμική ισορροπία που να την οδηγεί προς ένα νέο μονοπάτι αλλά τουναντίον διατηρεί τα θεμελιώδη γνωρίσματα της με τις αλλαγές να περιορίζονται σε μικροθεσμικό επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά: Νεοθεσμισμός, Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση, Θεσμική Αλλαγή

Abstract

The aim of this paper is to examine the new architecture of European economic governance through the four schools of neoinstitutionalist thought. It is argued that the design of the EMU was based on shaky foundations with weak governance structures. The insufficient coordination mechanisms of the decentralized economic policies and the general absence of an economic government capable of ensuring fiscal discipline led to the spread of a debt crisis among the weakest economies in the South Regional of the eurozone. The attempted reform did not entail a new cognitive or normative orientation which means the absence of any fundamental change to the ontology of European economic governance. Thus the system retains its fundamental features and does not stray off the path. The new institutional forms that emerge are largely isomorphic and the changes are being limited to micro institutional level.

Key Words: Neoinstitutionalism, European economic governance, institutional change

Πίνακας περιεχομένων

Προλεγόμενα	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Κεφάλαιο 1 ^ο Το νεοθεσμικό ρεύμα σκέψης.....	8
1.1. Η πολιτική οικονομία του νεοθεσμισμού.....	8
1.2. Γιατί οι θεσμοί έχουν σημασία?	9
1.2.1. Ο ιστορικός νεοθεσμισμός	11
1.2.2. Ο ορθολογικός νεοθεσμισμός.....	12
1.2.3. Ο κοινωνιολογικός νεοθεσμισμός.....	13
1.2.4. Ο κονστρουκτιβιστικός νεοθεσμισμός.....	14
1.3. Η έννοια της αλλαγής παραδείγματος.....	15
1.3.1. Το κυρίαρχο νεοφιλελεύθερο οικονομικό παράδειγμα	16
1.3.2. Η θεσμική αλλαγή στον νεοθεσμισμό	18
1.4. Η σημασία της νεοθεσμικής προσέγγισης για την ερμηνεία της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης	22
Συμπεράσματα	23
Κεφάλαιο 2 ^ο Η αρχιτεκτονική της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης.....	25
2.1. Η δημοσιονομική πολιτική.....	26
2.1.1. Η αναμόρφωση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το πακέτο των έξι προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.	26
2.1.2. Το ευρωπαϊκό εξάμηνο.....	29
2.1.2.1. Το Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας (The Euro+ Pact).....	31
2.1.3. Η Συνθήκη για την Σταθερότητα, τον Συντονισμό και την Διακυβέρνηση στην Ο.Ν.Ε.	32
2.2. Η στρατηγική Ευρώπη 2020.....	34
2.3. Ένας μόνιμος μηχανισμός διαχείρισης κρίσεων	35
2.4. Η νομισματική πολιτική. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.	37
2.5. Η χρηματοοικονομική πολιτική.....	38
Νέοι θεσμικοί διακανονισμοί για οικονομική σταθερότητα και για τον έλεγχο της υπερκυκλικότητας του κεφαλαίου.	38
2.6. Οι καινοτομίες στην ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση.....	41
2.8. Αξιολόγηση της θεσμικής αλλαγής	45
Συμπεράσματα	47
Κεφάλαιο 3 ^ο Η πολιτική οικονομία των θεσμών και των αποφάσεων στην ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση.....	49

3.1. Ορθολογικότητα	49
3.2. Οι θεσμοί ως εργαλεία παραγωγής πολιτικής και διαμόρφωσης πολιτικής συμπεριφοράς.....	51
3.3. Ο ρόλος της ιστορίας	53
3.3.1.Προς μία δημοσιονομική ομοσπονδία (federal polity);	54
4.1. Οι Ιδέες	55
5.1. Το πολιτισμικό πλαίσιο.....	57
5.1.1.Η κουλτούρα του πληθωρισμού.....	58
Συμπεράσματα	61
Επιλεγόμενα.....	62
Πηγές	64

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1. Τα τέσσερα παρακλάδια του νεοθεσμισμού.....	22
Σχήμα 2. Η αρχιτεκτονική της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης.....	40
Σχήμα 3. Η ερμηνεία του παραδείγματος της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης στη βάση πέντε θεμελιωδών παραδοχών του νεοθεσμικού ρεύματος.....	60

Κατάλογος Συντομογραφιών

E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
E.K.T.	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
O.N.E.	Οικονομική και Νομισματική Ένωση

Εισαγωγή

Η πορεία της οικονομικής διακυβέρνησης αμέσως μετά την υιοθέτηση του ευρώ υπήρξε προδιαγεγραμμένη (*path dependent*). Η ιστορική της διαδρομή καθορίστηκε από τις αποφάσεις που λήφθηκαν στο Μάαστριχτ για την εγκαθίδρυση μίας νομισματικής και οικονομικής ένωσης και ήταν αυτή που στη συνέχεια καθόρισε την πορεία των εξελίξεων προδιαγράφοντας την πορεία και το περιεχόμενο της οικονομικής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ωστόσο η διαφοροποίηση που υιοθετήθηκε στο Μάαστριχτ ανάμεσα στην οικονομική και την νομισματική πολιτική δεν μπορούσε να διατηρηθεί και αυτό διότι για την νομισματική πολιτική προβλεπόταν η πλήρη εκχώρηση της και η άσκηση της σε υπερεθνικό επίπεδο ενώ για την οικονομική πολιτική προβλεπόταν μία μορφή ήπιου συντονισμού αφήνοντας στα κράτη μέλη την ευχέρεια επιλογών στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης που συμφωνήθηκε το 1997 και ενσωματώθηκε στη Συνθήκη του Άμστερνταμ ως ένας δημοσιονομικός οδικός χάρτης που θα διασφάλιζε συμμόρφωση και πειθαρχία σε κανένα χρονικό σημείο δεν κατάφερε να λειτουργήσει αποτελεσματικά¹. Η διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος απέτυχε να παραδειγματίσει τα απείθαρχα κράτη μέλη τα οποία δεν αντιλαμβάνονταν τις παρενέργειες των ανεξάρτητων οικονομικών τους πολιτικών. Με την κρίση χρέους να επιτείνεται η θεσμική αρχιτεκτονική της Ε.Ε. τίθεται υπό αναθεώρηση. Η απειλή της εμφάνισης νέων κρίσεων απαιτεί την υιοθέτηση νέων θεσμικών διακανονισμών που θα επιτρέπουν την αποτελεσματική διαχείριση τους.

Οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (*six-pack legislation*) εκφράζουν την ανάγκη για αλλαγή παραδείγματος, για αλλαγή πορείας από την διαδρομή, ήτοι την διόρθωση της θεσμικής ασυμμετρίας και την ενίσχυση της οικονομικής διακυβέρνησης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χτίζοντας πάνω στο υφιστάμενο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης, αλλάζοντας τους «θεσμικούς διακανονισμούς» (*institutional arrangements*)², ή διαφορετικά τις «δομές διακυβέρνησης» σύμφωνα με τον Williamson³, επιχειρεί στην ουσία να επαναπροσδιορίσει τους κανόνες του παιχνιδιού καθιστώντας την οικονομική και νομισματική ένωση και πάλι βιώσιμη.

---

¹ Νικόλαος Β. Καραμούζης, Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Από τη Διεθνή Κρίση στην κρίση της ευρωζώνης και της Ελλάδας : Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον; στο Γκίκας Α. Χαρδούβελης, *Το χρονικό της διεθνούς και της συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης Αίτια, αντιδράσεις επιπτώσεις, προοπτική*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2011, σελ.97

² Michelle L. Dion, *Workers and welfare: comparative institutional change*, University of Pittsburgh Press, 2010, σελ. 33

³ Bernard Chavance, *Institutional Economics*, Taylor&Francis Publishing, New York, 2008, σελ.45

Όμως σε τι βαθμό αυτοί οι νέοι κανόνες διαφέρουν από τους προϋπάρχοντες και ποια επίδραση έχουν επί της οικονομικής διακυβέρνησης;

Στόχος αυτής της εργασίας είναι η ερμηνεία και η ανάλυση του νέου προτύπου οικονομικής διακυβέρνησης στην ευρωπαϊκή ένωση ακολουθώντας την νεοθεσμική προσέγγιση. Η πολιτική οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν συνιστά ένα όλο, ένα σύνολο ολοκληρωμένο αλλά συντίθεται από διαφορετικά υποσυστήματα καθένα από τα οποία έχει μία διαφορετική ιστορική προέλευση και επιδρά απρόσμενα και ετεροχρονισμένα. Μέσα από την νεοθεσμική οπτική μπορούμε να αναγνωρίσουμε και να ερμηνεύουμε το σύνολο των δομών και των σχέσεων που συνθέτουν την πολιτική οικονομία της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης.

Το μείζων είναι η διάδραση που αναπτύσσεται ανάμεσα στις διαφορετικές θεσμικές τάξεις των μηχανισμών διακυβέρνησης καθώς οποιαδήποτε αλλαγή σε μία από αυτές μπορεί να συνεφέλξει, να ρυμουλκήσει προς την ίδια κατεύθυνση και τις υπόλοιπες. Οι θεσμοί της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης είναι ένα είδος κληρονομιάς, ένα μακροχρόνιο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό φαινόμενο που μεταδίδει συγκεκριμένες αρχές και αξίες και που εντάσσει τα κράτη-μέλη σε μία δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης.

Η εργασία θα στηριχθεί πάνω στο νεοθεσμικό ρεύμα σκέψης. Στο πρώτο μέρος θα παρουσιαστούν οι θεμελιώδεις παραδοχές του νεοθεσμισμού οι οποίες και θα χρησιμοποιηθούν στην συνέχεια για την ερμηνεία της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Όπως θα υποστηριχθεί η σημασία των θεσμών είναι θεμελιώδης καθώς οι θεσμοί ως δυναμικά κοινωνικά φαινόμενα διαρθρώνουν και καθορίζουν τις αλληλεπιδράσεις των δρώντων αλλά και τις τελικές εκροές πολιτικής. Επιπρόσθετα ο νεοθεσμισμός θα αναλυθεί στις τέσσερις διαφορετικές εκδοχές του ενώ θα προσδιοριστεί και η έννοια της θεσμικής αλλαγής και όπως αυτή γίνεται κατανοητή μέσα από κάθε διαφορετική εκδοχή.

Στο δεύτερο μέρος θα παρουσιασθούν οι νέες θεσμικές μεταρρυθμίσεις στην ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση. Θα υποστηριχθεί ότι οι αλλαγές έλαβαν χώρα σε μικροθεσμικό επίπεδο χωρίς να επιφέρουν κάποια ουσιώδη μεταβολή στο υφιστάμενο μοντέλο. Η προσθήκη νέων μηχανισμών και ιδεών στον τρόπο λειτουργίας των θεσμών δεν οδηγεί τελεολογικά σε θεσμική αλλαγή αλλά αποσκοπεί στην προστασία του θεσμικού πυρήνα. Με άλλα λόγια οι θεσμικές αλλαγές δεν θα αποτελέσουν ένα σημείο διακλάδωσης που θα οδηγήσει σε αλλαγή παραδείγματος.

Στο τρίτο μέρος θα χρησιμοποιηθούν οι θεμελιώδες παραδοχές του νεοθεσμισμού ως ανεξάρτητες μεταβλητές για να προσδιορίσουν την μορφή της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης ως εξαρτημένη μεταβλητή, αναδεικνύοντας βασικά κενά ως προς τον τρόπο σύλληψης , σχεδιασμού και εφαρμογής της που επηρεάζουν τις τελικές εκροές πολιτικής.

Κεφάλαιο 1^ο Το νεοθεσμικό ρεύμα σκέψης

1.1. Η πολιτική οικονομία του νεοθεσμιτισμού

Η πολιτική οικονομία αναφέρεται στην «αμοιβαία και δυναμική αλληλεπίδραση στις διεθνείς σχέσεις με επιδίωξη τον πλούτο και την ισχύ»⁴. Ο ρόλος των αγορών διασταυρώνεται με τον ρόλο του πολιτικού στοιχείου. Ανάμεσα τους αναπτύσσεται μία δυναμική διαλεκτική σχέση⁵. Η διανομή του πλούτου επηρεάζει τις εκροές πολιτικής αλλά και το πολιτικό στοιχείο επιδρά στον τρόπο παραγωγής και διανομής του πλούτου. Ωστόσο τόσο η οικονομική επιστήμη όσο και η πολιτική προσέγγιση μοιάζουν ανεπαρκείς από μόνες τους για να εξηγήσουν τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ κράτους και αγοράς. Μαζί όμως συνιστούν ένα πολυσυγκειμενικό πλαίσιο ερμηνείας παρέχοντας μία ολιστική προσέγγιση, με στοιχεία της οικονομικής σφαίρας να εισρέουν στην πολιτική και το αντίστροφο⁶ χωρίς ωστόσο κανένα από αυτά να παίρνει την πρωτοκαθεδρία.⁷

Κοντολογίς ,πολιτική και οικονομία βρίσκονται σε μία στενή και πολυσχιδή σχέση αλληλεπίδρασης, όπου το ένα στοιχείο προϋποθέτει και συμπληρώνει το άλλο. “*Political economy suggest a focus on phenomena that lie at the crossroads of the fields of politics and economics. It seeks to explain how political power shapes economic outcomes and how economic forces influence political action.*”⁸

Ο Veblen θεμελιωτής της θεσμικής προσέγγισης στην πολιτική οικονομία, απορρίπτει το καπιταλιστικό μοντέλο της ελεύθερης λειτουργίας της αγοράς καθώς από μόνο του είναι ανορθολογικό και αντιπαραγωγικό δίχως την ύπαρξη μίας «αντισταθμιστικής δύναμης»⁹ ανάσχεσης απέναντι στην αλόγιστη συσσώρευση κεφαλαίου. Για τον Polanyi η αντισταθμιστική δύναμη είναι μία διαδικασία «διπλής κίνησης»(*double movement*).¹⁰ Η οικονομία ήταν πάντοτε

⁴ Benjamin J. Cohen, *International Political Economy: an intellectual history*, Princeton University Press, 2008, σελ.16

⁵ Robert Owen Keohane, *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy*, Princeton University Press, 2005, σελ.18

⁶ *ibid.* σελ.21

⁷ Andrew Walter, Gautam Sen, *Analyzing the global political economy*, Princeton University Press, 2009, σελ.4 Όπως παρατηρεί ο συγγραφέας :“*In our view, political economy is not any particular approach or tradition but an attitude to social science that does not privilege any single category of variable, whether political or economic*”.

⁸ George T. Crane, Abla Amawi, *The Theoretical evolution of international political economy: a reader*, Oxford University Press, 1997, σελ.4

⁹ Raymond C. Miller, *International Political Economy: Contrasting world views*, Routledge Publications, 2008, σελ.87

¹⁰ Mark Blyth, *Great transformations: economic ideas and institutional change in the twentieth century*, Cambridge University Press, 2002, σελ.3

«ενσωματωμένη»(embedded)¹¹ στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της κοινωνίας ως αναπόσπαστο μέρος της. Η αποσύνδεση της προς την κατεύθυνση ενός αυτορρυθμιζόμενου τρόπου λειτουργίας θα παράγει κοινωνικές ανισότητες και θα οδηγήσει στην ανάγκη για την ανάπτυξη μορφών παρέμβασης από την πλευρά του κράτους¹². Πολιτική και οικονομία, κράτος και αγορά, δημόσια και ιδιωτική σφαίρα, βρίσκονται σε μία «εξελικτική συμβιωτική σχέση»¹³, συμπληρώνοντας η μία την άλλη. Η δυαδικότητα πολιτικής και οικονομίας όπως αρθρώνεται μέσα από το νεοθεσμικό πρότυπο δεν γίνεται με έναν τρόπο αποκλειστικό, που να δημιουργεί στεγανά, αλλά αντιθέτως επεκτείνεται ενσωματώνοντας νέες μεταβλητές όπως τις ιδέες και τον τρόπο κοινωνικής δόμησης του χώρου¹⁴.

1.2. Γιατί οι θεσμοί έχουν σημασία?

Μέσα από την πολιτική οικονομία του νεοθεσμιισμού επιχειρείται η κατανόηση της οικονομικής διακυβέρνησης ως ένα κατασκευάσμα στο οποίο κεντρικό ρόλο έχουν οι σχέσεις των δρώντων, το πλαίσιο αναφοράς και οι διαδικασίες που προσδιορίζουν το περιεχόμενο και τον τρόπο λειτουργίας της. Οι θεσμοί είναι τόσο «ανεξάρτητες» όσο και «εξαρτημένες» μεταβλητές. «Ως ανεξάρτητες μεταβλητές οι θεσμοί μπορούν να ερμηνεύσουν τις επιλογές και την συμπεριφορά των βασικών δρώντων ενώ ως εξαρτημένες αντικατοπτρίζουν την θέληση τους να προστατεύσουν τα συμφέροντα τους»¹⁵.

Ο Peter Hall ορίζει τους θεσμούς ως αμετάβλητες,συνεχείς δομές συνδυάζοντας στοιχεία από τον ιστορικό και ορθολογικό νεοθεσμιισμό. «Είναι επίσημοι κανόνες, μηχανισμοί συμμόρφωσης ,και τυπικές λειτουργικές διαδικασίες που δομούν τον τρόπο ανάπτυξης των σχέσεων ανάμεσα στην πολιτεία και την οικονομία».¹⁶

Έναν πιο περιεκτικό ορισμό για τους θεσμούς δίνει ο North ο οποίος και αναφέρεται στους θεσμούς ως «κανόνες παιχνιδιού»¹⁷. Οι θεσμοί είναι αυτοί που ρυθμίζουν την

¹¹ ibid.σελ.4

¹² ibid.σελ.5

¹³ Ronen Palan, op.cit., σελ.85

¹⁴ Jack Ernest Shalom Hayward, Anand Menon, Governing Europe, στο R.A.W. Rhodes, *What is new about governance and why does it matter?*, Oxford University Press, 2003, σελ.63 Ο Rhodes αναφέρει ως βασικές συνισταμένες της διακυβέρνησης τους μύθους, τα σύμβολα, και τα διυποκειμενικά πλαίσια ως «χώρους» διαμόρφωσης πολιτικής.

¹⁵ Ronen Palan, *Global Political Economy: Contemporary Theories*, Routledge Publications, 2000, σελ.136

¹⁶ Sven Steinmo, Kathleen Ann Thelen, *Structuring politics: historical institutionalism in comparative analysis*, Cambridge University Press, 1992, σελ.2

¹⁷ Douglass Cecil North, *Institutions, institutional change, and economic performance*, Cambridge University Press, 1990, σελ.3

συμπεριφορά των δρώντων, «ενσωματώνοντας τους»,¹⁸ επιβάλλοντας κυρώσεις μέσα από επίσημους ή ανεπίσημους μηχανισμούς.

Αντίθετα για τον κοινωνιολογικό θεσμισμό οι θεσμοί είναι μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς και σχέσεων. Δεν αφορούν μόνο κανόνες αλλά και τα σύμβολα και τις ιδέες που εντάσσονται μέσα σε δίκτυα διαμόρφωσης πολιτικής. Το μείζων είναι «η αντίληψη που σχηματίζουν οι δρώντες αναφορικά με τα συμφέροντα τους αναφορικά με το ποια στρατηγική είναι ορθή για να ακολουθήσουν»¹⁹. Οι θεσμοί, με τη σειρά τους, είναι αυτοί που σχηματίζουν και συνθέτουν τις «διαδρομές», το «μοτίβο των κοινωνικών σχέσεων»²⁰, μέσα από το οποίο έρχονται οι λύσεις. Οι θεσμοί δεν είναι τελεσίδικοι, οριστικοί αλλά εμπεριέχουν μία σειρά από διαφορετικές κατευθύνσεις, ήτοι την δυνατότητα επιλογής μεταξύ μίας πληθώρας θεσμικών επιλογών. Ο Bourdieu για να αναφερθεί στους θεσμούς χρησιμοποιεί τον όρο «πεδία» (*fields*)²¹, ως χώρους κοινωνικής, πολιτικής, πολιτισμικής και οικονομικής δράσης που καθορίζουν τις αντιλήψεις και αποκρίσεις των δρώντων σε εξωτερικές προκλήσεις.

Κάθε θεσμός διαχέει μία ιδιαίτερη λογική, διαρθρώνει το πεδίο αλληλεπίδρασης επιδρώντας στην παραγωγή ταυτοτήτων και αξιών²². Οι θεσμοί είναι θεμελιώδεις οργανωτικές έννοιες γύρω από τις οποίες κατασκευάζεται μία πολιτεία και οριοθετείται ο τρόπος άσκησης εξουσίας²³, διαμορφώνουν πως οι δρώντες ορίζουν τα συμφέροντα τους αλλά και τις σχέσεις

---

¹⁸ John L. Campbell, *Institutional change and globalization*, Princeton University Press, 2004, σελ.87 Η πιο διαδεδομένη αρχή που χρησιμοποιείται στον θεσμικό είναι αυτή της ενσωμάτωσης. Γράφει χαρακτηριστικά ο Campbell: “Actors are embedded in institutions in ways that constrain and enable them...limiting the range of innovations they can envision and create”. Για τους Collier και Collier ο τρόπος ενσωμάτωσης της εργατικής τάξης στη λήψη αποφάσεων για τις Λατινικές Χώρες της Αμερικής ήταν μία κρίσιμη περίπτωση γιατί επηρέασε τον τρόπο άσκησης μελλοντικής πολιτικής. Το μείζων όμως είναι, όπως υπογραμμίζει η Thelen, οι μηχανισμοί αναπαραγωγής αυτής της νέας πολιτικής. Σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση η επιλογή της δημοσιονομικής ολοκλήρωσης θα μετασηματίσει ολοκληρωτικά το σύστημα οικονομικής διακυβέρνησης. Όμως πάνω σε ποιους μηχανισμούς θα θεμελιωθούν οι νέοι θεσμικοί διακανονισμοί; Στην Λατινική Αμερική στηρίχθηκαν στην πατρωνία, τον εξαναγκασμό και την καταπίεση. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση που κινείται στον μεταεθνικό αστερισμό που θα στηριχθεί το νέο παράδειγμα οικονομικής διακυβέρνησης ώστε να αποτελέσει μία *αέναη κληρονομιά (lasting legacy)*;

¹⁹ Jane Jenson, Frederic Merand, *Sociology, Institutionalism and the European Union*, Comparative European Politics, Volume 8, No 1, Macmillan Publishers, 2010, σελ.86

²⁰ *ibid.* σελ.82

²¹ David Swartz, *Culture & power: the sociology of Pierre Bourdieu*, University of Chicago Press, 1997, σελ.119-122 Σύμφωνα με τον Bourdieu η έννοια του πεδίου είναι πολύ ευρύτερη από αυτή του θεσμού δεν έχει όρια και δεν ενσωματώνει όπως ο θεσμός το στοιχείο της συναίνεσης. Επιπρόσθετα «η έννοια του πεδίου μπορεί να επεκταθεί και να καλύψει αδύναμες πρακτικές που δεν έχουν τύχει θεσμοποίησης».

²² Pierre Muller, Yves Surrel, *Η ανάλυση των πολιτικών του κράτους*, εκδόσεις Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, 2002, Αθήνα, σελ.86

²³ R. A. W. Rhodes, Sarah A. Binder, Bert A. Rockman, *The Oxford Handbook of Political Institutions*, Oxford Handbooks Online, 2008, σελ.17

τους με άλλες ομάδες. «Οι θεσμοί συμμετέχουν στην εργασία ερμηνείας και εξήγησης του κόσμου χωρίς την οποία η δράση των ατόμων στερείται νοήματος»,²⁴ για αυτό και χαρακτηρίζονται ως «παράγοντες τάξης»²⁵, ως «παρεμβαίνουσες μεταβλητές»²⁶ (*intervening variables*) που καθορίζουν τη μορφή και το περιεχόμενο των τελικών εκροών των πολιτικών.

1.2.1. Ο ιστορικός νεοθεσμισμός

Σύμφωνα με τον ιστορικό νεοθεσμισμό οι δρώντες βρίσκονται σε μία συνεχή διαπάλη για την πρόσβαση στους πόρους και η συμπεριφορά τους καθορίζεται κυρίως μέσα από την ανάπτυξη σχέσεων ισχύος. Ο ιστορικός νεοθεσμισμός προέρχεται μέσα από το θεωρητικό ρεύμα της κλασικής μαρξιστικής και βεμπεριανής πολιτικής οικονομίας και προσπαθεί να αποδείξει «πως οι οικονομικές και πολιτικές αποφάσεις επηρεάζονται από την θεσμική δομή των οικονομιών, τα συντάγματα, τους κανόνες εκλογής, τα κοινοβούλια, την οργάνωση των κυβερνητικών υπηρεσιών, κτλ»²⁷. Η επιδίωξη του προσωπικού οφέλους δεν είναι ο κινητήριο μοχλός πίσω από την δράση των δρώντων αλλά οι ίδιοι οι θεσμοί που ενσωματώνουν την δράση των δρώντων και καθορίζουν την διαμόρφωση των επιλογών τους. Οι δρώντες μαθαίνουν σταδιακά ποιοι θεσμοί και ποιες πολιτικές εξυπηρετούν τα συμφέροντα τους.

Οι θεσμοί είναι χώροι συγκρούσεων που καθορίζουν μετέπειτα την διαδικασία λήψης αποφάσεων. Δεν αποτελούν όμως τον μοναδικό αιτιώδη μηχανισμό. Αντίθετα ενσωματώνουν και αποδέχονται επιμέρους μεταβλητές και από τις υπόλοιπες σχολές σκέψης όπως τις ιδέες και τα πολιτισμικά πλαίσια για την ερμηνεία των θεσμικών αλλαγών²⁸.

Η έννοια της εξάρτησης από την πορεία συνάδει με την αντίληψη της «συσσωρευόμενης αιτιότητας» (*cumulative causation*) όπου και αλλαγές σε μία μεταβλητή επιφέρουν με τη σειρά τους αλλαγές σε άλλες μεταβλητές σε έναν συνεχή επαναλαμβανόμενο κύκλο ανάδρασης που αποκτά την δική του δυναμική (*self-reinforcing*)²⁹. Για την Thelen η εξάρτηση από την πορεία έχει μία σημαντική επίδραση εκχύλισης καθώς από την στιγμή που οι θεσμοί τεθούν σε εφαρμογή όλοι οι δρώντες θα προσαρμόσουν την στρατηγική τους ώστε να αντανakλά τη λογική του συστήματος³⁰.

²⁴ *ibid.* σελ.77

²⁵ *ibid.* σελ.75

²⁶ Simon Sweeney, *Europe, the state, and globalization*, Pearson Education, 2005, σελ.157

²⁷ John L. Campbell. σελ.29

²⁸ Pierre Muller, Yves Surrel, *όπ.π.*, σελ.87

²⁹ Philip Anthony O'Hara, *Encyclopedia of political economy*, Routledge Publications, London, 1999, σελ.841-842

³⁰ Lars Magnusson, Jan Ottosson, *op.cit.*, σελ. 119

Η ανάδραση αναφέρεται σε μία συγκεκριμένη θεσμική τάξη η οποία διαχέει μία συγκεκριμένη λογική, μία κουλτούρα συμπεριφοράς την οποία και υιοθετούν οι δρώντες του συστήματος και με τη σειρά τους την ενισχύουν(*increasing returns*)³¹ καθιστώντας την, ως το επικρατέστερο πρότυπο. Η ανάδραση όμως δεν έχει απαραίτητα θετικό χαρακτήρα ήτοι μπορεί να υπονομεύσει και να έχει αρνητικό αντίκτυπο(*self-limiting*) στην θεσμική ανάπτυξη.³²

1.2.2. Ο ορθολογικός νεοθεσμισμός

Η ορθολογική προσέγγιση του νεοθεσμισμού αρύεται μέσα από την νεοκλασική οικονομική σκέψη. Συμπεριλαμβάνει τρεις βασικές διαστάσεις τον μεθοδολογικό ατομικισμό, τη μεγιστοποίηση της ωφέλειας και την στρατηγική ισορροπία³³. Οι θεσμοί για τους ορθολογιστές είναι μηχανισμοί μείωσης της αβεβαιότητας και του κόστους των συναλλαγών³⁴. Οι ασαφείς, οι ατελείς και ασύμμετρες ροές πληροφόρησης δεν επιτρέπουν την αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς οδηγώντας αναπόφευκτα στην δημιουργία «μη παραγωγικών οικονομικών κανόνων»³⁵. Οι δρώντες επιλέγουν εκείνα τα μέσα που θεωρούν κατάλληλα για την επίτευξη των στόχων τους. Οι θεσμοί είναι χώροι αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων και αυτό γιατί συνιστούν τους κανόνες του παιχνιδιού που καθορίζουν ποιος παίρνει τι, πότε και πως. Οι δρώντες προσαρμόζουν την συμπεριφορά τους και χρησιμοποιούν τους θεσμούς με έναν στρατηγικό τρόπο για να αλλάξουν τους κανόνες του παιχνιδιού³⁶.

Επιπρόσθετα οι αποφάσεις στηρίζονται σε μία εκτίμηση κόστους –οφέλους. Οι δρώντες επιλέγουν με στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους μακριά από την «λογική της καταλληλότητας»³⁷ που απαιτεί συμμόρφωση με την καθεστηκυία τάξη. Η θεσμική αλλαγή έρχεται μέσα από την μεταβολή στις προτιμήσεις των δρώντων. Αυτό συμβαίνει διότι το

---

³¹ Andre Lecours, *New Institutionalism: Theory and Analysis*, University of Toronto Press, 2005, σελ.90

³² Shiping Tang, *A general Theory of Institutional Change*, Taylor& francis Publishing, New York, 2011, σελ. 47
Ωστόσο μακροπρόθεσμα θα τείνουν να επικρατήσουν καλοί θεσμοί εφόσον οι δρώντες αντλούν οφέλη από την λειτουργία τους.

³³ Το ορθολογικό υπόδειγμα περιγράφεται ως μία μετά-θεωρία που συνενώνει διαφορετικά ρεύματα σκέψης της ορθολογικής σχολής.

³⁴ Για τον R. Keohane ο ορθολογισμός και ο ωφελμισμός της νεοθεσμικής προσέγγισης συμπίπτει με τον ρεαλισμό. Υποστηρίζει δηλαδή πως οι δρώντες συμπεριφέρονται ορθολογικά με στόχο την αποκόμιση κέρδους. Robert O.Keohane and Lisa L.Martin, *The Promise of Institutional Theory*, International Security, Vol.20, No. 1, 1995, σελ.39

³⁵ Douglass C. North, *Institutions, Institutional Change and economic performance*, Cambridge University Press, 1990, σελ.52 Σε δική μου μετάφραση

³⁶ John T. Ishiyama, Marijke Breuning, *21st Century Political Science: A Reference Handbook*, Τόμος 1, SAGE Publications, 2010, σελ.25

³⁷ Knud Erik Jorgensen, Mark A. Pollack, Ben Rosamond, *Handbook of European union politics*, Sage Publications, 2006, σελ.32

υφιστάμενο ρυθμιστικό πλαίσιο δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να αντλούν οφέλη γεγονός που καθιστά επιτακτική την ανάγκη της αλλαγής.

Ωστόσο οι θεσμοί είναι αυτοί που μπορούν και θέτουν όρια στο εύρος των επιλογών των δρώντων επιτυγχάνοντας συμμόρφωση. Μείζων καθίσταται η στρατηγική διαντίδραση³⁸, πως οι δρώντες αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους, το περιβάλλον τους και τις σχέσεις τους με τα υπόλοιπα μέλη του συστήματος αλλά και με ποιο τρόπο οι αποφάσεις τους μπορούν να επηρεάσουν τις εκροές πολιτικής. Οι δρώντες δίνουν έμφαση στον τρόπο συμπεριφοράς των άλλων όπως και σε απρόσμενα γεγονότα, σε λανθασμένες εκτιμήσεις αιτίου και αποτελέσματος, και κατόπιν αναπροσαρμόζουν την συμπεριφορά τους, επαναπροσδιορίζοντας αρχές και αξίες³⁹.

1.2.3. Ο κοινωνιολογικός νεοθεσμισμός

Το κοινωνιολογικό ρεύμα σκέψης, όπως και το κονστρουκτιβιστικό, δίνει έμφαση σε γνωστικά σχήματα, σε νόρμες και σε επίσημους και ανεπίσημους κανόνες που λειτουργούν ως μέσα απόδοσης νοήματος στη δράση των δρώντων. Υποστηρίζεται ότι μέσα από έναν αργό και σταθερό ρυθμό επιτυγχάνεται μία ομογενοποίηση στις πρακτικές και στους τρόπους άσκησης πολιτικής, όχι για την μεγιστοποίηση των οφελών, αλλά γιατί συμμορφώνονται και προσαρμόζονται σε αποδεκτά πολιτισμικά σχήματα⁴⁰. Τα τελευταία συνιστούν θεμελιώδεις μεταβλητές στην κοινωνιολογική προσέγγιση καθώς αυτά είναι που θα καθορίσουν τι συνιστά αποδεκτή πρακτική και αν θα υπάρξει αλλαγή ή όχι. Τουτέστιν οι θεσμοί συνιστούν ένα διυποκειμενικό πλαίσιο ερμηνείας και συλλογικής κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας⁴¹. Αποτελούν ένα κοινό χώρο αλληλεπίδρασης και αντιπαράθεσης που σταδιακά νομιμοποιεί συγκεκριμένους τρόπους δράσης και αντίληψης που εξαλείφει την όποια αβεβαιότητα για τις μελλοντικές εκροές πολιτικής. Και τούτο διότι το κοινωνιολογικό ρεύμα

³⁸ Μία ιδιαίτερη θεωρία στρατηγικής αλληλεπίδρασης (*actor-based institutionalism*) έχει αναπτυχθεί από τους Mayntz και Scharpf οι οποίοι και υποστηρίζουν ότι ο τρόπος διάρθρωσης των θεσμών, εν παραδείγματι ιεραρχίες και ειδικά συστήματα λήψης αποφάσεων, οδηγούν και στην αλλαγή των προσδοκώμενων εκροών. Μείζων καθίσταται η αλληλεπίδραση τόσο μεταξύ τους όσο και μέσα στις θεσμικές συντεταγμένες. Συγκεκριμένα οι δρώντες ενεργούν στη βάση είτε της αλληλεγγύης είτε του ανταγωνισμού είτε του ατομικισμού. βλ. σχετικά Fritz W. Scharpf, *Games Real Actors Play, Actor-centered institutionalism in policy research*, westview press, 1997

³⁹ John T. Ishiyama, Marijke Breuning, op.cit., σελ.25

⁴⁰ Στην Διεθνή Πολιτική Οικονομία ο κοινωνιολογικός νεοθεσμισμός χρησιμοποιείται για να ερμηνεύσει την επικράτηση της Συναινεσης της Ουάσινγκτον ως κυρίαρχο κανονιστικό πλαίσιο αναφοράς. Η Συναινεση είναι ένας θεσμός που έχει δείξει αντοχή και διάρκεια μέσα στην ιστορία ως ο πιο αποδεκτός τρόπος άσκησης πολιτικής. Συγκεκριμένα : *"The consensus, however, is not only felt as a constraint, it alters the way actors conceive of their interests, what is feasible, what is a problem and what is not"*. βλ. σχετικά Ronen Palan, *Global Political Economy: Contemporary theories*, Routledge Publications, 2000, σελ.198

⁴¹ Karol Edward Sołtan, Eric M. Uslaner, Virginia Haufler, *Institutions and social order*, στο Peter A. Hall, Rosemary C.R. Taylor, *Political Science and the three new institutionalisms*, University of Michigan Press, 1998, σελ.25-26

στηρίζεται στη λογική της καταλληλότητας⁴², στην αντίληψη ότι οι δρώντες ενδιαφέρονται πρωτίστως για την θεσμική κουλτούρα και την συμμόρφωση με τους στόχους και όχι σε μία άκριτη προσήλωση στα συμφέροντα τους.

Η κοινωνική δομή είναι αυτή που «διαμορφώνει τις αντιλήψεις των δρώντων για τους εαυτούς τους (*self understanding*) και τα υποκειμενικά συμφέροντα τους(*subjective interests*)»⁴³. Πρόκειται στην ουσία για επαναλαμβανόμενες πρακτικές, για μοτίβα συμπεριφοράς, που μέσα από την συλλογική δράση δημιουργούν κανόνες(*rule creating action*).⁴⁴

1.2.4. Ο κοστροκτιβιστικός νεοθεσμισμός

Η αντίληψη των δρώντων για το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο που τους περιβάλλει διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τις ιδέες. Αυτό το ρεύμα του νεοθεσμισμού αποκαλείται και διαλογικό γιατί είναι μέσα από τον λόγο που διαχέονται οι ιδέες. Ιδέες, συμφέροντα⁴⁵ και θεσμικές δομές βρίσκονται σε μία συνεχή δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης⁴⁶. Η επίτευξη των στόχων είναι συνάρτηση των αντιλήψεων που σχηματίζουν. Οι ιδέες λειτουργούν ως «γνωσιακά φίλτρα»⁴⁷ (*cognitive filters*) καθορίζοντας μία ιδεατή εξάρτηση από την

⁴² B.Guy Peters, *Institutional Theory in Political Science, The New Institutionalism*, Continuum International Publishing Group, 2005, Second Edition, 2005, σελ.31,

⁴³ Michael Barnett, Raymond Duvall, *Power in Global Governance*, Cambridge University Press, 2000, σελ.19 Τα ισχυρά κράτη προσπαθούν να μεταδώσουν τη δική τους ιδεολογία, τις δικές τους αξίες μέσα από κανόνες και διαδικασίες σε κοινά θεσμικά πλαίσια. Η «κανονιστική ολοκλήρωση» (*normative integration*) δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσα από διεθνείς οργανισμούς αλλά κυρίως από την ανάπτυξη των διακυβερνητικών δικτύων (*transgovernmental regulatory networks*). Τα δίκτυα συνιστούν χώρους συνάντησης κυβερνητικών αξιωματούχων που ανταλλάσσουν πληροφορίες, συντονίζουν πολιτικές και αναπτύσσουν συνεργασία για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι τα κυβερνητικά δίκτυα είναι μία νέα μορφή παγκόσμιας διακυβέρνησης χωρίς την γραφειοκρατία των διεθνών οργανισμών, για άλλους όμως είναι μέθοδοι αποπολιτικοποίησης θεμάτων παγκόσμιου χαρακτήρα με τρόπο ήτοι επιτρέπει στους ισχυρούς να αποφεύγουν την τυπικότητα των διαδικασιών σε διεθνή όργανα που προσφέρουν κάποιου είδους ισότητα.

⁴⁴ Todd Landman, Neil Robinson, *The Sage Handbook of Comparative Politics*, στο Vivien A. Schimdt, *Comparative Institutional Analysis*, Sage Publications, 2009, σελ.131

⁴⁵ John L. Campbell. *op.cit.*, σελ.91 Σύμφωνα με τον Campbell τα συμφέροντα είναι ένας ιδιαίτερος τύπος ιδέας ανάμεσα σε πολλές, όλες όμως επηρεάζουν την συμπεριφορά των δρώντων.

⁴⁶ Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του κοστροκτιβιστικού νεοθεσμισμού είναι η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού, η οποία και «μετατρέπει τις επιτροπές σε διαλογικές κοινότητες». Η δέσμευση μέσω της συναίνεσης στην διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι στην ουσία διαλογική, σχεσιακή, ήτοι πραγματοποιείται με την συμμετοχή όλων των δρώντων οι οποίοι αλληλοαναγνωρίζονται μέσω του λόγου. "*Discourse serves to explain political events, to legitimate political actions, to develop political identities, to reshape and/or reinterpret political history and, all in all, to frame the ... political discussion*". βλ.σχετικά Anna Horváth, *Committee Governance after the Enlargement of the EU: the Institutionalisation of Cooperation within the Social Protection Committee*, *European Political Economy Review*, No. 6, March 2007, σελ.59

⁴⁷ R. A. W. Rhodes, Sarah A. Binder, Bert A. Rockman, *op.cit.*, σελ.65

πορεία (ideational path dependence)⁴⁸. Ο λόγος, η πειθώ, η ταυτότητα καθορίζουν τις εκροές πολιτικής και την δυναμική της θεσμικής αλλαγής.

Σύμφωνα με την Schmidt⁴⁹ οι ιδέες μπορούν να διακριθούν σε δύο τύπους, γνωστικές και κανονιστικές και σε τρεις υποκατηγορίες πολιτικές, προγράμματα και φιλοσοφίες⁵⁰. Είναι πολιτικές, οργανωτικές έννοιες γύρω από τις οποίες αρθρώνεται η λύση στα προβλήματα που ανακύπτουν. Τα γνωστικά πρότυπα αναφοράς αφορούν τις κατευθυντήριες γραμμές του τρόπου άσκησης πολιτικής ενώ τα κανονιστικά στις νόρμες και τις αξίες που την νομιμοποιούν⁵¹. «Η γνωστική προσέγγιση βασίζεται στην ιδέα σύμφωνα με την οποία μία δημόσια πολιτική λειτουργεί ως ένας ευρύς μηχανισμός ερμηνείας του κόσμου, κατά την διάρκεια του οποίου, βαθμιαία επιβάλλεται μία κοσμοαντίληψη, γίνεται αποδεκτή και στην συνέχεια αναγνωρίζεται ως αληθινή από την πλειοψηφία των δρώντων του τομέα»⁵².

1.3. Η έννοια της αλλαγής παραδείγματος

Ο Thomas Kuhn προσδιόρισε την έννοια του επιστημονικού παραδείγματος ως ένα σύνολο από ιδέες, ένα θεωρητικό, φιλοσοφικό πλαίσιο που προσφέρει ένα τρόπο κατανόησης και ερμηνείας ενός πεδίου.⁵³ Καίτοι ένα παράδειγμα στηρίζεται σε συγκεκριμένες σταθερές αρχές και αξίες εντούτοις μπορεί να μετατοπιστεί προς άλλες κατευθύνσεις (*paradigm shift*)⁵⁴ προκειμένου να αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις και να δώσει λύσεις. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την συσσώρευση επιστημονικής γνώσης που διαμορφώνει ένα νέο παράδειγμα που έρχεται να αντιμετωπίσει την νόθευση του αρχικού θεωρητικού λογισμού, τις «ανωμαλίες»⁵⁵ σύμφωνα

---

⁴⁸ *ibid.*

⁴⁹ Daniel Béland, Robert Henry Cox, *Ideas and Politics in Social Science Research*, στο Vivien A. Schmidt, *Reconciling Ideas and Institutions through discursive institutionalism*, Oxford University Press, 2011, σελ.66

⁵⁰ Παρόμοια είναι η διάκριση που κάνει ο Campbell ως προς τις υποκατηγορίες διακρίνοντας σε παραδείγματα, δημόσια συναισθήματα, πλαίσια αναφοράς και προγράμματα. βλ. σχετικά John L. Campbell, *op.cit.*, σελ.91

⁵¹ John Damm Scheuer, *The anatomy of change: a neo-institutionalist perspective*, στο Kenneth Lynggaard, *Ideas in EU Decision Making, Towards a Typology of ideas and ideational change*, Copenhagen Business School Press DK, 2008, σελ.209 Ο Lynggaard εξετάζοντας την επίδραση των ιδεών στην διαμόρφωση της κοινής αγροτικής πολιτικής θεωρεί ότι οι γνωστικές ιδέες ανέκυψαν μέσω της συσσώρευσης προβλημάτων όπως το μεγάλο ποσοστό αδιάθετης αγροτικής παραγωγής και η αδυναμία συμφωνίας στην χρηματοδότηση τους μέσω του κοινοτικού προϋπολογισμού ενώ οι κανονιστικές ιδέες αναπτύχθηκαν πολύ αργότερα γύρω από την ανάγκη ενός πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος. Οι ενισχύσεις δεν αποτελούν πλέον συνάρτηση του όγκου της παραγωγής αλλά της «πολλαπλής συμμόρφωσης» των αγρωτών με ορθά κριτήρια περιβαλλοντικών πρακτικών, δημόσιας υγείας και ορθολογικής διαχείρισης.

⁵² Pierre Muller, Yves Surrel, *οπ.π.*, σελ.90

⁵³ Thomas S. Kuhn, *The structure of scientific revolutions*, University of Chicago Press, 2nd Edition, 1996, σελ.10

⁵⁴ *ibid.*, σελ.43

⁵⁵ *ibid.*, σελ.52

με τον Kuhn. Οι ανωμαλίες οδηγούν σε κρίση και η κρίση με την σειρά της στην εμφάνιση νέων ιδεών για την επίλυση της.

Πάνω στην έννοια του παραδείγματος που ανέπτυξε ο Kuhn στηρίχθηκε ο Peter Hall υιοθετώντας την έννοια του «παραδείγματος πολιτικής» (*policy paradigm*)⁵⁶. Το τελευταίο στηρίζεται σε 3 θεμελιώδεις μεταβλητές, στην άσκηση πολιτικής (*basic policy*), στα εργαλεία άσκησης πολιτικής (*the settings*) και στους στόχους που επιδιώκει να ικανοποιήσει. Σε κάθε ένα από αυτά τα τρία επίπεδα μετά την εμφάνιση ενός διαταρακτικού γεγονότος, μίας ανωμαλίας στο κυρίαρχο παράδειγμα, μπορούν να γίνουν αλλαγές. Μείζων ωστόσο καθίσταται η αλλαγή στο τρίτο επίπεδο η οποία και σηματοδοτεί μία σημαντική αλλαγή πορείας ως προς τον τρόπο αντίληψης και διαμόρφωσης πολιτικής, μία αλλαγή παραδείγματος. Η μετατόπιση προς μία νέα κατεύθυνση ορίζεται ως διαδικασία «κοινωνικής εκμάθησης»⁵⁷ (*social learning*) ήτοι οι *policy makers* αρχίζουν να αντιλαμβάνονται με έναν νέο τρόπο το περιεχόμενο και την μορφή των προβλημάτων της δημόσιας σφαίρας αλλά και τα εργαλεία πολιτικής που είναι κατάλληλα για να δώσουν λύσεις.

Η μελέτη του Peter Hall δείχνει ότι η μετάβαση από τις κευνσιανές αρχές σε αυτές του μονεταρισμού σημαίνει την υιοθέτηση νέων οικονομικών αρχών, αξιών και νορμών, στο πεδίο της οικονομικής πολιτικής στη βάση των οποίων οι δρώντες προσδιορίζουν την δράση τους. Η σύγκρουση σήμερα στο πλαίσιο της ευρωζώνης μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας αναφορικά με το ρόλο του EFSF ή της έκδοσης ευρώ-ομολόγων στην ουσία αντανακλά μία σύγκρουση για το ποιες οικονομικές νόρμες θα επικρατήσουν ήτοι ποια ιδέα θα επικρατήσει ως εκείνη η νομοτέλεια, η αφήγηση της νέας οικονομικής διακυβέρνησης.

1.3.1. Το κυρίαρχο νεοφιλελεύθερο οικονομικό παράδειγμα

Η μεταπολεμική κευνσιανή συναίνεση είχε θέσει το πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας εντός του «εθνικά θεσμοθετημένου χώρου»⁵⁸. Με την κατάρρευση του Bretton Woods η οικονομία αρχίζει σταδιακά και αποδεσμεύεται. Την στιγμή όμως που η οικονομία γίνεται παγκόσμια, το πολιτικό στοιχείο παραμένει εγκλωβισμένο μέσα στα σύνορα του έθνους κράτους

⁵⁶ Peter A. Hall, *Policy paradigms, social learning and the state: the case of economic policy-making in Britain*, Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales, Instituto Juan March de Estudios e Investigaciones, 1990, σελ.7. Ως παράδειγμα πολιτικής ο Peter Hall ορίζει "a framework of ideas and standards that specifies not only the goals of policy and the kind of instruments that can be used to attain them but also the very nature of the problems they are meant to be addressing".

⁵⁷ Peter A. Hall, *op.cit.*, σελ.1-2

⁵⁸ Δημήτρης Χαλαράμπης, *Δημοκρατία και Παγκοσμιοποίηση: Η έννοια του ανθρώπου στη νεωτερικότητα, πραγματική αφαίρεση και ορθός λόγος*, εκδόσεις Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, 1998, σελ.200

αδυνατώντας να ελέγξει την ελεύθερη λειτουργία της αγοράς⁵⁹. Το κοινωνικό κράτος ως αντιπαραγωγικό και αναποτελεσματικό περιορίζεται για χάρη της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης. Προς αυτή την κατεύθυνση λειτουργούν οι ιδιωτικοποιήσεις, η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και η απομάκρυνση του κράτους από πεδία που μέχρι πρότινος κατείχε.

Η δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης δεν αποτελεί εξαίρεση από την παραπάνω τάση. Η κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης τάσης, ως υπερέχουσας ιδεολογίας⁶⁰ στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αποτυπώνεται μέσα από την «θεσμοποίηση του ελεύθερου εμπορίου και των μονεταριστικών πολιτικών»⁶¹. Εν παραδείγματι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στηρίχθηκε στο γερμανικό πρότυπο όχι μόνο λόγω της κυρίαρχης πολιτικό-οικονομικής θέσης της Γερμανίας αλλά και λόγω της επικράτησης του μονεταρισμού ως «αντεπανάστασης»⁶², ήτοι της επικράτησης της αντίληψης ότι η επεκτατική μακροοικονομική πολιτική στο μακροπρόθεσμα διάστημα δεν μπορεί να μειώσει το φυσικό ποσοστό ανεργίας χωρίς να αυξήσει τον πληθωρισμό. Χαρακτηριστικές είναι εν προκειμένω και οι αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις υποθέσεις *Viking* και *Laval*⁶³, στις οποίες και προτάσσει τις αρχές της ελευθερίας της μετακίνησης και της ελεύθερης οικονομικής δραστηριότητας έναντι των συλλογικών δικαιωμάτων των εργαζομένων για απεργία. Καίτοι το Δικαστήριο αναγνώρισε το δικαίωμα στην συλλογική δράση ως θεμελιώδες εντούτοις δέχθηκε ότι η άσκηση του πρέπει να τίθεται σε περιορισμούς έτσι ώστε να μη θίγεται η ελευθερία παροχής υπηρεσιών ή ελευθερία εγκατάστασης. Επιπλέον ως λύση στο πρόβλημα της ευρώσκλήρωσης προκρίνεται η ευελιξία με ασφάλεια στην απασχόληση, ως η νέα νεοφιλελεύθερη αρχή που θα εξαλείψει τις διαρθρωτικές ακαμψίες των ευρωπαϊκών οικονομιών⁶⁴.

⁵⁹ *ibid.*σελ. 302

⁶⁰ Η αποδοχή της πρωτοκαθεδρίας του νεοφιλελευθερισμού συνιστά αυτό που οι Hay και Collins αποκαλούν “rendering the contingent necessary”, ήτοι καθίσταται αναγκαία μέσα από την αποδοχή του λόγου της παγκοσμιοποίησης (the discourse and politics of globalization). Watson, M. and Hay, C. 2003: *The discourse of globalization and the logic of no alternative: rendering the contingent necessary in the political economy of New Labour*, Policy & Politics, Vol.31, No 3, σελ.289-305

⁶¹ Amy Verdun, *The Euro: European Integration Theory and Economic and Monetary Union*, Rowman & Littlefield, 2002,σελ.87 Πρόκειται στην ουσία για «μία νέα μορφή ηγεμονίας που έχει τελείως διαφορετική κοινωνική βάση από αυτή που διαδέχθηκε».

⁶² Paul De Grauwe, *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001,σελ.226

⁶³ Norbert Reich, *Free Movement Versus Social Rights in an Enlarged Union: the Laval and Viking cases before the European Court of Justice*, German Law Journal, Vol. 09, No. 02,2008,σελ.125-161

⁶⁴ B van Apeldoorn, *Transnational Capitalism and European Integration*, Routledge, 2002,σελ.68-69

Τουτέστιν το ευρωπαϊκό σύστημα καθοδηγείται απόλυτα από την αγορά⁶⁵. Ο οικονομικός νεοφιλελευθερισμός συνιστά το κυρίαρχο οικονομικό παράδειγμα με την «Ενωμένη Ευρώπη να υποτάσσεται στους κανόνες του παιχνιδιού που θέτει το πρόταγμα της οικονομίας έναντι της πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο»⁶⁶.

1.3.2. Η θεσμική αλλαγή στον νεοθεσμισμό

Οι θεσμικές αλλαγές⁶⁷ είναι αυτές που επανακαθορίζουν εκ νέου τις κυρίαρχες επιστημονικές αρχές προκαλώντας μία «επιστημονική επανάσταση»⁶⁸, μία αλλαγή παραδείγματος. Κάθε νεοθεσμική κατεύθυνση αντιλαμβάνεται την έννοια της αλλαγής και τους αιτιώδεις μηχανισμούς που κρύβονται από πίσω της και με έναν διαφορετικό τρόπο.

Για τον ορθολογικό νεοθεσμισμό η σταθερότητα είναι συνάρτηση μίας διαδικασίας θετικής ανάδρασης. Οι δρώντες απολαύουν μία σειρά από αγαθά, αντλούν οφέλη και για αυτό αποφασίζουν να διατηρήσουν την καθεστηκυία θεσμική τάξη. Η αλλαγή έρχεται όταν οι θεσμικοί διακανονισμοί πάψουν να εξυπηρετούν τα συμφέροντα τους. Με άλλα λόγια η επιβίωση του ευρώ-συστήματος έρχεται μέσα από την εξάλειψη της αβεβαιότητας και της οικοδόμησης αξιόπιστων σχέσεων αλληλεξάρτησης (*functional-intentional approach*)⁶⁹.

Από την άλλη πλευρά σημασία δεν έχει μόνο αν οι θεσμοί είναι ευεργετικοί αλλά και ποιοι αντλούν οφέλη από αυτούς ήτοι οι σχέσεις ισχύος αλλά και ποιες είναι οι αντιλήψεις των δρώντων αναφορικά με τα συμφέροντα τους. Άρα η στάση των δρώντων των οποίων τα

⁶⁵ Grahame Thompson, *Governing the European Economy*, Sage Publications, 2001,σελ.306

⁶⁶ Δημήτρης Χαραλάμπης, ό.π., σελ. 319

⁶⁷ Wolfgang Streeck, Kathleen Ann Thelen, *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*, Oxford University Press, 2005, σελ. 22-29 Οι Thelen και Streeck αναγνωρίζουν πέντε μορφές θεσμικής αλλαγής : θεσμική μεταρρύθμιση (institutional reform), θεσμική επικάλυψη (institutional layering), παρέκκλιση από την πορεία (drift) ,μετατροπή (conversion) και εξάντληση (exhaustion). Η πρώτη αναφέρεται σε αλλαγές σε ήδη υπάρχοντες θεσμούς ενώ η δεύτερη σε αλλαγές που αφορούν την υιοθέτηση νέων θεσμών παράλληλα με τους παλιούς. Η μετατροπή λαμβάνει χώρα ύστερα από την παρέμβαση των ισχυρότερων δρώντων που «μετατρέπουν» τον θεσμό έτσι ώστε να συμβαδίζει με τα συμφέροντα και τις επιλογές τους. Ως παρέκκλιση εννοείται όταν οι θεσμοί αποτυγχάνουν να κάνουν αυτό για το οποίο ιδρύθηκαν λόγω αμέλειας ενώ ως εξάντληση, η μειωμένη αποδοτικότητα που δεν επιτρέπει πλέον σε ένα θεσμό να λειτουργεί σύμφωνα με τους αρχικούς του στόχους.

⁶⁸ Renate E. Meyer, Kerstin Sahlin, Marc J. Ventresca, Institutions and Ideology, στο Rick Vogel, *Paradigm Shifts as Ideological Changes: A Kuhnian View of Endogenous Institutional Disruption*, Emerald Group Publishing, 2009, σελ.88-89 Για τον συγγραφέα προκειμένου η θεσμική αλλαγή να αποτελέσει μία αλλαγή παραδείγματος σημασία έχει η ποσοτική ρήξη και όχι η χρονική ήτοι το μέγεθος της αλλαγής και όχι ο ρυθμός με τον οποίο πραγματοποιείται. Επιπρόσθετα η απονομιμοποίηση μίας κυρίαρχης ιδεολογίας δεν αρκεί από μόνη της για να προκαλέσει αλλαγή παραδείγματος και τούτο διότι όλες οι εναλλακτικές λύσεις δεν θα έχουν αποκτήσει εν τω μεταξύ το στοιχείο της εμπιστοσύνης. Τουτέστιν η αλλαγή παραδείγματος δεν εξαρτάται από τις λύσεις που μπορεί να δώσει αλλά από την ικανότητα του νέου παραδείγματος να παράγει συναίνεση.

⁶⁹ Adrienne Héritier, *Explaining Institutional Change in Europe*, Oxford University Press, 2007, σελ.10

συμφέροντα περιορίζονται ή τα οφέλη εξαλείφονται μπορεί να ερμηνεύσει τη θεσμική αλλαγή(*power-based political bargaining approach considering distributional outcomes*).⁷⁰

«Το πιο σημαντικό καθήκον του ιστορικού νεοθεσμισμού είναι να αναγνωρίσει τους τρόπους με τους οποίους οι αναδιανεμητικές συνέπειες των θεσμών θα συμβάλλουν σε θεσμική σταθερότητα ή σε αλλαγή»⁷¹. Για τον ιστορικό νεοθεσμισμό η αλλαγή ερμηνεύεται με διαφορετικούς τρόπους. Μπορεί να είναι απλή και εξελικτική ήτοι οι δρώντες επιλέγουν συγκεκριμένους μηχανισμούς και επιλέγουν να τους διατηρήσουν όσο ανταποκρίνονται στα συμφέροντα τους⁷². Από την άλλη πλευρά η αλλαγή μπορεί να οφείλεται σε αλλαγή συσχετισμών ισχύος πάνω στους οποίους στηρίζονται οι θεσμοί⁷³.

Επιπλέον η δυναμική της αλλαγής μπορεί να προέρχεται έξω από το σύστημα και να μην σχετίζεται με την εσωτερική αναπαραγωγή του. Σε αυτή την περίπτωση οι αλλαγές στους θεσμούς αρούνται μέσα από το ευρύτερο πολιτικό-οικονομικό πλαίσιο, στο οποίο και ενσωματώνονται⁷⁴. Μείζονος σημασίας είναι η αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο οικονομικό περιβάλλον και την εξέλιξη των θεσμών. Θα μπορούσε να υποθεθεί, ότι η κρίση χρέους του 2009 λειτούργησε ως καταλύτης, «ως μία κρίσιμη περίπτωση»⁷⁵, για τον τρόπο

---

⁷⁰ *ibid.*

⁷¹ Michelle L. Dion, *op.cit.*, σελ. 33 Σε δική μου μετάφραση

⁷² Andre Lecours, *op.cit.*, σελ.90

⁷³ Sven Steinmo, Kathleen Ann Thelen, *op.cit.*,σελ.2-3

⁷⁴ Kathleen Thelen, *Historical Institutionalism of comparative politics*, Annual review of Political Science, vol.2, 1999,σελ.387 Σε κάθε περίπτωση πάντως δεν φαίνεται να υπάρχουν a priori κριτήρια που να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προβλέψουν την αλλαγή. Όπως επισημαίνει ο Guy Peters δεν είναι παρά μόνο μετά την επέλευση των γεγονότων και της ίδιας της αλλαγής που μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι αυτή πράγματι έλαβε χώρα. Βλ. σχετικά Guy Peters, *Institutional Theory in Political Science: The New Institutionalism*, Continuum International Publishing Group,2005,σελ.77-78

⁷⁵ Andre Lecours, *op.cit.*, σελ.88 Η σημασία της ανάδυσης τέτοιων κρίσιμων γεγονότων που καθορίζουν την εξάρτηση από την πορεία υπογραμμίζεται από τον Lecours ο οποίος και επισημαίνει σχετικά ότι : “*Path dependence involves three phases: the first is the critical juncture in which events trigger a move forward a particular path out of at least two possibilities; the second is the period of reproduction, that is the period in which positive feedback mechanisms reinforce the movement along one path; and finally the path comes to an end when new events dislodge the long lasting equilibrium...every path begins and ends with a critical juncture*”. Την ίδια επισήμανση κάνει και η Thelen που υποστηρίζει ότι κάθε κρίσιμη περίπτωση (*critical juncture*) ακολουθείται από μία ισχυρή εξάρτηση από την πορεία. Σύμφωνα με την Kathleen Thelen “*path dependence implies short periods of dramatic change generated by exogenous shocks followed by longer periods of institutional stability*”. βλ. σχετικά Michelle L. Dion,*op.cit.*σελ.33 Για το ίδιο θέμα βλ. επίσης John Hogan, *Remoulding the Critical Junctures Approach*, Canadian Journal of Political Science, Vol. 39, No.3, Σεπτέμβριος 2006, σελ. 657-679 Ο Hogan εξετάζει την οικονομική κρίση στην Ιρλανδία το 1987 και δείχνει ότι διαταρακτικά γεγονότα όπως ο υψηλός βαθμός μόχλευσης των νοικοκυριών σε συνδυασμό με τον στασιμοληθωρισμό οδήγησαν σε θεμελιώδη μεταστροφή στην άσκηση οικονομικής πολιτικής που πήρε τη μορφή ενός συναινετικού κορπορατιστικού μοντέλου. Ήτοι η κρίση δημιουργεί μία ώθηση για αλλαγή αλλά και για συλλογική δράση. Η οικονομική κρίση στην περίπτωση της

λειτουργίας της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης δημιουργώντας στο σύστημα την ανάγκη αλλαγής πορείας⁷⁶.

Ως κρίσιμες περιστάσεις ορίζονται ως η «*υιοθέτηση μίας συγκεκριμένης επιλογής από μία πληθώρα εναλλακτικών επιλογών οδηγώντας έτσι οποιαδήποτε μελλοντική κίνηση προς μία συγκεκριμένη κατεύθυνση*»⁷⁷. Με άλλα λόγια μία κρίσιμη περίσταση μπορεί να μας οδηγήσει σε αλλαγή κατεύθυνσης από το μονοπάτι, σε θεσμική αλλαγή. Κρίσιμες περιστάσεις αφορούν χρονικές περιόδους κατά την διάρκεια των οποίων συγκεκριμένα γεγονότα, δηλαδή εξωγενείς μεταβλητές που δεν έχουν σχέση με την αναπαραγωγή και την συνέχεια του συστήματος, κάνουν δυνατή την αλλαγή σε θεσμικά συστήματα όπως αυτό της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης⁷⁸. Η αλλαγή όμως δεν είναι πάντα εξωγενώς δοσμένη αλλά αντίθετα τις περισσότερες φορές εκδηλώνεται ενδογενώς⁷⁹, εν παραδείγματι, με την μορφή της έντασης σχέσεων στην επίτευξη των στόχων, ήτοι η αλλαγή αφορά τις ίδιες τις μεθόδους πολιτικής, τις πολιτισμικές πρακτικές, τις κοινωνικές διαρθρώσεις που εφαρμόζονται και πλέον δεν ικανοποιούν με την απόδοση τους.

Για τον κοινωνιολογικό νεοθεσμισμό η αλλαγή είναι μία διαδικασία κοινωνικοποίησης . Οι δρώντες συμμορφώνονται όχι στη βάση υπολογισμών κόστους –οφέλους αλλά γιατί πιστεύουν ότι η συμμόρφωση με κανόνες είναι το σωστό , το κοινωνικά νομιμοποιημένο ορθό να πράξουν. Μέσα από τις κοινωνικές πρακτικές, τις διαδικασίες κοινωνικής μάθησης οι δρώντες ανακαλύπτουν τις νόρμες που προσδίδουν νόημα στη δράση τους.

Ιρλανδίας λειτούργησε ως καταλύτης αλλαγής που έθεσε υπό αμφισβήτηση την νομιμοποίηση των υφιστάμενων θεσμικών διακανονισμών.

⁷⁶ Peter Gourevitch, *Politics in Hard Times, Comparative Responses to International Economic Crises*, Cornell University, 1986, σελ. 9. Όπως αναφέρει και ο Gourevitch: “*hard times expose strengths and weaknesses to scrutiny, allowing observers to see relationships that are often blurred in prosperous periods, when good times slake the propensity to contest and challenge. The lean years are times when old relationships crumble and new ones have to be constructed. It is then that institutions and patterns are built which will persist long into the next cycle*”. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ύφεση, η οικονομική στασιμότητα και το πρόβλημα χρέους συνιστούν κρίσιμες περιστάσεις, σημεία διακλάδωσης (benchmarking) που οδηγούν με σταθερό ρυθμό σε θεσμικές αλλαγές.

⁷⁷ Robert E. Goodin, Charles Tilly, *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*, Oxford University Press, New York, 2008, σελ.460

⁷⁸ Kathleen Thelen, *op.cit.*, σελ.390 Στον ιστορικό νεοθεσμισμό ένας επιπρόσθετος όρος που χρησιμοποιείται για την ερμηνεία της απότομης διακοπής της θεσμικής ισορροπίας είναι και ο όρος *punctuated equilibrium*. Σημαίνει την υψηλή συσσώρευση θεσμικής πίεσης στο σύστημα που οδηγεί σε μετατόπιση μακριά από την ισορροπία. Ο όρος *punctuated equilibrium* μεταφράζεται και ως «*σποραδική ισορροπία*» (*equilibre ponctuel*) και χρησιμοποιείται κυρίως για να ερμηνεύσει αλλαγές στην άσκηση δημόσιας πολιτικής. βλ. σχετικά Scott E. Robinson, Floun’say R. Caver, *Punctuated Equilibrium and Congressional Budgeting*, *Political research Quarterly*, Vol.59, No.1, Μάρτιος 2006, σελ.161

⁷⁹ Avner Greif, *Institutions And The Path To The Modern Economy: Lessons from Medieval Trade*, Cambridge University Press, 2006, σελ.166-167

Για τον κονστρουκτιβιστικό νεοθεσμισμό η θεσμική αλλαγή είναι ιδεατή και αρύεται μέσα από τον λόγο, τις ιδέες και την μετασηματιστική τους δύναμη⁸⁰. Δεν υφίσταται κάποια θεσμική αδράνεια. Αντίθετα, αλλαγή στις ιδέες μπορεί να οδηγήσει σε έναν νέο γνωσιακό αναπροσανατολισμό ως προς την άσκηση πολιτικής άρα και σε νέες θεσμικές μορφές⁸¹. Σημασία έχει ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται μία κρίση. Όσο μεγαλύτερη είναι η αμφιβολία και η αμφισβήτηση αναφορικά με την επίλυση της τόσο πιο πιθανή είναι η αλλαγή παραδείγματος μέσα από την θεσμοποίηση νέων ιδεών για την άσκηση πολιτικής⁸².

Μάλιστα για την V.Schimdt⁸³ ο λόγος είναι η πιο θεμελιώδης μεταβλητή, μέσα από την οποία γεννιέται η αλλαγή, που έρχεται στην συνέχεια να καλύψει τα κενά των υπόλοιπων τριών προσεγγίσεων όπως τον τρόπο με τον οποίο οι δρώντες αλλάζουν αντιλήψεις για τα συμφέροντα τους ή πως δημιουργούνται νέοι θεσμικοί διακανονισμοί.⁸⁴

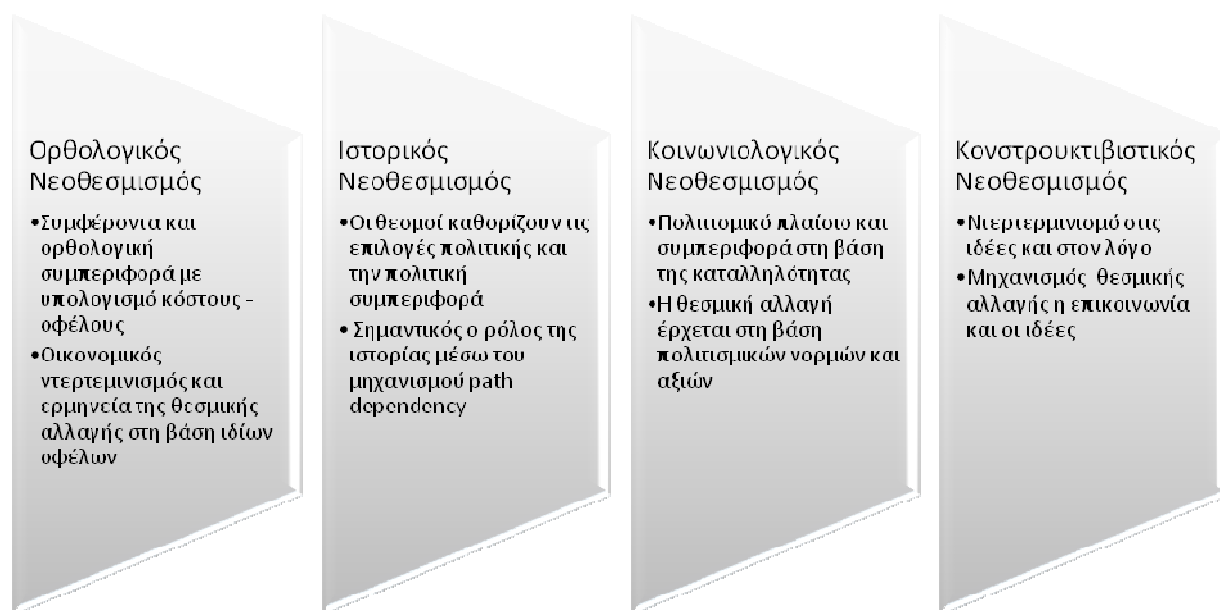
⁸⁰ Michelle Cini, *European Union Politics*, Oxford University Press, 2007, σελ.131 Η ίδια η ευρωπαϊκή οικονομία συνιστά μία ιδέα, μία νόρμα που επηρεάζει τις συλλογικές προσδοκίες και που μπορεί να οδηγήσει σε νέα θεσμικά μονοπάτια, να αλλάξει και να προσφέρει μία νέα αφήγηση: “*So the idea of a European economy ... should not be read as consequence of actors interests changing rationally in response to external material changes such as the onset of globalization... we need to investigate the ways in which these identities are constructed through the use of language, the deployment of ideas and the establishment of norms.*” Στο κέντρο αυτής της αντίληψης βρίσκεται ο τρόπος παραγωγής ιδεών από τους policy makers, οι οποίοι και τις θέτουν σε ένα πλαίσιο σημασίας (*meaning context*) μέσα από το οποίο αναπτύσσουν συλλογική δράση και διαμορφώνουν την ταυτότητα τους.

⁸¹ R. A. W. Rhodes, Sarah A. Binder, Bert A. Rockman, *op.cit.*, σελ.66

⁸² Mark Blyth, *op.cit.*, σελ.21 Σύμφωνα με τον Blyth η διαδικασία της αλλαγής δεν κινητοποιείται από τα συμφέροντα των δρώντων αλλά από την αντίληψη τους, την ιδέα, που έχουν για αυτά.

⁸³ Todd Landman, Neil Robinson, *The Sage Handbook of Comparative Politics*, στο Vivien Schmidt, *Comparative Institutional Analysis*, SAGE Publications, 2009,σελ.132

⁸⁴ Η κριτική που συνήθως δέχεται τέτοιου είδους άποψη είναι ότι οι ιδέες *per se* δεν επαρκούν από μόνες τους (*ideas all the way down?*), ήτοι η πειθώ και η ισχύς έχουν σημαντικότερη επίδραση στην διαμόρφωση της συμπεριφοράς των δρώντων. Για αυτό το θέμα βλ. Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999,σελ.93-99

Σχήμα 1⁸⁵. Τα τέσσερα παρακλάδια του νεοθεσμισμού.

1.4. Η σημασία της νεοθεσμικής προσέγγισης για την ερμηνεία της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης

Όλα τα ρεύματα του νεοθεσμισμού μας παράσχουν ένα «ολοκληρωμένο πλαίσιο» (*an integrative framework*)⁸⁶ για την ερμηνεία και ανάλυση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Δεν θα μπορούσε να γίνει κατανοητή η πορεία και η εξέλιξη της δίχως να ληφθούν υπόψη τα θεσμικά χαρακτηριστικά της ήτοι οι κανόνες, οι νόρμες, οι αξίες, οι επαναλαμβανόμενες πρακτικές, οι τυποποιημένες μορφές δράσης αλλά και οι «πεποιθήσεις, τα παραδειγματικά μοντέλα, οι κώδικες, οι πολιτισμικές αντιλήψεις και οι γνώσεις που περιβάλλουν, υποστηρίζουν, επεξεργάζονται και αντικρούουν αυτούς τους ρόλους και αυτές τις πρακτικές».⁸⁷ Ο συνδυασμός αυτών των στοιχείων μας δίνει μία ευρύτερη ερμηνεία της έννοιας της διακυβέρνησης, που δεν περιορίζεται στην παραδοσιακή αντίληψη που αναφέρεται σε όργανα πολιτικής και τεχνικές διαδικασίες⁸⁸.

Το νεοθεσμικό υπόδειγμα δεν εξαντλείται μόνο στο πολιτικό στοιχείο, ήτοι τις σχέσεις μεταξύ των κρατών ή μόνο στο οικονομικό, ήτοι την αποτελεσματικότητα των αγορών. Ενσωματώνει έναν νέο τρόπο προσέγγισης αναφορικά με τον τρόπο άσκησης εξουσίας και διανομής του πλούτου εντός των θεσμικών διακανονισμών της ευρωπαϊκής οικονομικής

⁸⁵ Vivien Schmidt, *Comparative Institutional Analysis*, op.cit.σελ.139

⁸⁶ R. A. W. Rhodes, Sarah A. Binder, Bert A. Rockman, op.cit., σελ.16

⁸⁷ Pierre Muller, Yves Surrel, όπ.π., σελ.76

⁸⁸ Neil Nugent, *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδόσεις Σαββάλας, 2004, Αθήνα, σελ.645

διακυβέρνησης και αυτό γιατί οι θεσμοί είναι αυτοί που ορίζουν, οριοθετούν και κατευθύνουν την συμπεριφορά των δρώντων, μειώνουν τις αβεβαιότητες και τα κόστη των συναλλαγών, προσδιορίζουν την διαδικασία λήψης των αποφάσεων αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι δρώντες δίνουν νόημα στην δράση τους και στον κόσμο γύρω τους. Στην ουσία ο νεοθεσμισμός είναι μία «μετά-συμπεριφοριακή μεθοδολογική προσέγγιση» (*post behavioralist methodological approach*)⁸⁹. Παραφράζοντας τον Eichengreen⁹⁰ ο νεοθεσμισμός δίνει αξία στα θεσμικά εμπόδια (*institutional fetters*) που αξιολογούν, επιβραβεύουν, ή τιμωρούν την συμπεριφορά (*structure the conduct, constrain the choices*)⁹¹ δεσμεύοντας τους δρώντες (*lock-in*)⁹² σε μία συγκεκριμένη πορεία ταυτόχρονα όμως παρέχουν και αρχές και πρακτικές (*enable, constitute and empower actors*)⁹³ που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να τροποποιήσουν τους αρχικούς θεσμικούς διακανονισμούς. Πρόκειται για μία συνεχή και δυναμική πολιτική διαδικασία πολυσχιδούς αλληλεπίδρασης και «αλληλοτροφοδότησης» (*feedback*)⁹⁴ όπου οι θεσμοί εισρέουν και διαμορφώνουν την αυτόνομη λογική και συμπεριφορά των δρώντων αλλά και οι τελευταίοι με τη σειρά τους αποδέχονται τις υφιστάμενες δομές διακυβέρνησης ή τις αλλάζουν προκειμένου να υπηρετούν νέους στόχους πολιτικής. Τουτέστιν δεν υπάρχει μία προκαθορισμένη πορεία, μία «τελεολογία»⁹⁵ ως προς την τελική έκβαση. Αντίθετα η αξία του νεοθεσμισμού στην ερμηνεία της οικονομικής διακυβέρνησης είναι ότι μας επιτρέπει να ερμηνεύουμε την διάρθρωση της σχέσης ανάμεσα στην *πολιτική σφαίρα* (*polity*), την *πολιτική δραστηριότητα* (*politics*), και την *δημόσια δράση* (*policies*)⁹⁶ εξηγώντας τις εκροές πολιτικής.

Συμπεράσματα

Κάθε παρακλάδι του νεοθεσμισμού επιδεικνύει μία ντετερμινιστική προσήλωση σε μία συγκεκριμένη μεταβλητή. Ο ορθολογισμός στα συμφέροντα, η κοινωνιολογία στο πολιτισμικό πλαίσιο, ο κονστρουκτιβισμός στις ιδέες και ο ιστορικισμός στο ιστορικό πλαίσιο αναφοράς. Ο ορθολογικός νεοθεσμισμός δίνει έμφαση στην ορθολογικότητα των δρώντων που επιδιώκουν με υπολογισμούς κόστους οφέλους τα συμφέροντα τους. Ο ιστορικός νεοθεσμισμός βλέπει τα

⁸⁹ John T. Ishiyama, Marijke Breuning, op.cit., σελ.27

⁹⁰ Barry Eichengreen, *Golden Fetters: The Gold Standard and the Great Depression, 1919-1930*, Oxford University Press, 1996

⁹¹ John L. Campbell. σελ.4

⁹² ibid.σελ.67

⁹³ ibid.σελ.72

⁹⁴ ibid.

⁹⁵ Kenneth A. Armstrong, Simon Bulmer, *The governance of the single European market*, Manchester University Press ND, 1998, σελ.50

⁹⁶ ibid.σελ.52

τωρινά αποτελέσματα των εκροών πολιτικών να αντανακλούν τις επιλογές πολιτικής του παρελθόντος. Ο κοινωνιολογικός νεοθεσμισμός αναφέρεται στην κοινωνική δόμηση των χώρων και την πολιτισμική πλαισίωση των θεσμών με τους δρώντες να συμμορφώνονται σε μία λογική καταλληλότητας. Ο κονστρουκτιβιστικός νεοθεσμισμός επιτείνει την προσοχή μας στο διαλογικό πλαίσιο, στην επικοινωνία που αναπτύσσουν οι δρώντες μεταξύ τους και στο ρόλο των ιδεών για την νομιμοποίηση της δράσης τους μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο.

Επιπρόσθετα κάθε υποκατηγορία προσφέρει και έναν διαφορετικό αιτιώδη μηχανισμό για την ερμηνεία της θεσμικής αλλαγής, την εξάρτηση από την πορεία, τη λογική της καταλληλότητας, την διαλεκτική της επικοινωνίας και την διαδικασία του υπολογισμού κόστους –οφέλους. Για να προσδιορίσουμε την θεσμική αλλαγή στην ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση δεν μπορούμε να στηριχθούμε αποκλειστικά στο ρόλο των ιδεών, στο policy paradigm του Peter Hall ή στον ιδεατό νεοθεσμισμό της Vivien Schmidt, έστω και αν προσφέρουν μία πιο δυναμική ερμηνεία της αλλαγής. Για αυτό το λόγο ενσωματώνουμε και τις βασικές παραδοχές των υπολοίπων ρευμάτων όπως τα συμφέροντα των δρώντων, την κουλτούρα, την ιστορία και τις σχέσεις ισχύος που αναπτύσσονται μέσα στο εκάστοτε πλαίσιο αναφοράς.

Κεφάλαιο 2^ο Η αρχιτεκτονική της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης

Η «αρχιτεκτονική της διακυβέρνησης»(governance architectures)⁹⁷ συνιστά μία σύνθετη κοινωνικοπολιτική διαδικασία που οικοδομείται στη βάση μίας δυναμικής διαδικασίας στρατηγικής αλληλεπίδρασης, συνδυάζοντας νέες και παλαιές μεθόδους για να δώσει λύσεις στα πολύπλοκα προβλήματα της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Η διακυβέρνηση «είναι μία διαδικασία συντονισμού δράσεων, κοινωνικών ομάδων και θεσμών προκειμένου να επιτευχθούν σαφείς στόχοι ως αποτέλεσμα συζητήσεων και συλλογικών διευθετήσεων σε αβέβαια και αποσπασματικά περιβάλλοντα. Η έννοια της διακυβέρνησης θέτει εκ νέου την επανεξέταση των διασυνδέσεων ανάμεσα στην κοινωνία των πολιτών, το κράτος, την αγορά καθώς και των ανασυνθέσεων ανάμεσα σε αυτές τις διαφορετικές σφαίρες, τα όρια των οποίων αναμιγνύονται»⁹⁸. Είναι λοιπόν μία μορφή συντονισμού, ρύθμισης, ένας κοινός χώρος δράσης στον οποίο διαμορφώνονται διαδικασίες ορισμού προβλημάτων, ένας τύπος αντιπαραθετικού λόγου που περιορίζει τις συγκρούσεις και ενισχύει τη συνεργασία και που λειτουργεί σε πολλαπλά επίπεδα με πολλαπλούς δρώντες. Είναι ένας όρος «ομπρέλα» που καλύπτει το σύνολο των θεσμικών διαντιδράσεων⁹⁹. Το σύστημα της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης ορίζεται ως ένα πεδίο με πολλαπλά και επάλληλα πεδία δράσης και άσκησης εξουσίας.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Susana Borra's , Claudio M. Radaelli, *The politics of governance architectures: creation, change and effects of the EU Lisbon Strategy*, Journal of European Public Policy, Vol 18, No 4, June 2011, σελ.464

⁹⁸ Pierre Muller, Yves Surel, όπ.π., σελ. 146 Ο Stephan Collignon ορίζει την οικονομική διακυβέρνηση ως : *“Governance means the specific ways of deciding and implementing policies through informal rules and formal institutions and a set of agreed objectives. Different institutional arrangements and policy-orientations define different regimes of governance”*. βλ. σχετικά Stephan Collignon, *Is Europe going far enough? Reflections on the EU's Economic Governance*, Journal of European Public Policy, Vol. 11, No 5, Οκτώβριος, 2004, σελ. 909

⁹⁹ Daniela Preda, *The road Europe travelled along: the evolution of EEC/EU institutions and policies*, στο Panos Kazakos, *Economic Governance in the EU, its liberalism and impact*, Peter Lang Publications, 2010, σελ.116

¹⁰⁰ Michael Emerson , *Economic regimes for export: extending the EU's norms of economic governance into the neighborhood*,“ CEPS, 2005,σελ.6 Για τον συγγραφέα η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση δεν είναι ενιαία αλλά συμπεριλαμβάνει πολλές και διαφορετικές μορφές σε υπερεθνικό και εθνικό επίπεδο. *“It's a patchwork system of national and supranational elements, of macro-economic and micro-economic policy components, yet a system with a constantly evolving European dimension that has affected governance structures at national level. Together it forms a certain culture of European economic governance that shapes the discourse...”*. Την ίδια άποψη εκφράζει και η Tanja A.Borzel που εκλαμβάνει την ευρωπαϊκή διακυβέρνηση ως ένα «μείγμα διαφορετικών συνδυασμών αγορών, δικτύων και ιεραρχίας». βλ. σχετικά David Levi-Faur, *The Oxford Handbook of Governance*, στο Tanja A. Borzel, *The European Union-A Unique Governance Mix?*, Oxford University Press, 2012, σελ.613

Η οικονομική διακυβέρνηση συνίστατο σε τρεις θεμελιώδεις διαστάσεις¹⁰¹. Την νομισματική πολιτική, που ανήκει στις αποκλειστικές αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την δημοσιονομική που ασκείται από τα κράτη μέλη, και τις Γενικές Κατευθυντήριες Οικονομικές Γραμμές (Broad Economic Policy Guidelines BEPG) στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισαβώνας. Σε αυτό το τρίπτυχο θα προσθέσουμε και μία τέταρτη διάσταση, την χρηματοοικονομική πολιτική που αποσκοπεί στον έλεγχο και την εποπτεία της υπερκυκλικότητας του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος και μία πέμπτη τον μηχανισμό αντιμετώπισης οικονομικών κρίσεων μέσω της παροχής οικονομικής ενίσχυσης στα κράτη μέλη.

2.1. Η δημοσιονομική πολιτική

2.1.1. Η αναμόρφωση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το πακέτο των έξι προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι αλλαγές στους μηχανισμούς του συστήματος οικονομικής διακυβέρνησης ξεκίνησαν με την τροποποίηση της Συνθήκης της Λισαβώνας. Ο ρόλος του eurogroup «θεσμοποιήθηκε» και απέκτησε μόνιμο πρόεδρο, εισήχθη η διαδικασία της *πολυμερούς εποπτείας* (*multilateral surveillance*) ενώ ενισχύθηκε και η εξωτερική αντιπροσώπευση με την απονομή αρμοδιοτήτων στο Συμβούλιο να διατυπώνει τις θέσεις του για τις εξελίξεις στην οικονομική και νομισματική ένωση¹⁰².

Με την οικονομική κρίση όμως να επελαύνει και να επιτείνει τα προβλήματα στις χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας οι συγκεκριμένες τροποποιήσεις δεν θεωρήθηκαν ως επαρκείς στο βαθμό που αποτυγχάνουν να δημιουργήσουν ένα συνεκτικό σύστημα διακυβέρνησης.¹⁰³

Για αυτό το λόγο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο υιοθέτησαν στις 13 Δεκεμβρίου του 2011 έξι νέες νομοθετικές πράξεις, πέντε κανονισμούς και μία οδηγία, ύστερα από ανάλογες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με σκοπό να δοθεί μία νέα ώθηση στο σύστημα της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Δύο εκ αυτών των κανονισμών

---

¹⁰¹ Julio Baquero Cruz, Carlos Closa, *European integration from Rome to Berlin, 1957-2007: history, law and politics*, Peter Lang Publications, 2009,σελ.112

¹⁰² Π. Κ. Ιωακειμίδης, *Η Συνθήκη της Λισαβώνας, Παρουσίαση, Ανάλυση, Αξιολόγηση*, εκδόσεις Θεμέλιο 2010, σελ.66-68

¹⁰³ *ibid.*σελ.134 Σύμφωνα με τον συγγραφέα παρά τις καινοτομίες που εισάγονται στο σύστημα οικονομικής διακυβέρνησης, αυτό παραμένει σε μεγάλο βαθμό ασθενές σε ό,τι αφορά το «συντονισμό μικροοικονομικών πολιτικών και την εξωτερική αντιπροσώπευση της ευρωζώνης».

αναθεωρούν τους κανονισμούς 1466/97 και 1467/97 του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Στον κανονισμό 1173/2011¹⁰⁴ προβλέπεται η υποχρέωση έντοκης κατάθεσης ως μορφή κύρωσης (άρθρο 4) για όποιο κράτος μέλος αποκλίνει από τους στόχους του προϋπολογισμού(*preventive*) έστω και αν εμφανίζει έλλειμμα μικρότερο του 3%. Αν η απόκλιση συνεχισθεί και το κράτος μέλος δεν συμμορφωθεί με τις συστάσεις του Συμβουλίου τότε μπορεί να επιβληθεί ως κύρωση(*corrective*) μία άτοκη κατάθεση(άρθρο 5). Στο σύνολο τους και οι δύο μορφές καταθέσεων δεν μπορούν να ξεπερνούν το 0,2% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ενώ με απόφαση που λαμβάνεται με ειδική πλειοψηφία μπορούν να μετατραπούν σε πρόστιμα, χωρίς την δυνατότητα να επιστραφούν στο κράτος μέλος στο οποίο και επεβλήθησαν. Ο κανονισμός 1174/2011¹⁰⁵ επαναλαμβάνει τις μορφές κυρώσεων περιλαμβάνοντας την υποχρέωση να εφαρμόζονται πάντα μέσα στα πλαίσια των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.

Ο κανονισμός 1177/2011¹⁰⁶ αφορά την τροποποίηση του κανονισμού 1467/1997 και του κανονισμού 1056/2005 αναφορικά με την διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος. Ειδικότερα για το δημόσιο χρέος εισάγεται η παράγραφος 1 α η οποία και ορίζει ότι θα λαμβάνονται υπόψη οι προσπάθειες του κράτους μέλους τα προηγούμενα τρία χρόνια και το χρέος να μειώνεται κατά ένα εικοστό ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Όποια παρέκκλιση από τους στόχους του προϋπολογισμού πρέπει να είναι προσωρινή και να προσεγγίζει τη τιμή αναφοράς. Η όποια απόκλιση δικαιολογείται μόνο για λόγους εξαιρετικής και επείγουσας σημασίας. Η εκπλήρωση του κριτηρίου του χρέους συναρτάται άμεσα με αυτό του ελλείμματος. Έτσι όταν μία χώρα λαμβάνει μέτρα για την μείωση του ελλείμματος η επίδραση των εν λόγω μέτρων θα λαμβάνεται υπόψη και για μία ενδεχόμενη μη συμμόρφωση με το κριτήριο του χρέους. Το Συμβούλιο μπορεί και απευθύνει ειδοποιήσεις(*notice*) δίνοντας μάλιστα προθεσμία 3 μηνών για την λήψη των μέτρων που απαιτούνται. Στην ειδοποίηση αναγράφεται ότι η βελτίωση που πρέπει να επιδεικνύουν τα κράτη

¹⁰⁴ Regulation (EU) No 1173/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 “on the effective enforcement of budgetary surveillance in the euro area”, EE L 306/1

¹⁰⁵ Regulation (EU) No 1174/2011 of the European Parliament and of the Council , “on enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euro area”, of 16 November 2011, EE L 306/8

¹⁰⁶ Council Regulation (EU) No 1177/2011 of 8 November 2011 amending Regulation (EC) No 1467/97 “on speeding up and clarifying the implementation of the excessive deficit procedure”, EE L 306/33

μέλη μέσα σε ένα έτος αναφορικά με τα μεγέθη του προϋπολογισμού πρέπει να είναι της τάξεως του 0,5% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Ο κανονισμός 1175/2011¹⁰⁷ αποτελεί μία τροποποίηση του κανονισμού 1466/1997 και του κανονισμού 1055/2005 για την εποπτεία των προϋπολογισμών. Όπως αναφέρεται στο προοίμιο στόχος είναι η ενίσχυση του εποπτικού πλαισίου και του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών. Η εποπτεία θα ασκείται μέσω του μηχανισμού του ευρωπαϊκού εξαμήνου ο οποίος και θα αναλαμβάνει να παρακολουθεί τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζονται και εφαρμόζονται τα εθνικά προγράμματα και να αξιολογεί την δυνατότητα υλοποίησης των τιθέμενων στόχων από τις εθνικές αρχές αποσκοπώντας να αποτρέψει την εκδήλωση μακροοικονομικών ανισορροπιών. Τουτέστιν η πρόληψη και η ανάληψη γρήγορης δράσης καθίστανται μείζονος σημασίας προϋποθέσεις για την αποφυγή εμφάνισης δημοσιονομικών ελλειμμάτων ενώ το Συμβούλιο θα παρακολουθεί την επίτευξη των βραχυπρόθεσμων στόχων ως προς τους κρατικούς προϋπολογισμούς των κρατών μελών. Στο άρθρο 3 προστίθεται αναφορά για την αναγκαιότητα διατήρησης βιώσιμων δημοσίων οικονομικών μεγεθών όπως και υποχρέωση πληροφόρησης σε μία ενδεχόμενη αύξηση των δημοσίων δαπανών (άρθρο 3 παράγραφος 2 εδάφιο α).

Ο στόχος της αποτροπής επαναλαμβάνεται και στον κανονισμό 1176/2011¹⁰⁸ για την πρόληψη και διόρθωση μακροοικονομικών ανισορροπιών. Πέρα από την λειτουργία του ευρωπαϊκού εξαμήνου στο άρθρο 3 του κανονισμού προβλέπεται μηχανισμός ειδοποίησης (*alert mechanism*) που λειτουργεί στη βάση συγκεκριμένων δεικτών (*scoreboard*) λαμβάνοντας υπόψη το ευρύτερο μακροοικονομικό περιβάλλον πριν προχωρήσει σε σχετικές αξιολογήσεις ως προς τις οικονομικές επιδόσεις των κρατών μελών. Σε περίπτωση που διαπιστωθούν σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες το άρθρο 7 προβλέπει την εφαρμογή της διαδικασίας υπερβολικής ανισορροπίας (*excessive imbalance procedure*) στα πλαίσια της οποίας βάσει του άρθρου 8 το κράτος μέλος πρέπει να υποβάλλει σχέδιο διόρθωσης (*corrective action plan*).

¹⁰⁷ Regulation (EU) No 1175/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 “amending Council Regulation (EC) No 1466/97 on the strengthening of the surveillance of budgetary positions and the surveillance and coordination of economic policies”, EE L 306/12

¹⁰⁸ Directive No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 “on the prevention and correction of macroeconomic imbalances”, EE L 306/25

Η οδηγία 2011/85¹⁰⁹ εισάγει συγκεκριμένες υποχρεώσεις για τα κράτη μέλη αναφορικά με την διαδικασία κατάρτισης του προϋπολογισμού τους. Συγκεκριμένα οι εθνικές αρχές πρέπει να υπολογίζουν τα οικονομικά μεγέθη στη βάση των πιο αξιόπιστων στοιχείων που παρατίθενται μέσα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά και άλλες ανεξάρτητες αρχές τοσούτω μάλλον να αποφεύγουν μεθόδους δημιουργικής λογιστικής που οδηγούν σε πλάνη των κοινοτικών αρχών και σε εσφαλμένη πληροφόρηση. Τουτέστιν είναι απαραίτητη η ορθολογικότητα των προβλέψεων αλλά και η διαφάνεια στη φάση του σχεδιασμού ώστε η κατάρτιση των εθνικών προϋπολογισμών να στηρίζεται σε σωστά στατιστικά στοιχεία αλλά και στα πιο πιθανά σενάρια μεσοπρόθεσμης ανάπτυξης.

2.1.2. Το ευρωπαϊκό εξάμηνο

Το ευρωπαϊκό εξάμηνο είναι στην ουσία ένα χρονοδιάγραμμα που επιτρέπει στα κράτη μέλη να συζητούν και να συντονίζουν στο σύνολο τους τις οικονομικές πολιτικές τους αλλά και θεματικές περιοχές που πριν δεν συμπεριλαμβάνονταν όπως είναι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις κατά την άσκηση εγχώριας οικονομικής πολιτικής¹¹⁰. Περιλαμβάνει επίσης εποπτεία επί των εθνικών προϋπολογισμών και του μακροοικονομικού περιβάλλοντος για ενδεχόμενη εκδήλωση ανισορροπιών. Ο μηχανισμός λειτουργίας του ευρωπαϊκού εξαμήνου ξεκινά σε πρώτη φάση με την ετήσια επιθεώρηση της επιτροπής στη βάση της οποίας στη συνέχεια τα κράτη εκπονούν τα εθνικά μεταρρυθμιστικά τους προγράμματα. Στη συνέχεια τα εθνικά προγράμματα υπόκεινται σε αξιολόγηση από την ευρωπαϊκή επιτροπή η οποία και εκδίδει συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για κάθε χώρα¹¹¹.

Δεδομένου ότι η άσκηση οικονομικής πολιτικής είναι αποκεντρωμένη και ασκείται από τα κράτη μέλη στη βάση των διαφορετικών προτεραιοτήτων που θέτουν, η αποτελεσματική λειτουργία της ONE απαιτεί έναν ισχυρό μηχανισμό συντονισμού προκειμένου να αποφεύγονται οι όποιες αρνητικές εξωτερικότητες διαχέονται μέσω των αυτόνομων εθνικών αποφάσεων. Αυτό τον ρόλο καλείται να αναλάβει το ευρωπαϊκό εξάμηνο ήτοι να αποτελέσει μία ισχυρή μορφή συντονισμού¹¹² που θα υπερκεράσει τις όποιες πολιτικές αντιστάσεις εκδηλώνονται και να

¹⁰⁹ Council Directive 2011/85/EU of 8 November 2011 “on requirements for budgetary frameworks of the Member States”, EE 306/41

¹¹⁰ Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, (http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/m11_14.en.pdf)

¹¹¹ *ibid.*

¹¹² Uwe Puetter, *The Eurogroup: how a secretive circle of finance ministers shape European economic governance*, Manchester University Press, 2006, σελ. 41. Ο περιορισμένος συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών ήταν εξαρχής επιδίωξη των συντακτών της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Ο λόγος ήταν για να μπορεί κάθε κράτος να

εξασφαλίσει την συμμόρφωση των κρατών μελών. Ο συγχρονισμός καθίσταται μείζονος σημασίας ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται σε ένα κοινό χρονικό πλαίσιο και να μην υπάρχουν αποκλίσεις¹¹³. Τουτέστιν το ευρωπαϊκό εξάμηνο συνενώνει σε ευρωπαϊκό επίπεδο στοιχεία άσκησης οικονομικής πολιτικής κατευθύνοντας τις εθνικές πολιτικές μακριά από οποιοδήποτε φαινόμενο εκδήλωσης ασυνεπειών.

Σύμφωνα με τον Stefan Collignon εάν υπάρχει συνέπεια από την πλευρά των κρατών τότε μπορεί και επιτυγχάνεται ισορροπία Nash¹¹⁴. Ωστόσο ο Collignon υποστηρίζει ότι η τάση είναι προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης ήπιων μορφών συντονισμού¹¹⁵ όπως είναι η ανοικτή μέθοδος συντονισμού, δεδομένου ότι πιο ισχυρές μορφές αγγίζουν ευαίσθητες περιοχές για τα κράτη («αποκλειστικά δημόσια αγαθά»-*exclusive collective goods*), και επιτείνουν τον ανταγωνισμό μεταξύ τους¹¹⁶.

Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων για το ευρωπαϊκό εξάμηνο υπήρξαν έντονες διαφωνίες γύρω από τον αυτόματο χαρακτήρα των κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης των κανόνων από τα κράτη μέλη. Η αδυναμία συμφωνίας αλλά και η πρόβλεψη για την λειτουργία μηχανισμού «ακυρωτικής ψηφοφορίας» (*reverse voting mechanism*) όπως και στο Σύμφωνο για την Σταθερότητα και Ανάπτυξη δείχνει τα όρια του νέου αυτού μηχανισμού,¹¹⁷ ήτοι την

ανταποκρίνεται στις ασύμμετρες διαταραχές που παρουσιάζονται αλλά και κυρίως γιατί η δημοσιονομική πολιτική συνιστά θεμελιώδη έκφραση εθνικής κυριαρχίας.

¹¹³ Paola Subacchi, *Reforming Economic Governance in Europe: Exploring the Road to Effective Coordination*, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 81, No. 4,σελ.743-744

¹¹⁴ Η έννοια της ισορροπίας Nash προέρχεται από την θεωρία των παιγνίων και αναφέρεται σε μία σειρά από στρατηγικές αποφάσεις που κανένας δρων από μόνος του δεν μπορεί να αλλάξει για να βελτιώσει τη θέση του.

¹¹⁵ Stephan Collignon, *op.cit.*,σελ. 914 Ο Collignon αναγνωρίζει τέσσερις μορφές συντονισμού για την αντιμετώπιση των αρνητικών εξωτερικοτήτων α) Ο Εθελοντικός (Voluntary Coordination) στηρίζεται στην εκ των προτέρων συναίνεση β) Ο δεσμευτικός (Binding Rules Coordination) όταν υπάρχει συνέπεια και συμμόρφωση με τους στόχους που έχουν τεθεί γ)Ο Κατευθυνόμενος (Guided Coordination) που επιχειρεί την συναίρεση των προτιμήσεων των δρώντων μέσα από κατευθυνόμενους μηχανισμούς και δ)Ο Αντιπροσωπευτικός (Conferral Coordination) με την λήψη των αποφάσεων να πραγματοποιείται σε κεντρικό επίπεδο.

¹¹⁶ *ibid.*,σελ.918 Σύμφωνα με τον Collignon υπάρχει μία ισχυρή ροπή προς μη συμμόρφωση με τους δημοσιονομικούς κανόνες και μετάθεσης των προβλημάτων στην λειτουργία της κοινής νομισματικής περιοχής και για αυτό το λόγο η θέσμιση ισχυρών μορφών συντονισμού είναι αναγκαία για την αποτελεσματική λειτουργία της ΟΝΕ. Συγκεκριμένα : *“Because benefits are the same for all group members, but access is rival, it is possible to externalize production costs to others and free-ride. For example, uncoordinated borrowing in the financial markets by any public authority could cause externalities with respect to interest and exchange rates or inflation that would affect all other authorities within the same currency area. However, the free-rider benefits from low interest rates are “produced” by other member-states’ collective fiscal restraint and this creates a generalized incentive for non-compliance with the policy rule. Therefore hard forms of policy coordination or even, as in the case of monetary policy, delegation to a European authority are required in order to provide these collective goods efficiently”.*

¹¹⁷ Notre Europe, *The European Semester :Only a First Step*, Policy Brief, No 11, February 2011, (http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/bref22-EN.pdf) Βέβαια υπάρχει και η αντίθετη άποψη που θεωρεί ότι το

αδυναμία των κρατών μελών να κινηθούν προς πιο ισχυρές και δεσμευτικές μορφές οικονομικού συντονισμού¹¹⁸.

2.1.2.1. Το Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας (The Euro+ Pact)

Μέρος του ευρωπαϊκού εξαμήνου είναι το Σύμφωνο ανταγωνιστικότητας ή αλλιώς το Euro Plus Pact. Όπως υποδεικνύει και η ονομασία, στόχος του συμφώνου είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας αλλά και της επίτευξης βιώσιμων δημοσίων οικονομικών. Το Σύμφωνο αποτέλεσε μία προσπάθεια για την εφαρμογή των κανόνων του Συμφώνου για την Σταθερότητα και την Ανάπτυξη που δεν αποτελέσαν σε κανένα σημείο αντικείμενο αυστηρής εφαρμογής. Στόχος του είναι η περαιτέρω ενίσχυση του συντονισμού καλύπτοντας πεδία οικονομικής πολιτικής που μέχρι πρότινος ανήκαν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών¹¹⁹. Ωστόσο και το νέο σύμφωνο αναφέρει ότι οι αναγκαίες δράσεις για την επίτευξη των στόχων παραμένουν στην εθνική αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους¹²⁰.

Για την προώθηση του συντονισμού και της οικονομικής συνεργασίας το σύμφωνο στηρίζεται πάνω σε πέντε κίονες. Στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με μείωση του κόστους ανά μονάδα εργασίας, σε μέτρα για την ενίσχυση της παραγωγικότητας με επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, στην ενίσχυση της απασχόλησης με μορφές ευέλικτης εργασίας, στην βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών, στην οικονομική σταθερότητα και ιδιαίτερα στην εύρυθμη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος και στον συντονισμό της φορολογικής πολιτικής ως προϋπόθεση για την δημοσιονομική συνένωση¹²¹.

Ιδιαίτερη σημασία για την βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών είναι η εισαγωγή του μηχανισμού του *φρένου στο χρέος* (*debt brake*) που θα πρέπει να εισαχθεί σε κάθε χώρα με τη

Συμβούλιο δεν θα μπορεί μέσα σε 10 μέρες να φθάσει στους απαιτούμενους πολιτικούς συμβιβασμούς έτσι ώστε να υπάρξει συμφωνία με ειδική πλειοψηφία για την άρση των κυρώσεων που θα επιβάλλονται αυτόματα από την Επιτροπή. Εντούτοις αν και αυξάνεται η δυσκολία πολιτικής συμφωνίας αυτό δεν σημαίνει ότι είναι και αδύνατη ούτε ότι ο νέος ακυρωτικός μηχανισμός είναι η πανάκεια που ως δια μαγείας θα λύσει όλα τα προβλήματα.

¹¹⁸ Αυτή η αδυναμία των κρατών να κινηθούν προς πιο ισχυρές μορφές συντονισμού αναδεικνύεται από τους Peter Hall και Kathleen Thelen, οι οποίοι υπογραμμίζουν την εξάρτηση από την πορεία και τον ρόλο της κουλτούρας. Συγκεκριμένα αναφέρουν ό,τι : *“Coordination often rests on a thick set of shared understandings built up by experience over time. Shifting to new forms of coordination can require new understandings that are not easy to secure”*. Richard Deeg and Orfeo Fioretos, Newsletter of the European Politics & Society Section of the American Political Science Association, Vol. 5, No. 1, Fall/Winter 2006,σελ.4

¹¹⁹ Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, (Διαθέσιμο στο

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf)

¹²⁰ *ibid.* Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται: *“The choice of the specific policy actions necessary to achieve the common objectives remains the responsibility of each country, but particular attention will be paid to the set of possible measures mentioned below”*.

¹²¹ *ibid.*

μορφή συνταγματικού κανόνα ήτοι κανόνα που απολαύει ισχυρής περιοχής στις εγχώριες έννομες τάξεις. Το Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας έχει δεχθεί ισχυρή κριτική ότι στην ουσία δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο παρά μία άλλη μορφή *ήπιου δικαίου* (*soft law*) που δεν θα τύχει εφαρμογής¹²² καθώς σε περίπτωση παραβίασης του δεν υπάρχει πρόβλεψη για την επιβολή κυρώσεων, γεγονός που περιορίζει την προστιθέμενη αξία του.

2.1.3. Η Συνθήκη για την Σταθερότητα, τον Συντονισμό και την Διακυβέρνηση στην Ο.Ν.Ε.

Σύμφωνα με την νέα συνθήκη (Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union-SCG)¹²³, οι προϋπολογισμοί των κρατών-μελών της ευρωζώνης θα πρέπει να είναι ισορροπημένοι ή να εμφανίζουν πλεόνασμα (άρθρο 3), με το διαρθρωτικό έλλειμμα να μην επιτρέπεται να ξεπερνάει το 0,5% του ΑΕΠ εκτός και εάν το δημόσιο χρέος είναι μικρότερο του 60% και δεν υπάρχει κίνδυνος για την «βιωσιμότητα» των δημοσίων οικονομικών. Η Συνθήκη γεννά την υποχρέωση για ενσωμάτωση της παραπάνω ρήτρας, ήτοι για ισορροπημένο ή πλεονασματικό προϋπολογισμό, στο συνταγματικό κείμενο της κάθε χώρας μέλους. Τουτέστιν πρόκειται για έναν κανόνα που θα έχει αυξημένη ισχύ στις εγχώριες έννομες τάξεις σε σχέση με τους τυπικούς νόμους αν και η διατύπωση “preferably constitutional” αφήνει περιθώριο για διαφορετικές ερμηνείες. Όμως αυτή δεν είναι η μόνη υποχρέωση των κρατών μελών καθώς προβλέπεται ότι σε περίπτωση απόκλισης και παραβίασης του ανωτέρου κανόνα τα κράτη μέλη θα πρέπει να θέτουν σε εφαρμογή μηχανισμό αυτόματης διόρθωσης (άρθρο 3 παρ.2). Μάλιστα στο προοίμιο της συνθήκης και στο άρθρο 4 επαναλαμβάνεται και ο δείκτης επιδόσεων (benchmark) όταν το δημόσιο χρέος ξεπερνά το κατώφλι του 60% να λαμβάνονται μέτρα που θα οδηγούν σε μείωση του κατά 5% επί του ΑΕΠ. Τα κράτη μέλη που βρίσκονται σε διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος θα υποβάλλουν πρόγραμμα οικονομικής συνεργασίας (economic partnership programme) (άρθρο 5 παρ.1) βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 1177/2011. Ο ρόλος του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναβαθμίζεται (άρθρο 8 παρ.2) καθώς σε περίπτωση δημοσιονομικής απόκλισης θα παρεμβαίνει με την επιβολή προστίμου το οποίο θα ανέρχεται στο 0,1% του ΑΕΠ και το οποίο θα διατίθεται είτε για τον ευρωπαϊκό μηχανισμό σταθερότητας (european stability mechanism) είτε για τον ευρωπαϊκό

¹²² Daniel Gros, *Pact for the euro: Tough talk, soft conditions?*, VoxEU.org (Διαθέσιμο στο <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/6206>)

¹²³ Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διαθέσιμη στο http://www.consilium.europa.eu/media/1478399/07_-_tscg.en12.pdf)

προϋπολογισμό. Ο έλεγχος, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της συνθήκης ανατίθεται στην Επιτροπή και το Συμβούλιο, τα οποία και μπορούν να παρεμβαίνουν ζητώντας τη λήψη διορθωτικών μέτρων. Εντούτοις προβλέπεται η διαδικασία της ειδικής πλειοψηφίας (qualified majority) που θα μπορεί να ανατρέψει την εφαρμογή τους.

Η νέα συνθήκη εισάγει δύο σημαντικές καινοτομίες οι οποίες έρχονται για καλύψουν τις σχεδιαστικές αδυναμίες και την έλλειψη συναίνεσης για τις μεταρρυθμίσεις στους μηχανισμούς της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Αυτές συνίστανται στην δυνατότητα παρέμβασης του Δικαστηρίου αλλά και στην υποχρέωση για συνταγματική κατοχύρωση ενός ισορροπημένου ή πλεονασματικού προϋπολογισμού, μεταρρυθμίσεις που δεν μπόρεσαν να εισαχθούν με το σύμφωνο ανταγωνιστικότητας. Η Συνθήκη δεν είναι παρά μία προσπάθεια αναίρεσης του αποκεντρωτικού κεκτημένου στην άσκηση οικονομικής πολιτικής εντούτοις όμως «υπογράφεται εκτός του ευρωπαϊκού συνταγματικού πλαισίου»¹²⁴, γεγονός που δείχνει τις ανυπέβλητες δυσκολίες αναθεώρησης του πρωτογενούς δικαίου που διέπει τους μηχανισμούς της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης»¹²⁵. Επίσης ενώ έχει προγραμματιστεί να τεθεί σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου του 2013, μέχρι τον Ιούλιο του 2012 δεν έχει επικυρωθεί παρά μόνο από 5 κράτη μέλη της ευρωζώνης και 2 μη μέλη. Αυτό οφείλεται στις δυσκολίες επικύρωσης μίας συνθήκης που δεν θέτει μόνο θέμα δημοσιονομικής πειθαρχίας αλλά ανεγείρει και μία σειρά άλλων ζητημάτων. Εν παραδείγματι το άρθρο 10 της συνθήκης αναφέρεται στην δυνατότητα ενισχυμένης συνεργασίας¹²⁶ γεγονός που μπορεί να επιτείνει τις τάσεις διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης εντός της ευρωζώνης. Άλλα θέματα αφορούν την απονομή αρμοδιοτήτων ή τι θα γίνει στην περίπτωση που η νέα συνθήκη ζητήσει από τα όργανα να δράσουν με τρόπο που αντίκειται στις ιδρυτικές συνθήκες. Το μείζων ωστόσο είναι ότι η νέα συνθήκη συνιστά μία «δυναμική πηγή πολιτικής αστάθειας και σύγκρουσης» που θα φέρει τα κράτη μέλη αντιμέτωπα τόσο μεταξύ τους όσο και με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς¹²⁷.

¹²⁴ House of Commons: European Scrutiny Committee, *Treaty on stability, coordination and governance: impact on the eurozone and the rule of law*, sixty-second report of session 2010-12, Vol. 1: Report, together with formal minutes, oral and written evidence, The Stationery Office, 2012, σελ.Εν 2 Δεν είναι μία ευρωπαϊκή συνθήκη δεδομένου ότι για να μπορέσει να τροποποιήσει το πρωτογενές δίκαιο της Συνθήκης της Λισαβώνας απαιτείται ομοφωνία και ομοφωνία δεν υπάρχει.

¹²⁵ Niamh Nic Shuibhne, Laurence W. Gormley, *From Single Market to Economic Union: Essays in memory of John A. Usher*, στο Andrew Scott, *Does Economic Union Require a Fiscal Union?*, Oxford University Press, 2012, σελ.30

¹²⁶ House of Commons: European Scrutiny Committee, *op.cit.*, σελ.23 Η σημασία της πρόβλεψης περί ενισχυμένης συνεργασίας είναι ότι σηματοδοτεί μία «διακήρυξη πολιτικών προθέσεων» (declaration of political intent).

¹²⁷ *ibid.*, σελ.Εν 3

2.2. Η στρατηγική Ευρώπη 2020

Η Ευρώπη 2020 έρχεται να αντικαταστήσει ως διάδοχος την Στρατηγική της Λισαβώνας η οποία κατηγορείται ότι έδωσε υπερβολική έμφαση στην πλευρά της προσφοράς και των διαρθρωτικών αλλαγών¹²⁸. Η αύξηση της ανεργίας, η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής και οι αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης δημιούργησαν την ανάγκη για μία νέα πολιτική ανάπτυξης. Αυτή πρέπει να είναι ταυτόχρονα έξυπνη, βιώσιμη αλλά και ισορροπημένη με ιδιαίτερη έμφαση στις περιφερειακές ανισότητες τόσο μεταξύ των κρατών όσο και στο εσωτερικό τους¹²⁹. Στην Στρατηγική Ευρώπη 2020 ενσωματώνονται οι Γενικές Κατευθυντήριες Γραμμές και η Πολιτική Απασχόλησης¹³⁰ (Integrated Guidelines). Οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές συνιστούν κοινά συμφωνημένους στόχους πολιτικής που αναπτύσσονται μέσα σε ένα αυστηρό διακυβερνητικό πλαίσιο και έχουν ως στόχο την ενίσχυση της απόδοσης του ευρωπαϊκού οικονομικού μοντέλου. Καίτοι δεν είναι δεσμευτικοί, εντούτοις προβλέπεται για την εφαρμογή τους εποπτεία¹³¹. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι αυτό που θα διαμορφώνει το περιεχόμενο των στρατηγικών κατευθύνσεων και θα παρέχει τις ενδεδειγμένες συστάσεις προς τα κράτη μέλη εάν οι οικονομικές πολιτικές αποκλίνουν από τους στόχους ενώ η Επιτροπή θα πραγματοποιεί τον ετήσιο έλεγχο αναλαμβάνοντας τον συντονισμό και την εποπτεία αξιολογώντας τα εθνικά προγράμματα ώστε να διασφαλίζεται πειθαρχία από τα κράτη μέλη¹³². Το μείζων καθίσταται και πάλι η ενίσχυση και η προώθηση του μακροοικονομικού συντονισμού ως θεμελιώδης προϋπόθεση για την βιωσιμότητα της νομισματικής ένωσης¹³³. Για αυτό το λόγο εξάλλου η νέα στρατηγική Ευρώπη 2020 παρουσιάζεται ως ιδεολογία που στόχο έχει την διασφάλιση της νομιμοποίησης της «πολιτικής αλλαγής»¹³⁴.

¹²⁸ Severin Fischer, Stefan Gran, Björn Hacker, Anja P. Jakobi, Sebastian Petzold, Toralf Pusch and Philipp Steinberg, *Europe 2020 – Proposals for the Post-Lisbon Strategy : Progressive policy proposals for Europe’s economic, social and environmental renewal*, International Policy Analysis, Μάιος 2010, σελ.3

¹²⁹ Willem Molle, *Economic Governance in the Eu*, Taylor & Francis, 2011, σελ.155-156 Συγκεκριμένα η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων θα στηριχθεί στα κατάλληλα συστήματα περιφερειακής διακυβέρνησης και διοίκησης σε συνδυασμό με τις πολιτικές που αναπτύσσονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

¹³⁰ Recommendation SEC(2010) 488 of 27 April 2010 for a Council Recommendation on broad guidelines for the economic policies of the Member States and of the Union – Part I of the Europe 2020 Integrated Guidelines.

¹³¹ *ibid.*

¹³² *ibid.*

¹³³ Kenneth A. Armstrong, *The Lisbon Agenda and Europe 2020: From the Governance of Coordination to the Coordination of Governance*, Queen Mary University of London, Paper No. 89/2011, σελ.9 Διαθέσιμο στο <http://ssrn.com/abstract=1945310>

¹³⁴ Christopher M. Tucker, *The Lisbon Strategy and the Open Method of Coordination: A New Vision and the Revolutionary Potential of Soft Governance in the European Union*, American Political Science Association, 2003, σελ. 4

Στη Συνθήκη της Λισαβόνας αναφέρεται ότι η προώθηση της Πολιτικής για την Απασχόληση «θα στηριχθεί στον συντονισμό των κρατών μελών με στόχο την δημιουργία ενός ευέλικτου και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού έτσι ώστε η αγορά εργασίας να μπορεί να προσαρμόζεται στις οικονομικές αλλαγές»¹³⁵ (άρθρο 145ΣΛΕΕ). Ο στόχος της πλήρης απασχόλησης προωθείται μέσω μίας χαλαρής μορφής συνεργασίας. Η Επιτροπή και το Συμβούλιο υποβάλλουν ετήσια έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το οποίο διαμορφώνει το περιεχόμενο της πολιτικής απασχόλησης ήτοι τις κατευθυντήριες γραμμές που τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη όταν σχεδιάζουν τις εθνικές τους στρατηγικές. Η Επιτροπή Απασχόλησης, η Επιτροπή των Περιφερειών, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δίνουν την γνώμη τους πριν την υιοθέτηση των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση οι οποίες και πρέπει να εναρμονίζονται με τις BEPGs¹³⁶. Η πολιτική απασχόλησης με την στρατηγική της Λισαβόνας είχε ενταχθεί στις BEPGs με συνέπεια να «χάσει την ορατότητα της»¹³⁷ και να μειωθεί η σημασία της και το εύρος των πεδίων που κάλυπτε. Στις ενοποιημένες κατευθυντήριες γραμμές τρεις από τις δέκα αναφέρονται σε θέματα απασχόλησης. Επιπρόσθετα η μορφή του ήπιου συντονισμού που συνιστούν οι BEPGs δεν οδήγησαν σε κάποια αποτελεσματική μορφή οικονομικής διακυβέρνησης με την αποδοτικότητα των οργάνων και των διαδικασιών να είναι χαμηλή.¹³⁸ Αυτό που συνέβη ήταν ότι με την επικράτηση δύσκολων οικονομικών συνθηκών αυξήθηκε η πίεση από τις εγχώριες ομάδες και χαλάρωσε η συμμόρφωση με συνέπεια να αγνοηθούν οι συστάσεις για υγιή δημόσια οικονομικά.

2.3. Ένας μόνιμος μηχανισμός διαχείρισης κρίσεων

Η κρίση χρέους έφερε στην επιφάνεια μία θεμελιώδη έλλειψη στην θεσμική αρχιτεκτονική της ευρωζώνης η οποία και συνίσταται στην απουσία ενός μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων. Η ρήτρα μη διάσωσης (no bail out) σε συνδυασμό με την έλλειψη ενός τέτοιου μηχανισμού είχαν σαν σκοπό να αποτρέψουν την δημιουργία ηθικού κινδύνου εκ των πραγμάτων όμως η εκδήλωση της κρίσης έκανε περιττή την ρήτρα¹³⁹.

¹³⁵ Herwig Hofmann, Gerard C. Rowe, Alexander Türk, *Administrative Law and Policy of the European Union*, Oxford University Press, 2012, σελ.320

¹³⁶ *ibid.*..σελ.321

¹³⁷ *ibid.*

¹³⁸ Servaas Deroose, Dermot Hodson, Joost Kuhlmann, *Broad Economic Policy Guidelines: Past, Present and Future*, International Economics Programme, Chatham House, 2005, σελ.8-9

¹³⁹ David Hale, Lyric Hughes Hale, *What's Next?: Unconventional Wisdom on the Future of the World Economy*, Yale University Press, 2011,σελ. 57 Γράφει χαρακτηριστικά ό,τι : “Chancellor Merkel agreed to ignore the no bailout clause which had been her country’s principal condition for agreeing to the creation of the euro... As noted by the

Τον Μάιο του 2010 υιοθετήθηκε ένα πακέτο έκτατων μέτρων για την στήριξη της Ελλάδας και συμφωνήθηκε η δημιουργία δύο προσωρινών μηχανισμών για την παροχή ρευστότητας προς τις δοκιμαζόμενες οικονομίες του ευρωπαϊκού νότου. Η στήριξη της Ελλάδας στηρίχθηκε στο άρθρο 122 της Συνθήκης που επιτρέπει την παροχή βοήθειας όταν ένα μέλος αντιμετωπίζει δύσκολες και εξαιρετικές συνθήκες πέρα από τον έλεγχο του¹⁴⁰.

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης EFSM¹⁴¹ μπορεί και αντλεί κεφάλαια μέχρι 60 δις ευρώ με την εγγύηση του κοινοτικού προϋπολογισμού για χώρες εντός και εκτός ευρωζώνης ενώ το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας EFSF ιδρύθηκε ως εταιρεία ειδικού σκοπού με κεφάλαια ύψους 440 δις ευρώ στα οποία προστέθηκαν άλλα 250 από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Πρόκειται για δύο υπερεθνικούς μηχανισμούς που έχουν ως αποστολή την παροχή εγγυήσεων και δανείων έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών των κρατών μελών και η οικονομική σταθερότητα στην ζώνη του ευρώ¹⁴². Η παροχή χρηματοοικονομικής βοήθειας είναι συνάρτηση της συμμόρφωσης των δανειοληπτών με αυστηρά προγράμματα οικονομικής λιτότητας τα οποία και ελέγχονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Από το 2013 θα δημιουργηθεί ένας νέος μηχανισμός διαχείρισης κρίσεων (European Stability Mechanism) που μονιμοποιεί το υπάρχων θεσμικό πλαίσιο επεκτείνοντας την δυνατότητα του να επεμβαίνει όχι μόνο στην δευτερογενή αλλά και στην πρωτογενή αγορά για την αγορά ομολόγων χωρών που αντιμετωπίζουν προβλήματα¹⁴³.

Η επιδείνωση των οικονομιών στις χώρες του περιφερειακού νότου έχει αυξήσει τις ανησυχίες για τις επιπτώσεις που θα έχει η οικονομική ύφεση για το μέλλον της ευρωζώνης. Από την άλλη πλευρά όμως υποστηρίζεται ότι ενίσχυσε την συλλογικότητα της, οδηγώντας τα κράτη να σχηματίσουν ένα κοινό μέτωπο και να συνεργαστούν στην βάση μίας «*συμφωνημένης*

British diplomat who drafted the Lisbon Treaty, it took only ten minutes to tear up a constitution that had taken years to negotiate”.

¹⁴⁰ Miroslav Beblavý, David Cobham, Ludovít Ódor, *The Euro Area and the Financial Crisis*, Cambridge University Press, 2011,σελ. 330

¹⁴¹ Costas Lapavitsas, *Crisis in the Eurozone*, Verso Books, 2012,σελ.178 Σύμφωνα με τον Lapavitsa «Ο EFSM μοιάζει με τους μηχανισμούς ειδικού σκοπού(special purpose vehicle) που επέτρεψε στις τράπεζες να απομακρύνουν επικίνδυνα περιουσιακά στοιχεία από τον ισολογισμό τους κατά την διάρκεια της φούσκας των ενυπόθηκων δανείων».

¹⁴² Κότιος Άγγελος, Παυλίδης Γεώργιος, *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής;* Εκδόσεις Rosili,2012, σελ.189

¹⁴³ Γκίκας Α. Χαρδούβελης, *Το χρονικό της διεθνούς και της συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης Αίτια, αντιδράσεις επιπτώσεις, προοπτική*, op.cit. σελ.90-91

γλώσσας»¹⁴⁴ (*agreed language*), διαμορφώνοντας ένα «αποτελεσματικό πολυμερές»¹⁴⁵ (*effective multilateralism*) πλαίσιο διακυβέρνησης.

2.4. Η νομισματική πολιτική. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Η νομισματική πολιτική όμως, όπως αυτή οργανώνεται στο υπερεθνικό επίπεδο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, βρίσκεται σε μία πορεία συγκρουσιακή με την οικονομική πολιτική δεδομένου ότι όπως ορίζεται από τις συνθήκες πρωταρχικός στόχος της είναι η σταθερότητα των τιμών ανεξαρτήτως της οικονομικής κατάστασης που θα επικρατεί. Αυτή η απόκλιση παίρνει τη μορφή μίας έλλειψης επικοινωνίας μεταξύ των δύο πολιτικών που δεν εγγυάται την επίτευξη του άριστου αποτελέσματος¹⁴⁶.

Η αποκλειστική στόχευση στην σταθερότητα των τιμών θεωρείται ότι δεν αρκεί πλέον για την επίτευξη της ανάπτυξης και καθιέρωσης της ευρωπαϊκής οικονομίας ως της πιο ανταγωνιστικής οικονομίας της γνώσης. Η λήψη αποφάσεων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα γίνεται με πλήρη ανεξαρτησία αλλά και με πλήρη αντίθεση με τις επιθυμίες των ευρωπαίων πολιτών¹⁴⁷. Καίτοι η επιλογή του μοντέλου πάνω στο οποίο οικοδομήθηκε ήταν το γερμανικό κατά το πρότυπο της Bundesbank υποστηρίζεται ότι μετά την οικονομική κρίση θα πρέπει να αναπροσδιοριστεί ενσωματώνοντας στο καταστατικό του και την επίτευξη επιπρόσθετων στόχων όπως η ανάπτυξη και η απασχόληση.¹⁴⁸ Το γεγονός ότι δεν διαθέτει την αναγκαία ευελιξία δράσης περιορίζει την ικανότητα της να αντιδρά αποτελεσματικά απέναντι στην εμφάνιση ασύμμετρων διαταραχών¹⁴⁹.

Υποστηρίζεται ότι λόγω της κρίσης χρέους η πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Ε.Κ.Τ.) τροποποιήθηκε και απομακρύνθηκε από τον στόχο της καταπολέμησης του πληθωρισμού, ακολουθώντας πράξεις ανοιχτής αγοράς με αύξηση της προσφοράς του χρήματος. Συγκεκριμένα η Ε.Κ.Τ. εφάρμοσε μία πολιτική «ποσοτικής χαλάρωσης» (*quantitative easing*)¹⁵⁰ που πραγματοποιήθηκε με στόχο να μειώσει τα επιτόκια σε επικίνδυνα περιουσιακά

¹⁴⁴ Dermot Hodson, *Governing the Euro Area in Good Times and Bad*, Oxford University Press, 2011, σελ.112 Χρησιμοποιώντας τα λόγια του συγγραφέα η Ε.Ε. έδειξε : “ a surprisingly capacity for collective action during the crisis”.

¹⁴⁵ *ibid.* σελ.112-113

¹⁴⁶ David Howden, *Institutions in Crisis: European Perspectives on the Recession*, Edward Elgar Publishing, 2011, σελ.171

¹⁴⁷ Paul De Grauwe, *op.cit.*, σελ. 229-230

¹⁴⁸ Julio Baquero Cruz, Carlos Closa, *op.cit.*, σελ.113

¹⁴⁹ Waltraud Schelkle, *The Theory and Practice of Economic Governance in EMU Revisited: What Have we Learnt About Commitment and Credibility?*, Journal of Common Market Studies, Volume 44, Issue 4, σελ. 678

¹⁵⁰ Steven Kates, *The Global Financial Crisis: What Have We Learnt?*, Edward Elgar Publishing, 2011, σελ.145

στοιχεία και σε μακροπρόθεσμο κυβερνητικό χρέος. Αυτή ήταν μία πολιτική που ακολουθήθηκε τόσο από την Τράπεζα της Αγγλίας όσο και από την Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ. Η μόνη διαφορά ήταν ότι η Ε.Κ.Τ. «δεν το ανακοίνωσε δημοσίως». ¹⁵¹ Εντούτοις δεν πρέπει να συγχέεται η ποσοτική χαλάρωση με αλλαγή στους στόχους πολιτικής της Ε.Κ.Τ ¹⁵². Αντιθέτως η ποσοτική χαλάρωση θεωρείται ενδεδειγμένη πολιτική μετά από μία οικονομική κρίση και επιπρόσθετα η Ε.Κ.Τ. μπορεί άμεσα να παρέμβει οποιαδήποτε στιγμή κρίνει ότι τα μέτρα της οδηγούν σε ενίσχυση των πληθωριστικών τάσεων ¹⁵³.

2.5. Η χρηματοοικονομική πολιτική

Νέοι θεσμικοί διακανονισμοί για οικονομική σταθερότητα και για τον έλεγχο της υπερκυκλικότητας του κεφαλαίου.

Το νέο θεσμικό πλαίσιο προβλέπει την υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (European Systemic Risk Board) το οποίο και αναλαμβάνει να εντοπίζει πιθανές εστίες χρηματοπιστωτικής αστάθειας προβαίνοντας στις ενδεικνυόμενες συστάσεις και προειδοποιήσεις ενώ δημιουργούνται και 3 νέοι εποπτικοί θεσμοί, η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή για την άσκηση εποπτείας επί των τραπεζών (European Banking Authority), η Ευρωπαϊκή Αρχή Απασχόλησης, Συντάξεων και Ασφαλειών (European Insurance and Occupational Pensions Authority) και η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Εποπτεία των Αγορών (European Securities and Markets Authority). Οι τρεις εποπτικές αρχές (European Supervisor Authorities) θα συντονίζονται στο έργο τους από μία κοινή επιτροπή. Έργο τους θα είναι να θέτουν το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργία των εθνικών εποπτικών αρχών, να εξετάζουν την ορθή υλοποίηση των κανόνων, και να παρεμβαίνουν όποτε παρουσιάζεται ανάγκη ¹⁵⁴.

Ωστόσο η αποτελεσματικότητα του νέου συστήματος εποπτείας αμφισβητείται ως προς την ικανότητα του να δώσει λύση στην ελεύθερη ροή των κεφαλαίων καθώς «*η εξάλειψη και η αναγνώριση από τις εθνικές νομοθεσίες διαφορών που παραβιάζουν τις κοινές αρχές θα είναι μία χρονοβόρα και δύσκολη άσκηση ισορροπίας*». ¹⁵⁵

¹⁵¹ Claus Vogt, Roland Leuschel, Martin D. Weiss, *The Global Debt Trap: How to Escape the Danger and Build a Fortune*, John Wiley and Sons Publishing, 2010, σελ.105

¹⁵² Anton Hemerijck, Ben Knapen, Ellen van Doorne, *Aftershocks: economic crisis and institutional choice*, στο Paul De Grauwe, *The Crisis as a Paradigm Shift*, Amsterdam University Press, 2010, σελ.87

¹⁵³ *ibid.*

¹⁵⁴ Κότιος Άγγελος, Παυλίδης Γεώργιος, *όπ.π.*, σελ.162-163

¹⁵⁵ Γκίκας Α. Χαρδούβελης, *Το χρονικό της διεθνούς και της συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης Αίτια, αντιδράσεις επιπτώσεις, προοπτική*, *op.cit.* σελ. 87-88

Επιπρόσθετα δεν υπήρξε πρόβλεψη για την ίδρυση μίας αρχής αντίστοιχης με την Federal Deposits Insurance Corporation των ΗΠΑ που να μπορεί να παρεμβαίνει και να στηρίζει τις τράπεζες σε περιόδους οικονομικών κρίσεων¹⁵⁶. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα από την στιγμή του σχεδιασμού της δεν συμπεριέλαβε σχετικά εργαλεία ώστε να είναι σε θέση να διασφαλίσει την σταθερότητα. Για αυτό το λόγο υποστηρίζεται ότι στα πλαίσια της νέας αρχιτεκτονικής της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης καθίσταται απαραίτητο ένα θεσμικό πλαίσιο (European Resolution Agency) για τα αναξιόχρεα και αφερέγγυα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ανεξαρτήτως του μεγέθους τους έτσι ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος μετάδοσης της κρίσης¹⁵⁷. Μία τέτοια αρχή θα μπορεί να παρεμβαίνει ενισχύοντας την συνέργεια, τον συντονισμό και την εποπτεία ενεργώντας προληπτικά με έναν «τρόπο επωφελή» (*cost effective manner*)¹⁵⁸, απέναντι στην εμφάνιση οποιασδήποτε συστημικής απειλής, ως δανειστής έσχατης ανάγκης¹⁵⁹.

---

¹⁵⁶ Επίσημη Ιστοσελίδα Περιοδικού Economist, (http://www.economist.com/blogs/freexchange/2012/02/euro-crisis-0?fsrc=gn_ep)

¹⁵⁷ Miroslav Beblavý, David Cobham, Lúdvovít Ódor, *The Euro Area and the Financial Crisis*, στο Athanasios Orphanides, *towards a new architecture for financial stability in Europe*, Cambridge University Press, 2011, σελ.15

¹⁵⁸ *ibid.*

¹⁵⁹ Wim Fonteyne, Wouter Bossu, Luis Cortavarria-Checkley, Alessandro Giustiniani, Alessandro Gullo, Daniel Hardy, and Seán Kerr, *Crisis Management and Resolution for a European Banking System*, International Monetary Fund, Working Paper No. 10/70, 2010, σελ.58

Σχήμα 2. Η αρχιτεκτονική της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης¹⁶⁰

¹⁶⁰ Peter Mooslechner, Ernest Gnan, Franz Nauschnigg, Doris Ritzberger-Grünwald, Martin Summer, *EU Governance Reformed*, στο Sylvia Gloggnitzer, Isabella Lindner, *Economic Governance Reform and Financial Stabilization in the EU and in the Eurosystem – treaty-Based and intergovernmental Decisions, Monetary Policy and the Economy*, Quarterly Review of Economic Policy, Oesterreichische Nationalbank, 2012, σελ. 43 Διαθέσιμο στο http://www.oenb.at/en/img/mop_2011_q4_tcm16-245355.pdf

2.6. Οι καινοτομίες στην ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση

Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες είναι ένα διαχρονικό πρόβλημα στη λειτουργία της ευρωζώνης. Ο αποκεντρωτικός χαρακτήρας, ο χαλαρός συντονισμός και η ατελής υλοποίηση των κανόνων είναι μόνο λίγα από τα προβλήματα που αναδεικνύονται. Οι ανισορροπίες στο παρελθόν ελέγχονταν από τις BEPGs αλλά η έμφαση ήταν πρωτίστως στην επίτευξη θετικών στόχων και όχι στην πρόληψη αρνητικών εξελίξεων. Οι εθνικές οικονομικές πολιτικές διαμορφώνονταν αποκλειστικά από τα κράτη μέλη χωρίς να υφίσταται κάποια ισχυρή αλληλεπίδραση με την Ε.Ε. παρά μόνο στον έλεγχο αλλά και αυτός όπως φάνηκε υστερούσε. Τουτέστιν η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση είχε ένα «*χαρακτήρα soft law*» λειτουργώντας «*ex post facto*»¹⁶¹. Από την άλλη πλευρά οι νέες θεσμικές ρυθμίσεις διαμορφώνουν ένα μοντέλο με μία υπερπληθώρα μηχανισμών διακυβέρνησης επιτείνοντας την πολυπλοκότητα και δυσκολεύοντας την εφαρμογή.

Το Euro plus pact θεσμίζει μία νέα συμφωνία ανάμεσα στα κράτη μέλη που αναλαμβάνουν δεσμεύσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, την προώθηση της πραγματικής σύγκλισης αλλά και την υιοθέτηση συνταγματικών ρυθμίσεων φρένου στο δημόσιο χρέος. Έμφαση δίνεται ιδιαίτερα στο μοναδιαίο κόστος εργασίας το οποίο και θεωρείται μείζων για την μείωση του κόστους παραγωγής και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο μία τέτοια πολιτική μπορεί να έχει σημαντικό κοινωνικό κόστος και να προκαλέσει αντιστάσεις από την πλευρά των κοινωνικών εταίρων και των συνδικάτων. Καίτοι γίνεται αναφορά στην ανάγκη ενίσχυσης και προώθησης του κοινωνικού διαλόγου είναι αμφίβολο κατά πόσο οι κοινωνικοί φορείς θα συμφωνήσουν με τις προτεινόμενες αλλαγές που απειλούν τον πυρήνα του κοινωνικού κράτους¹⁶².

¹⁶¹ Ronald Bieber, *Observer-Policeman-Pilot?: On Lacunae of Legitimacy and the Contradictions of Financial Crisis Management in the European Union*, European University Institute, Department of Law, Working Paper, 2011/16, σελ.3

¹⁶² Marie-Ange Moreau, *Before and After the Economic Crisis: What Implications for the 'European Social Model'?*, στο Haris Kountouros, *Quality in Work after the Lisbon Strategy: Is There a Future?*, Edward Elgar Publishing, 2011, σελ. 62-69 Σύμφωνα με τον συγγραφέα η οικονομική κρίση δεν είναι ένα εξωγενώς δοσμένο φαινόμενο αλλά οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις πολιτικές που ακολούθησαν τα κράτη μέλη και η ΕΕ. (systemic failure). Επιπρόσθετα τα μέτρα που εφαρμόστηκαν δεν παρήγαγαν «θετικές συνέργειες», οι κοινωνικοί εταίροι αποκλείστηκαν από τις διαδικασίες διαλόγου και συμμετοχής στην διαδικασία λήψης αποφάσεων και όλα αφέθηκαν στην ελεύθερη λειτουργία της αγοράς χωρίς να λαμβάνονται μέτρα για την ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και αντιμετώπισης της φτώχειας. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τον συγγραφέα έρχεται σήμερα από την Ευρώπη 2020 καθώς οδηγεί σε απομάκρυνση από το τρίπτυχο «απασχόληση-οικονομία-κοινωνική πολιτική». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει: “the new strategy lacks in reflection, forecloses argumentation, and presupposes the solutions. All this is done on the basis of a logic moulded upon the neoliberal economic orthodoxy

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο με τη σειρά του έρχεται να ενισχύσει τον συντονισμό καθιερώνοντας ένα πλαίσιο ελέγχου και συγχρονισμού μέσα στο οποίο τα εθνικά σχέδια για τους δημοσιονομικούς στόχους και την διαρθρωτική πολιτική θα πρέπει να εναρμονίζονται. Στην ουσία θα εξετάζει τους προϋπολογισμούς των κρατών μελών πριν την υιοθέτηση τους έτσι ώστε να διορθώνονται οι όποιες ατέλειες. Για αυτό το λόγο και συνιστά μια σημαντική προσθήκη στην προσπάθεια συντονισμού στην άσκηση οικονομικής πολιτικής.

Το αναθεωρημένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης προσπαθεί να καλύψει τα κενά της δημοσιονομικής εποπτείας εισάγοντας νέες ποινές όπως οι άτοκες καταθέσεις (ως ποσοστό 0,2% στο προληπτικό σκέλος και πρόστιμα ίδιου μεγέθους στο διορθωτικό). Οι αποφάσεις για τις ποινές θα υπόκειντο στον μηχανισμό αντεστραμμένης πλειοψηφίας όπου το Συμβούλιο θα μπορεί να υπερκεράσει την Επιτροπή. Οι παρεμβάσεις όμως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα εσωτερικά των κρατών μελών ενδέχεται να δημιουργήσει εντάσεις. Στην ουσία το νέο Σύμφωνο δεν είναι παρά μία προσπάθεια για να διεκδικήσει εκ νέου τον αυστηρό του χαρακτήρα που είχε απολέσει με την μεταρρύθμιση του 2005 η οποία και είχε επιτρέψει χαλαρότερη εφαρμογή των δημοσιονομικών κριτηρίων¹⁶³ με δυνατότητα απόκλισης από τους μεσοπρόθεσμους στόχους όταν παρουσιάζονται εξαιρετικές περιστάσεις στην οικονομία ενός κράτους μέλους. Αντίθετα το νέο Σύμφωνο θεσμίζει σαφής υποχρέωση των κρατών να τηρούν υγιή δημόσια οικονομικά, με μειωμένες δημόσιες δαπάνες αλλά και συγκεκριμένο πλαφόν για το δημόσιο χρέος (*prudent fiscal policy making*)¹⁶⁴. Έτσι λοιπόν απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια και πιο ταχεία δημοσιονομική προσαρμογή από την πλευρά των κρατών μελών που δεν θα περιορίζεται μόνο στο 0,5% του ΑΕΠ ενώ θα λαμβάνεται υπόψη και το κριτήριο του δημοσίου χρέους το οποίο όταν υπερβαίνει το κατώφλι του 60% θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για την μείωση του που αναλογούν στο 5% του ΑΕΠ επί τριών συνεχόμενων ετών. Ενσωματώνεται ακόμα νέα διαδικασία αναφορικά με τις υπερβολικές μακροοικονομικές ανισορροπίες αναγνωρίζοντας όμως και το ενδεχόμενο το υψηλό δημόσιο χρέος να μην οφείλεται μόνο στα δημόσια οικονομικά αλλά και στην υψηλή μόχλευση του ιδιωτικού τομέα. Η νέα διαδικασία στοχεύει στην ουσία τις απείθαρχες χώρες του Νότου και την περιορισμένη απόδοση τους και

---

which dominated policy reasoning pre-Lisbon, though certainly in hindsight this orthodoxy seems to have never been abandoned in practice in breach of the Lisbon model's fundamental requirements". Συμπερασματικά, καταλήγει ότι προκειμένου να σωθεί η ιδέα της Ευρώπης είναι αναγκαία η λήψη μέτρων ενεργούς κοινωνικής πολιτικής.

¹⁶³ Κότιος Άγγελος, Παυλίδης Γεώργιος,όπ.π.,σελ.176

¹⁶⁴ OECD, Economic Surveys: Euro Area 2010, OECD Publishing, 2010,σελ.105

περιλαμβάνει ποινή 0,1% του ΑΕΠ κάθε φορά που δεν επιτυγχάνεται συμμόρφωση με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Επιπρόσθετα ιδρύθηκαν νέες εποπτικές αρχές στον χρηματοπιστωτικό χώρο με σκοπό την πρόβλεψη φαινομένων πιστωτικής αστάθειας και πανικού τα οποία μπορούν να ενισχύσουν την υπερκυκλικότητα του χρηματοπιστωτικού χώρου. Τέτοια φαινόμενα μπορούν να περάσουν και στον τομέα της πραγματικής οικονομίας και να επηρεάσουν την μακροοικονομική σταθερότητα αλλά και το πλαίσιο των εμπορικών συναλλαγών όπως έδειξε και η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση του 2008.

Από το 2013 θα τεθεί σε ισχύ ένας νέος μόνιμος μηχανισμός αντιμετώπισης οικονομικών κρίσεων ο οποίος και θα παρεμβαίνει για την παροχή χρηματοδότησης υπό προϋποθέσεις ή ακόμα και για την αναδιάρθρωση δημοσίου χρέους. Στην ουσία πρόκειται για έναν μηχανισμό που έρχεται να υποκαταστήσει την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το ρόλο της ως δανειστή έσχατης ανάγκης. Ο Ευρωπαϊκός μηχανισμός σταθερότητας θα μπορεί να παρεμβαίνει ακόμα και στην πρωτογενή αγορά για την αγορά ομολογιακού χρέους, αυξάνοντας τη ζήτηση για το συγκεκριμένο ομολογιακό χρέος και μειώνοντας με αυτό τον τρόπο τα επιτόκια¹⁶⁵. Εντούτοις τέτοιες ενέργειες εμπερικλείουν υψηλό ρίσκο καθώς μία ενδεχόμενη αναδιάρθρωση χρέους θα μπορούσε να οδηγήσει στην κατάρρευση του οργανισμού. Μία σημαντική αδυναμία είναι επίσης ότι τα δάνεια έχουν «μεσοπρόθεσμα διάρκεια τα επτά χρόνια»¹⁶⁶, ενώ ομόλογα που θα παρακρατούνται από ιδιώτες θα είναι «κατώτερα»¹⁶⁷ από τα δάνεια που θα έχει χορηγήσει ο μηχανισμός σταθερότητας ήτοι σε περίπτωση αδυναμίας αποπληρωμής του χρέους μίας χώρας θα δίνεται προτεραιότητα στην αποπληρωμή των δανείων του μηχανισμού και όχι των ιδιωτών. Επιπλέον οι εγγυήσεις που δίνουν τα κράτη μέλη στον μηχανισμό είναι αναλογικές ανάμεσα σε όλους τους εγγυητές (pro-rata guarantees)¹⁶⁸. Πρόκειται για την πιο αδύναμη μορφή παροχής εγγύησης γεγονός που επιδρά επί της δανειστικής ικανότητας του μηχανισμού.

Επίσης μένει να αποδειχθεί κατά πόσο οι νέοι μηχανισμοί εποπτείας θα μπορούν να εντοπίζουν μακροοικονομικές ανισορροπίες και να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά όταν χρειάζεται¹⁶⁹. Το scoreboard¹⁷⁰ είναι αυτό που βρίσκεται στο επίκεντρο του νέου μηχανισμού

¹⁶⁵ Stijn Verhelst, *The Reform of European Economic Governance: Towards a Sustainable Monetary Union?*, Egmont Paper 47, Academia Press, June, 2011, σελ.58

¹⁶⁶ Ibid.σελ.57

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ibid.σελ.54

¹⁶⁹ OECD, op.cit.,σελ.77

επιτήρησης των κρατών μελών και θα ελέγχει ανισοροπίες ανταγωνιστικότητας, ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και εσωτερικές. Το μείζων είναι πως θα προσδιορίζονται οι δείκτες του scoreboard αλλά και αν αυτό θα λαμβάνει υπόψη και τις ανισοροπίες των πλεονασματικών χωρών¹⁷¹, πρόβλεψη που μπορεί να επιτείνει τις εντάσεις μεταξύ των κρατών.

Καίτοι οι νέες θεσμικές προβλέψεις στοχεύουν στην αλλαγή συμπεριφοράς και στην αντιμετώπιση της δημοσιονομικής αμέλειας δεν φαίνεται να προσφέρουν κάτι το καινούργιο ιδίως στο πεδίο του συντονισμού¹⁷². Εάν το Σύμφωνο για την Σταθερότητα και την Ανάπτυξη εφαρμοζόταν τότε δεν θα υπήρχε ανάγκη να προβλεφθούν ισχυρές μορφές συντονισμού. Από την στιγμή όμως που δεν εφαρμόζεται ο συντονισμός είναι απαραίτητος.

Μία κριτική που επίσης ασκείται είναι ότι υπάρχει πρόβλεψη μόνο για ποινές και δεν ενσωματώνονται θετικά κίνητρα όπως τα ευρώ-ομόλογα που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν θετικά προς την κατεύθυνση της συμμόρφωσης¹⁷³. Δεν φαίνεται όμως να υπάρχει διάθεση για κολεκτιβοποίηση του χρέους. Καίτοι τα ευρώ-ομόλογα θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως μηχανισμός εσωτερικοποίησης εξωτερικοτήτων, εντούτοις εμφανίζουν σημαντικό ρίσκο όπως είναι αυτό του ηθικού κινδύνου¹⁷⁴, του υψηλότερου κόστους δανεισμού για τις χώρες του πυρήνα, της αδυναμίας αντιμετώπισης των διαρθρωτικών προβλημάτων που προέρχονται μέσα

---

¹⁷⁰ Ibid.σελ.77-78

¹⁷¹ Report From the Commission, COM(2012) 68 final of the 14.2.2012 „Alert Mechanism Report „Report prepared in accordance with Articles 3 and 4 of the Regulation on the prevention and correction of macroeconomic imbalances, Όπως αναφέρεται στην έκθεση της Επιτροπής :“Large and persistent macroeconomic imbalances - reflected in large and persistent external deficits and surpluses, sustained losses in competitiveness, the build up of indebtedness and housing market bubbles – accumulated over the past decade and were part of the root causes of the current economic crisis. They not only caused macroeconomic difficulties for the Member States concerned, but also serious spillovers which contribute to the threats facing the euro area”. Η Επιτροπή στην έκθεση της δεν προσδιορίζει πως θα μπορούσε να έρθει αυτή η ισορροπία. Αναφέρεται αόριστα στην ανάγκη να εξετασθούν οι εμπορικοί και οι οικονομικοί δεσμοί μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών και να βρεθούν τρόποι εξισορρόπησης γνωρίζοντας ότι η λύση θα είναι προϊόν μάλλον πολιτικού συμβιβασμού.

¹⁷² Dermot Hodson, op.cit.σελ.143 Όπως αναφέρει ο Hodson: “ Though these proposals would significantly extend the scope of economic policy coordination in the euro area, they do not fundamentally depart from EMU’s decentralized approach to economic policy”.

¹⁷³ Νικόλαος Β. Καραμούζης, Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Από τη Διεθνή Κρίση στην κρίση της ευρωζώνης και της Ελλάδας : Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον; στο Stefan Collignon, Η έκδοση ιδιωτικών ομολόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως διέξοδος από το ελληνικό δράμα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2011, σελ.404 -406

¹⁷⁴ Υποστηρίζεται ότι τα ευρώομόλογα ενδεχομένως να οδηγούσαν σε έναν μόνιμο μηχανισμό δημοσιονομικών μεταβιβάσεων προς τις πιο φτωχές χώρες. Συγκεκριμένα: “The introduction of Eurobonds would open the floodgates and jeopardize stability in Europe. If the costs of non exercising self-discipline can be farmed out to other countries, all discipline will vanish... Eurobonds would mean a fundamental change in the way the EU is organized, granting EU’s decision making bodies the implicit right to redistribute income and wealth from the richer to the poorer countries”. βλ.σχετικά Hans-Werner Sinn, Casino Capitalism: How the Financial Crisis Came About and What Needs to be Done Now, Oxford University Press, 2010,σελ.248-249

από τις μακροοικονομικές ανισορροπίες αλλά και της δημοσιονομικής απειθαρχίας των χωρών του νότου¹⁷⁵.

Από την άλλη πλευρά, οι μηχανισμοί της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης, με την εξαίρεση των πολιτικών απασχόλησης στα πλαίσια της Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, σε κανένα σημείο δεν αποτελούν αντικείμενο ελέγχου από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο του οποίου η γνώμη αλλά και η ενσωμάτωση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων θα μπορούσε να προσδώσει ισχυρή νομιμοποίηση.

Επιπρόσθετα δεν υπάρχει πρόβλεψη τι θα γίνει αν μία χώρα χρειάζεται συνεχή χρηματοδοτική ενίσχυση ή τι θα επακολουθήσει την κρίση χρέους μίας μεγάλης οικονομίας¹⁷⁶ καθώς τα κεφάλαια των μηχανισμών χρηματοδοτικής ενίσχυσης δεν επαρκούν για μεγάλες οικονομίες. Αυτή η αβεβαιότητα που πλανάται πάνω από το μέλλον της ONE χωρίς να υπάρχουν σαφείς δεσμεύσεις είναι ίσως και η πιο σημαντική μεταβλητή που θα καθορίσει και την πορεία της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης.

Εν συμπερασματί, το μοντέλο της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης είναι πολύπλοκο, πολυπαραγοντικό, με επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, ασάφειες και με ελλείψεις το στοιχείο της ιδιοποίησης, με συνέπεια η αδυναμία υιοθέτησης μίας ολοκληρωμένης στρατηγικής να επιτείνει τις αστοχίες και τις οργανωμένες αναποτελεσματικότητες.

2.8. Αξιολόγηση της θεσμικής αλλαγής

Εφαρμόζοντας κατ' αναλογία το παράδειγμα πολιτικής του Peter Hall στο μοντέλο της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης παρατηρούμε σημαντικές θεσμικές αλλαγές σε μηχανισμούς και μεθόδους άσκησης πολιτικής όχι όμως και την επικράτηση μίας νέας αντίληψης(αλλαγή στο τρίτο στάδιο) που να οδηγεί σε απομάκρυνση από την κυρίαρχη λογική, η οποία παραμένει path dependent.

Τουτέστιν η προσθήκη νέων μηχανισμών και ιδεών στον τρόπο λειτουργίας των θεσμών δεν οδηγεί τελεολογικά σε θεσμική αλλαγή αλλά αποσκοπεί στην προστασία του θεσμικού πυρήνα¹⁷⁷. Οι Robert Ackrill και Adrian Kay εξετάζοντας την θεσμική εξέλιξη του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού διακρίνουν σε αλλαγές σε επίπεδο θεσμού(*individual institution*) και σε αλλαγές στο συνολικό πλαίσιο άσκησης πολιτικής(*overall policy framework*) . Οι όποιες

¹⁷⁵ *ibid.*σελ.249-250

¹⁷⁶ Κότιος Άγγελος, Παυλίδης Γεώργιος, *όπ.π.*, σελ.193-194

¹⁷⁷ Ackrill R. A. Kay, *Historical institutionalist perspectives on the development of the EU budget* , Journal of European Public Policy, Vol.13, No 1, 2006, σελ.116

αλλαγές τροποποίησης του τρόπου κατάρτισης του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού συνέβησαν προκειμένου να μην μεταβληθεί η συνολική άσκηση πολιτικής.¹⁷⁸ «Η προοδευτική εδραίωση του παραδειγματικού μοντέλου συνιστά έκτοτε μία διαδικασία *path dependence*, όπου το παραδειγματικό μοντέλο δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να τροφοδοτεί τις αρχικές ενδείξεις στον προσανατολισμό και τα όρια της ακολουθούμενης από την δημόσια δράση πορείας».¹⁷⁹

Οι μέχρι στιγμής αλλαγές στον τρόπο άσκησης οικονομικής διακυβέρνησης έχουν περιοριστεί σε μικροθεσμικό επίπεδο και παίρνουν την μορφή αλλαγών σε τεχνικές και μορφές άσκησης πολιτικής. Η αλλαγή παραδείγματος όμως αφορά τους στόχους του συνολικού πλαισίου άσκησης πολιτικής και ισοδυναμεί στην ουσία με μία μετάβαση προς μία οικονομική κυβέρνηση μακριά από το νεοφιλελεύθερο πρότυπο. Άρα για να υπάρξει «αλλαγή παραδείγματος, ως το κυρίαρχο στοιχείο μιας επιστημονικής επανάστασης, θα πρέπει να υφίσταται και μία αποκοπή από τις υποθέσεις, τους νόμους και τις μεθοδολογίες του παρελθόντος»¹⁸⁰.

Σύμφωνα με το μοντέλο *garbage can* των March και Olsen¹⁸¹ οι δρώντες θα εφαρμόσουν συνηθισμένες, επαναλαμβανόμενες πρακτικές σε προβλήματα πριν ψάξουν για εναλλακτικές λύσεις. Τουτέστιν δεν αρκούν μόνο να γίνουν αλλαγές, εν παραδείγματι με αυστηρότερους κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας, αλλά θα πρέπει να υιοθετηθούν λύσεις μακριά από τις θεμελιώδεις αξίες, να υπάρξει με άλλα λόγια μία νέα κανονιστική στροφή.

Οι νέες θεσμικές μορφές που αναδύονται είναι σε μεγάλο βαθμό «*ισομορφικές*»¹⁸² (*isomorphic institutionalism*) ήτοι επιδεικνύουν μία συμβατότητα και μία ομοιότητα με τα υφιστάμενα θεσμικά σχήματα και αυτό συμβαίνει γιατί τις περισσότερες φορές οι δρώντες επιλέγουν σχήματα που γνωρίζουν και εμπιστεύονται. Αυτό παρατηρείται και στο σύστημα της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης όπου οι *policy makers* σχεδιάζουν, συνθέτουν και συμφωνούν σε θεσμικούς διακανονισμούς που γνωρίζουν και τους επιτρέπουν να κατανοούν τον κόσμο γύρω τους. Για αυτό και βλέπουμε όχι αντικατάσταση θεσμών αλλά συμπλήρωση τους, όπως έγινε με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το νέο πλαίσιο εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων στηρίζεται σε ήδη υφιστάμενες επιτροπές ενώ οι μηχανισμοί για την

¹⁷⁸ *ibid.*, σελ.128-129

¹⁷⁹ Pierre Muller, Yves Surrel, *όπ.π.*, σελ. 212

¹⁸⁰ Shu-Yun Ma, *Political Science at the Edge of Chaos? The Paradigmatic Implications of Historical Institutionalism*, *International Political Science Review*, Volume 28, No. 1, 2007, σελ.59

¹⁸¹ James G. March, Johan P. Olsen, *Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics*, Simon and Schuster, 1989, σελ.29

¹⁸² Haridimos Tsoukas, Christian Knudsen, *The Oxford handbook of organization theory*, Oxford University Press, 2005, σελ.362

παροχή οικονομικής βοήθειας στα κράτη μέλη ανταποκρίνονται στο σύστημα πιστωτικών διευκολύνσεων που ίσχυαν επί λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος.

Στην ουσία αυτό που προκύπτει μέσα από την αλλαγή στο μοντέλο της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης είναι μία θεσμική σύζευξη (*translation*),¹⁸³ μία συναίρεση από διαφορετικές λογικές, ένα μείγμα πολύπλοκης επαναδιευθέτησης παλαιών και νεωτερικών σε όψη στοιχείων . Ωστόσο όπως έχει ήδη αναφερθεί αυτές οι αλλαγές αφορούν το μικροθεσμικό επίπεδο χωρίς να υφίσταται μία μετατόπιση του συστήματος άσκησης διακυβέρνησης προς νέες κατευθύνσεις(παραδείγματος χάριν δημοσιονομικής ομοσπονδίας) λόγω της επέλευσης μίας κρίσιμης συγκυρίας, ήτοι την κρίση χρέους. Η αλλαγή παραδείγματος απαιτεί την προσθήκη μίας νέας θεσμικής λογικής η οποία και να *συμπαράσχει(drift)*, να *κατευθύνει(conversion)*¹⁸⁴, το σύστημα προς νέες πιο αποδοτικές μορφές διακυβέρνησης.

Συμπεράσματα

Η δημοσιονομική σταθερότητα θεωρείται ως θεμελιώδη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Τουτέστιν οι δημοσιονομικοί κανόνες σχεδιάστηκαν με την πεποίθηση ότι τα κράτη μέλη θα διατηρούν μία σταθερή δημοσιονομική θέση. Ωστόσο η αδυναμία επίτευξης βιώσιμων οικονομικών μεγεθών κυρίως για τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου και η ελαύνουσα κρίση χρέους έφερε επί τάπητος την ανάγκη για ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στους θεσμούς οικονομικής διακυβέρνησης. Είναι αβέβαιο όμως μέχρι στιγμής αν τα μέτρα ενίσχυσης της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης που λήφθηκαν θα καταφέρουν να αλλάξουν ουσιαστικά την ποιότητα των θεσμικών της συντεταγμένων οδηγώντας σε αποδοτικές θεσμικές μορφές που ενισχύουν την αξιοπιστία, τη συμμόρφωση και μειώνουν τα κόστη συναλλαγών και τούτο διότι το θεσμικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης, τότε πάλαι και νυν, αποδεικνύεται ανθεκτικό και εξελίσσεται σταδιακά χωρίς να επιδιώκει κάποια ρήξη με το παρελθόν.

Η διαδικασία της θεσμικής αλλαγής που έλαβε χώρα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία διαδικασία «*περιορισμένης καινοτομίας*»(*constrained innovation*) που αφορούσε ορισμένες πτυχές και όχι το σύνολο των θεσμικών διαστάσεων. Παράλληλα αποτέλεσε μία έντονη πολιτική διαδικασία, με τους κανόνες ανοιχτούς σε νέες ερμηνείες και τα κράτη μέλη να ασκούν πιέσεις

¹⁸³ John L. Campbell, op.cit., σελ.80 Σε αντίθεση με το bricolage που αναφέρεται στην ανασύνταξη υφιστάμενων πρακτικών, η διαδικασία του translation αναφέρεται στον συνδυασμό νέων εξωτερικά δοσμένων στοιχείων με τα παλιά.

¹⁸⁴ Todd Landman, Neil Robinson, *The SAGE handbook of comparative politics*, SAGE Publications Ltd, 2009, σελ.129

για την διασφάλιση των συμφερόντων τους. Δεν υπήρξε όμως κάποια ισχυρή ώθηση προς ένα νέο υπόδειγμα μακριά από τις μονεταριστικές αρχές, προς κάποιο νέο παράδειγμα οργάνωσης και λειτουργίας, γεγονός που δείχνει ότι οι θεσμικές επιλογές παραμένουν και διαρκούν για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Με άλλα λόγια οι θεσμοί έχουν υψηλό κόστος και αυτό γιατί όταν θεσμοποιείται ένα είδος πολιτικής οι policy makers συσσωρεύουν γνώση, οικειοποιούνται με τον τρόπο λειτουργίας της, με συνέπεια να καθίσταται δύσκολη η αλλαγή.

Επιπρόσθετα λόγω της πλημμελούς λειτουργίας του συστήματος η θεσμική αλλαγή κινήθηκε προς την κατεύθυνση της οικοδόμησης θεσμών που να μπορούν προσφέρουν αξιόπιστες δεσμεύσεις. Ωστόσο η ίδια η παραβατική συμπεριφορά των κρατών που ετίθετο εκτός της λογικής της καταλληλότητας υποδεικνύει την ατελή κοινωνική και πολιτισμική σύνθεση της νομισματικής περιοχής. Αυτό σημαίνει ότι όταν οι αντιλήψεις των κρατών αποκλίνουν και εκδηλώνονται με διαφορετικές πρακτικές υπονομεύουν την ίδια την νομιμοποίηση του μοντέλου της νομισματικής ολοκλήρωσης ήτοι αναπτύσσονται συγκρουόμενες αξίες και κατανοήσεις για το τι είναι καλό, επιθυμητό ή κατάλληλο.

Η εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου της οικονομικής διακυβέρνησης δεν συμβάδισε με την νομισματική ολοκλήρωση με την έννοια ότι χρειαζόντουσαν και χρειάζονται πιο αποτελεσματικές θεσμικές δομές για να δοθούν λύσεις στην πολυσχιδή αλληλοσύνδεση και αλληλεπίδραση των ευρωπαϊκών οικονομιών. Όπως έγινε εμφανές η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση συνιστά ένα πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο οι δρώντες δίνουν νόημα στη δράση τους αλλά συνιστά παράλληλα και μία αρένα σύγκρουσης συμφερόντων και συνδιαλλαγών. Εάν οι θεσμοί είναι αποδοτικοί ή όχι δεν έχει τόση σημασία όσο η διανομή του κόστους και του οφέλους.

Συμπερασματικά, το ατελές της ευρωπαϊκής θεσμικής αρχιτεκτονικής αναδεικνύει θεμελιώδη ζητήματα που χρήζουν αντιμετώπισης όπως αυτά του ηθικού κινδύνου, της πορείας προς μία δημοσιονομική ένωση, της ασυμμετρίας μεταξύ των πλεονασματικών χωρών του Βορρά και του ελλειμματικού Νότου, της αποκλίνουσας νομισματικής κουλτούρας, ζητήματα που θα εξεταστούν στην συνέχεια υπό το νεοθεσμικό πρίσμα της διεθνούς πολιτικής οικονομίας.

Κεφάλαιο 3^ο Η πολιτική οικονομία των θεσμών και των αποφάσεων στην ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση

Μέσα από την νεοθεσμική προσέγγιση χρησιμοποιούνται πέντε ανεξάρτητες μεταβλητές για την ερμηνεία του μοντέλου της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης . Η εξαρτημένη μεταβλητή, η οικονομική διακυβέρνηση, παρουσιάζεται να στερείται αποτελεσματικότητας ως οργανωτικό και λειτουργικό θεσμικό πεδίο εμφανίζοντας μία εντεινόμενη αδυναμία ανταπόκρισης στις εξελίξεις.

3.1. Ορθολογικότητα

Σύμφωνα με τον Polanyi «όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός ολοκλήρωσης της αγοράς μίας οικονομίας τόσο πιο πιθανή θα είναι η εμφάνιση αποτυχιών στην αγορά»¹⁸⁵ . Αυτή η διαπίστωση είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ευρωζώνη αλλά και για τις προσπάθειες που γίνονται για να ανταποκριθεί το σύστημα οικονομικής διακυβέρνησης στις νέες προκλήσεις που παρουσιάζονται.

Στα πλαίσια του μοντέλου της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης οι δρώντες λειτουργούν ορθολογικά. Η δημιουργία νέων θεσμών αλλά και η προσθήκη νέων στοιχείων σε ήδη υφιστάμενους αντανάκλουν την βούληση των κρατών μελών να διαφυλάξουν τα συμφέροντα τους και τα οφέλη που αποκομίζουν μέσα από το κοινό νόμισμα περιορίζοντας οποιεσδήποτε εκδηλώσεις αντί-συστημικής συμπεριφοράς. Για αυτό το λόγο εξάλλου υπήρξε και θεσμοποίηση της διεξαγωγής του οικονομικού διαλόγου ο οποίος και προβλέπεται σε κάθε έναν από τους πέντε κανονισμούς αναγνωρίζοντας ότι μέχρι πρότινος δεν υπήρχε επικοινωνία μεταξύ των κρατών που να διασφαλίζει τον συντονισμό των οικονομικών τους πολιτικών. Η πρόβλεψη για ενίσχυση του διαλόγου είναι ένα βήμα προς την σωστή κατεύθυνση προκειμένου να αντιμετωπίζονται προβλήματα ασύμμετρης πληροφόρησης και να ενισχύεται η αμοιβαιότητα και η εμπιστοσύνη των δρώντων. Τουτέστιν η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση επιτελεί έναν ρόλο λειτουργικό (*functionalist in orientation*)¹⁸⁶.

Στην προσπάθεια επιβίωσης τους οι δρώντες ενός θεσμικού συστήματος αποφεύγουν την αβεβαιότητα δημιουργώντας σχέσεις εξάρτησης μεταξύ τους, προσπαθώντας ταυτόχρονα να προβλέψουν όποιες μελλοντικές αλλαγές σε γεγονότα ή συμπεριφορά. Με άλλα λόγια τόσο τα

¹⁸⁵ Mary C. Brinton, Victor Nee ,*The new institutionalism in sociology*, Stanford University Press,2002 σελ.307 Σε δική μου μετάφραση

¹⁸⁶ Knud Erik Jorgensen, Mark A. Pollack, Ben Rosamond, op.cit.,σελ.199

συμφέροντα όσο και η ανάγκη μείωσης της αβεβαιότητας είναι πρωταρχικής σημασίας¹⁸⁷. Ωστόσο και οι δύο απόψεις αμφισβητούνται καθώς η οικονομική λογική που υπαγόρευσε την δημιουργία της νομισματικής ένωσης δεν έχει επιφέρει τα προσδοκώμενα οφέλη.

3.1.1. Το πρόβλημα εντολέα-εντολοδόχου

Το πρόβλημα εντολέα-εντολοδόχου (The principal-agent problem)¹⁸⁸ προκύπτει όταν ο εντολέας θέλει ο εντολοδόχος να συμπεριφερθεί με τέτοιο τρόπον ώστε να διασφαλίζονται τα συμφέροντα του πρώτου. Η συλλογική δράση όμως οδηγεί σε επιλογές πολιτικής που είναι σε μεγάλο βαθμό ανεπαρκείς σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες λόγω ετερότητας συμφερόντων, ισχυρών εγχώριων πιέσεων και ασύμμετρης πληροφόρησης¹⁸⁹. Ο εντολέας ενδιαφέρεται για τις εκροές πολιτικής αλλά δεν μπορεί να τις ελέγξει άμεσα με συνέπεια η τελική εκροή να είναι ευθύνη του εντολοδόχου. Η Gerda Falkner υποστηρίζει ότι η μη συμμόρφωση είναι συνάρτηση της ιδιαίτερης εθνικής κουλτούρας που συναντάμε σε κάθε χώρα¹⁹⁰ ενώ για τον Jonas Tallberg η μη-συμμόρφωση οφείλεται είτε σε επιλογή πολιτικής είτε σε αδυναμία ανταπόκρισης¹⁹¹.

¹⁸⁷ Uwe Puetter, op.cit., σελ.40 Αυτή η άποψη εκφράζεται πρωτίστως για την στρατηγική της δημοσιονομικής πειθαρχίας η οποία και είναι ένας μηχανισμός αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών. Η παραβίαση της ενέχει ένα σημαντικό κόστος για τα υπόλοιπα μέλη το οποίο συνίσταται σε μεγαλύτερα επιτόκια και περιοριστική επεκτατική πολιτική που μειώνουν την συνολική ζήτηση στην οικονομία τους. Η πολιτική του ελεύθερου επιβάτη δεν μπορεί να θεμελιώσει μία υγιή δημοσιονομική βάση που να υποστηρίζει μία ενιαία νομισματική περιοχή.

¹⁸⁸ Η διαφορά της θεωρίας του εντολέα-εντολοδόχου με την θεωρία των παιγνίων είναι ότι η πρώτη απαιτεί την συμμόρφωση στη βάση της νομιμότητας, της τήρησης και εφαρμογής των κανόνων δικαίου. Βλ. σχετικά B. Guy Peters, op.cit., σελ. 57

¹⁸⁹ Erik Jones, Amy Verdun, *The political economy of European, integration: theory and analysis*, Routledge, 2005, σελ.40

¹⁹⁰ Gerda Falkner, *Complying With Europe: EU Harmonisation And Soft Law In The Member States*, Cambridge University Press, 2005, σελ.328 Η Falkner προκρίνει μία τυπολογία τριών κόσμων συμμόρφωσης (worlds of compliance) : world of domestic politics, world of law observance, world of transposition neglect. Στην πρώτη περίπτωση τα ισχυρά εγχώρια συμφέροντα μπορούν να υπονομεύσουν την υλοποίηση του ενωσιακού δικαίου, στην δεύτερη υπάρχει ισχυρή δέσμευση για υλοποίηση ενώ στην τρίτη αναγνωρίζεται ως κυρίαρχο στοιχείο η εθνική υπεροχή με συνέπεια να υπάρχει αμέλεια και έλλειψη δέσμευσης. Εντούτοις η συγκεκριμένη τυπολογική διάκριση δεν είναι χρήσιμη σαν αναλυτικό εργαλείο στην περίπτωση της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης δεδομένου ότι η Γερμανία που ανήκει στην κατηγορία χωρών με ισχυρή κουλτούρα δέσμευσης ήταν αυτή που δεν εφάρμοσε το 2003 τους κανόνες του δημοσιονομικού συμφώνου. Συγκεκριμένα : “After lengthy negotiations in ECOFIN, the European Commission’s recommendations failed to gain the support of a qualified majority of Member States in spite of the support of Austria, Belgium, Denmark, Greece, the Netherlands, Spain and Sweden. In addition, the Council took the unprecedented step of declaring the excessive deficit procedures against France and Germany ‘in abeyance for the time being’”. Βλ.σχετικά Dermot Hodson, *Reforming EU economic governance: A view from (and on) the principal-agent approach*, Comparative European Politics, Vol. 7,2009, σελ.465

¹⁹¹ Jonas Tallberg, *Paths to Compliance: Enforcement, Management, and the European Union*, International Organization, Vol. 56, No. 3, 2002,σελ.627-631

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα προβλήματα διακυβέρνησης ενσωματώνουν έναν υψηλό βαθμό ηθικού κινδύνου¹⁹². Εν παραδείγματι, η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης μπορεί να ενθαρρύνει τις χώρες να ακολουθήσουν επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές αποφεύγοντας τις δυσάρεστες διαρθρωτικές αλλαγές. «Γιατί η ελληνική ή οποιαδήποτε άλλη κυβέρνηση σε παρόμοιες συνθήκες να προχωρήσει σε επώδυνες μεταρρυθμίσεις αν μπορούν άλλοι να πληρώσουν το χρέος της;¹⁹³».

Η Ε.Ε. ως εντολέας θέτει τους όρους της νομισματικής και οικονομικής συνεργασίας και αποφασίζει για τις γενικές κατευθύνσεις οικονομικής πολιτικής. Ωστόσο στο πεδίο της οικονομικής συνεργασίας δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα, ήτοι εναπόκειται στις εθνικές κυβερνήσεις να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα πολιτικής. Ωστόσο όταν αυτά εμπεριέχουν ένα σημαντικό κόστος προσαρμογής ενδεχομένως τα κράτη μέλη να θελήσουν να αποφύγουν την εφαρμογή τους¹⁹⁴. Το πρόβλημα όμως με την προσέγγιση εντολέα-εντολοδόχου στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ότι οι εντολοδόχοι είναι 27 κράτη-μέλη (*multiple agents*)¹⁹⁵ ενώ ο εντολέας ένας. Για αυτό εξάλλου το λόγο έχει προταθεί η μετατόπιση του συστήματος προς ένα πιο αυστηρό μοντέλο ελέγχου συμμόρφωσης (*police –patrol*) αλλά με βασικό στόχο την ανάπτυξη ενός αισθήματος ταυτότητας (*ownership*)¹⁹⁶ με τις οικονομικές πολιτικές που αποφασίζονται στις Βρυξέλλες.

3.2. Οι θεσμοί ως εργαλεία παραγωγής πολιτικής και διαμόρφωσης πολιτικής συμπεριφοράς

Το θεσμικό σύστημα της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης είναι αυτό που καθορίζει την παραγωγή πολιτικών (*policies*) και τις σχέσεις ισχύος μεταξύ των κρατών

¹⁹² Herwig Hofmann, Alexander Türk, *EU administrative governance*, Edward Elgar Publishing, 2006,σελ.454

¹⁹³ Stefan Collignon, *Η έκδοση ιδιωτικών ομολόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως διέξοδος από το ελληνικό δράμα*, όπ.π., σελ.404

¹⁹⁴ Υπάρχει βέβαια και η αντίθετη άποψη που υποστηρίζει ότι στην Ε.Ε. δεν υφίσταται κανένα «έλλειμμα συμμόρφωσης» (*compliance deficit*) και για αυτό δεν μπορεί να γίνεται λόγος για οποιαδήποτε μορφή παθολογικής συμπεριφοράς των κρατών μελών. βλ.σχετικά Tanja A. Borzel, *Non-compliance in the European-Union. Pathology or statistical artifact?*, European University Institute, Working Papers, RSC No. 2001/28

¹⁹⁵ Dermot Hodson, *op.cit.*, σελ. 458

¹⁹⁶ *ibid.*σελ. 469 Σύμφωνα με τον συγγραφέα η ιδιοποίηση θα λειτουργήσει ως κινητήριος μοχλός για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και διαφάνεια: “ownership can be understood in principal-agent terms as referring to the extent to which the interests of the principal and agent are well-aligned. When ownership is high, the agent will naturally prefer to act in a way that maximizes the welfare of the principal. When ownership is low, the principal must resort to ex-ante controls and ex-post measures to prevent the agent from shirking its responsibilities. From this perspective, calls for increased national ownership over EU economic governance are simply another way of saying that the coordination of budgetary policies and structural reforms would function more smoothly if the objectives set by ECOFIN were embedded in, rather than opposed by, Member States.”

μελών(politics). «Οι θεσμικοί παράγοντες από την μία πλευρά επηρεάζουν την διαδικασία λήψης αποφάσεων και από την άλλη την θέση που καταλαμβάνουν οι δρώντες, τις αντιλήψεις τους για τα συμφέροντα τους, αλλά και το πλέγμα των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων τους με τους άλλους δρώντες»¹⁹⁷. Τουτέστιν για τον ιστορικό νεοθεσμισμό οι θεσμοί είναι θεμελιώδεις μεταβλητές που μπορούν και καθορίζουν τους όρους του πολιτικού παιχνιδιού, τους συσχετισμούς ισχύος¹⁹⁸ και τις επιλογές πολιτικής. Αυτό γίνεται εμφανές στο μοντέλο της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Μία από τις σοβαρότερες επιφυλάξεις που διατυπώνονται είναι ότι δεν έχει ληφθεί σοβαρά υπόψη η δυναμική των πολιτικών εντάσεων που μπορεί να προκύψει από μία υπερδραστήρια ευρωπαϊκή επιτροπή που θα επεμβαίνει σε ευαίσθητες για την κρατική κυριαρχία εσωτερικές πολιτικές γεννώντας έντονες πολιτικές εντάσεις¹⁹⁹. Στα πλαίσια του νέου Δημοσιονομικού Συμφώνου ενδεχομένως μικρότερα κράτη μέλη να μην επιθυμούν να προσφύγουν εναντίον ενός μεγαλύτερου κράτους μέλους δεδομένου ότι μπορεί να ζητήσουν σε μεταγενέστερο χρονικό διάστημα την υποστήριξη του²⁰⁰ ενώ η απαίτηση για ισορροπημένο ή πλεονασματικό προϋπολογισμό θα προκαλέσει εγχώριες αντιδράσεις και θα αυξήσει τις πιθανότητες μιας «πολιτικής σύγκρουσης εντός της ευρωζώνης»²⁰¹.

Για την Thelen το μείζων είναι οι «πολιτικές συμμαχίες»(coalition politics)²⁰² που διαμορφώνονται ανάμεσα στους πιο ισχυρούς δρώντες και καθορίζουν τα αναδιανεμητικά αποτελέσματα. Τα συμφέροντα όμως σε σύγκριση με τον ορθολογικό νεοθεσμισμό δεν πρέπει να θεωρούνται δεδομένα καθώς οι συμμαχίες αλλάζουν συχνά και οι θεσμοί επηρεάζουν «όχι

¹⁹⁷ Sven Steinmo, Kathleen Ann Thelen, *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*, Cambridge University Press, 25 1992, σελ.3-4

¹⁹⁸ John L. Campbell. op.cit,σελ.1 Η σημασία των θεσμών για την κατανομή της ισχύος αποτυπώνεται στην φράση του Campbell: “Institutions are settlements born from struggle and bargaining. They reflect the resources and power of those who made them and in turn affect the distribution of resources and power in society.”

¹⁹⁹ Iain Begg, Ansgar Belke, Sebastian Dullien, Daniela Schwarzer, Ramūnas Vilpišauskas, *European Economic Governance: Impulses for Crisis Prevention and New Institution*, 2011 Bertelsmann Stiftung, σελ.30 (Διαθέσιμο στο www.bertelsmann-stiftung.org)

²⁰⁰ Iain Begg, Ansgar Belke, Sebastian Dullien, Daniela Schwarzer, Ramūnas Vilpišauskas, op.cit.,σελ.37

²⁰¹ House of Commons: European Scrutiny Committee, op.cit.,σελ Ev 3 Σύμφωνα με τον καθηγητή Hix η νέα συνθήκη λειτουργεί στη βάση του *quid pro quo* ήτοι της παροχής οικονομικής βοήθειας σε αντάλλαγμα με δημοσιονομική πειθαρχία. Ωστόσο είναι αμφίβολο εάν τα κράτη θα καταφέρουν να αντεπεξέλθουν απέναντι στις εσωτερικές αντιδράσεις. Συγκεκριμένα “ If Governments are faced by a public and economic situation that demand they do not run a balanced budget, I can see them being under intense domestic pressure, and in that situation I just don’t see Governments willing to give in to the will of either the Commission, ECOFIN or the ECJ. I can see this being a recipe for real political conflict within the eurozone”.

²⁰² Kathleen Thelen, Institutional Change in Advanced Political Economies, *British Journal of Industrial Relations*, Vol.47, No 3,September, 2009,σελ.476

μόνο τις στρατηγικές αλλά και τους στόχους των δρώντων»²⁰³. Σύμφωνα με την Thelen μπορεί να προκύψει ένα χάσμα ανάμεσα στους στόχους που θέτουν οι σχεδιαστές των θεσμών και στον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι τελευταίοι. Μία πολιτική αμφισβήτηση των θεσμών επιδρά αποσταθεροποιητικά επί του ρόλου και της λειτουργίας τους. Αυτό δε σημαίνει όμως ότι καταστρέφονται ή καταργούνται αλλά τροποποιούνται μέσα από νέες συμμαχίες ήτοι δεν αλλάζει όλο το θεσμικό σύστημα άλλα μόνο ένα μέρος του. Χαρακτηριστική είναι εν προκειμένω η πρωτοβουλία της Επιτροπής με τις έξι νομοθετικές προτάσεις που οδήγησε στην προσθήκη νέων στοιχείων για την διασφάλιση υγιών δημοσίων οικονομικών.

Από την άλλη πλευρά βάσει του ορθολογικού νεοθεσμισμού η διαμόρφωση πολιτικής στην Ε.Ε. δεν είναι μία διαδικασία θετικού αθροίσματος αλλά η θεσμική της οργάνωση παραπέμπει και στην δημιουργία νικητών και χαμένων. Με άλλα λόγια θα πρέπει να υπολογίζονται οι σχέσεις ισχύος μεταξύ των κρατών και τα σχετικά κέρδη. Στο βαθμό που ένα κράτος μπορεί να επιβάλλει τις προτιμήσεις του κατά την διαδικασία λήψης αποφάσεων θα καθορίσει στη συνέχεια και την προθυμία του για συμμόρφωση. Βάσει της θεωρίας εντολέα – εντολοδόχου²⁰⁴ που αναλύθηκε τα κράτη μεταβιβάζουν αρμοδιότητες ελέγχου και κυρώσεων στους ευρωπαϊκούς θεσμούς οι οποίοι όμως παραμένουν εξαρτημένοι στα πλαίσια των εντολών που έχουν λάβει. Αυτή η ασύμμετρη σχέση μπορεί να επηρεάσει τους θεσμούς ως προς την συμπεριφορά τους σε σχέση με τα πιο ισχυρά κράτη. Αυτό έγινε στην περίπτωση της Γαλλίας και Γερμανίας που χρησιμοποίησαν την πολιτική και οικονομική τους ισχύ για να μην εφαρμοσθούν οι κυρώσεις του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης το 2003.

Εντούτοις οι αλλαγές στους ευρωπαϊκούς θεσμούς οικονομικής διακυβέρνησης δεν μπορούν να εξηγηθούν μόνο στη βάση συσχετισμών ισχύος ανάμεσα σε ανταγωνιζόμενα κράτη και αυτό γιατί η πολιτική όπως την ορίζει ο Heclou είναι μία διαδικασία μάθησης (political learning)²⁰⁵.

3.3. Ο ρόλος της ιστορίας

Η έννοια της εξάρτησης από την πορεία αποδίδει αξία μόνο στην εκδήλωση των πρώιμων γεγονότων καθώς αυτά είναι που θα καθορίσουν στην συνέχεια την πορεία. Υπάρχει με

²⁰³ Sven Steinmo, Kathleen Ann Thelen, op.cit,σελ.8

²⁰⁴ Erik Jones, op.cit,σελ.40

²⁰⁵ Dietmar Braun, Andreas Busch, *Public Policy and Political Ideas*, Edward Elgar Publishing, 1999,σελ.176 Ποια συμφέροντα θα επιδιώξουν οι δρώντες είναι συνάρτηση αυτού που ο Heclou αποκαλεί social puzzlement. Συγκεκριμένα : “Governments not only power they also puzzle. Policy making is a form of collective puzzlement on society’s behalf; it entails both deciding and knowing”.

άλλα λόγια ένα μοτίβο που συνδέει κάθε σημείο με το επόμενο σε μία σταθερή κατεύθυνση διαδοχής, που δίδει οφέλη μέσα από την δέσμευση σε μία σταθερή τροχιά. Τουτέστιν η αλλαγή κατεύθυνσης ενέχει σημαντικό κόστος. Αυτό ισχύει και για την μετάβαση προς την δημοσιονομική ολοκλήρωση. Η βασική υπόθεση είναι ότι η οικονομική διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι «εξαρτημένη από την πορεία» (*path dependent*)²⁰⁶ ήτοι τα τωρινά αποτελέσματα των εκροών είναι επιλογές πολιτικής του παρελθόντος που κατευθύνουν τις δομικές αλλαγές στο τωρινό σύστημα διακυβέρνησης²⁰⁷.

3.3.1.Προς μία δημοσιονομική ομοσπονδία (federal polity);

Η δημοσιονομική ολοκλήρωση, μέσω της θεσμοθέτησης ενός κεντρικού προϋπολογισμού, επιτρέπει στις χώρες να αντιμετωπίζουν τις ασύμμετρες διαταραχές ζήτησης. Εν παραδείγματι, η μείωση της συνολικής ζήτησης στη Γαλλία και η αύξηση της ανεργίας, θα μπορούσε να αντισταθμιστεί μέσα από την λειτουργία ενός ενωσιακού προϋπολογισμού ο οποίος θα μπορούσε αυτόματα να κάνει μεταβιβαστικές πληρωμές από τις πλεονασματικές χώρες προς τις ελλειμματικές²⁰⁸. Όμως μία τέτοια λειτουργία, εκτός του γεγονότος ότι θα μπορούσε να πάρει μόνιμο χαρακτήρα, αφορά κυρίως έθνη-κράτη. Αυτή την σκέψη είχαν κατά νου οι συντάκτες των δημοσιονομικών κριτηρίων. Αν πραγματικά υπήρχε βούληση για μία πορεία προς μία ενωμένη δημοσιονομική Ευρώπη, μία οικονομική *gemeinschaft*, τότε δεν θα θεσπίζονταν ποτέ τα κριτήρια για έλλειμμα στο 3% και για χρέος στο 60%. Και τούτο διότι η πορεία της ONE είναι *path dependent*, και η κρίση χρέους στην Ευρώπη δεν φαίνεται να λειτουργεί μέχρι στιγμής ως μία κρίσιμη συγκυρία για αλλαγή πορείας από το μονοπάτι. Το υπάρχων θεσμικό πλαίσιο επιδεικνύει μία ανθεκτικότητα χωρίς να προμηνύεται κάποια ρήξη με τις αποφάσεις του παρελθόντος. Θεσμικοί διακανονισμοί όπως το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (SGP), οι Γενικές Γραμμές Κατευθυντήριας Οικονομικής Πολιτικής (BEPGs), η ολοκλήρωση της αγοράς (*market integration*), εμφανίζουν αντιστάσεις στο ενδεχόμενο της

---

²⁰⁶ Beate Kohler-Koch, Rainer Eising, *The Transformation of Governance in the European Union*, Routledge Publications, 2004, σελ.100

²⁰⁷ Lars Magnusson, Jan Ottosson, *The evolution of path dependence*, Edward Elgar Publishing, 2009, σελ.74 Ο Pierson δίνει μία διαφορετική ερμηνεία για την εξάρτηση από την πορεία καθώς την ερμηνεύει με βάση τις αυξάνουσες αποδόσεις δηλαδή με οικονομικούς όρους. Όταν μένεις πάνω στην πορεία έχεις οφέλη αλλά αν αποκλίνεις θα έχεις σημαντικό κόστος.

²⁰⁸ Paul De Grauwe, *op.cit.*, σελ.288-289

επέλευσης αλλαγών²⁰⁹. «Όλες οι θεσμικές επιλογές που έγιναν στο Μάαστριχτ καθόρισαν το μονοπάτι της θεσμικής εξέλιξης στην ΟΝΕ τα τελευταία χρόνια»²¹⁰. Με άλλα λόγια η οικονομική διακυβέρνηση της ΟΝΕ είναι εξαρτημένη από την πορεία και βάσει του ιστορικού νεοθεσμισμού θα συνεχίσει να είναι εκτός και εάν εμφανισθεί κάποια κρίσιμη περίσταση (critical juncture) ή συσσωρευτεί ισχυρή θεσμική πίεση μέσα από την σποραδική ισορροπία (punctuated equilibrium).

4.1. Οι Ιδέες

Μείζων καθίσταται και ο προσδιορισμός του οικονομικού «κανονιστικού προτύπου αναφοράς»²¹¹ στη βάση του οποίου θα οικοδομηθεί αυτό το νέο μοντέλο. Οι οικονομικές ιδέες αναφέρονται σε κοινές προσδοκίες και συμβάσεις αναφορικά με τις οικονομικές συναλλαγές και το πώς θα πρέπει να αλλάξει η οικονομική συμπεριφορά για να ανταποκριθεί σε νέες συλλογικές προσδοκίες και στην διαμόρφωση νέων συμβάσεων. Τουτέστιν οι ιδέες είναι κινητήριοι παράγοντες της θεσμικής αλλαγής²¹² στο σύστημα της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Σύμφωνα με την Schmidt όπως έχει αναφερθεί οι ιδέες διακρίνονται σε δύο θεμελιώδεις κατηγορίες κανονιστικές και γνωσιακές.

Οι γνωσιακές μπορούν να δώσουν ώθηση στους policy makers να αναλάβουν νέες μορφές δράσης. Μπορούν να αποτελέσουν το εφελκυστικό για μία αλλαγή παραδείγματος. Οι κανονιστικές στην συνέχεια, είναι αυτές που θα διαμορφώσουν στάσεις και αξίες και θα προσδώσουν νομιμοποίηση στο νέο παράδειγμα²¹³. Ήδη υπάρχουν αυξημένες ανησυχίες για την αποτελεσματικότητα του μοντέλου ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης καθώς θεωρείται ότι δεν ανταποκρίνεται στις προκλήσεις των καιρών. Ωστόσο η άποψη ότι οι ιδέες δεν είναι σταθερές και άρα μπορούν να αλλάξουν εύκολα με την εκδήλωση μιας κρίσης δεν είναι καθόλα αποδεκτή. Ο Campbell χαρακτηριστικά επισημαίνει ότι υπάρχουν βαθιές πεποιθήσεις μέσα στα

²⁰⁹ Marion Salines, Gabriel Glockler, Zbigniew Truchlewski, Paola del Favero, *Beyond the Economics of the Euro: Analysing the Institutional Evolution of EMU 1999-2010*, occasional paper series, No 127, Σεπτέμβριος 2011, European central bank, σελ.16 (Διαθέσιμο στο <http://www.ecb.europa.eu>)

²¹⁰ *ibid.* σελ. 17

²¹¹ Pierre Muller, Yves Surel, *οπ.π.*, σελ.82-83

²¹² John L. Campbell, *op.cit.*, σελ. 90 Όπως παρατηρεί ο συγγραφέας: “*What actors believe may be just important as what they want.*”

²¹³ Rune Ervik, Nanna Kildal, Even Nilssen, *The Role of International Organizations in Social Policy: Idea, Actors and Impact*, στο Even Nilssen, *Combating social exclusion in the European Union*, Edward Elgar Publishing, 2009, σελ.73-74 Ο νεοφιλελευθερισμός θεωρείται ως μία κανονιστική ιδέα που έχει επικρατήσει στη βάση μίας «ιδεολογικής και κοινωνικής καταλληλότητας».

συστήματα πολιτικής (world views)²¹⁴ που ανθίστανται στην αλλαγή σε σύγκριση με τις γνωσιακές προγραμματικές ιδέες. Ήτοι πρόκειται για φιλοσοφίες που κατευθύνουν την οικονομική διακυβέρνηση και τις οποίες δεν προσπαθεί να αμφισβητήσει ο νέος λόγος πολιτικής. Εν παραδείγματι χαρακτηριστική είναι η ιδέα που έχει επικρατήσει ότι το βάρος της συμμόρφωσης πρέπει να το φέρουν οι ελλειμματικές χώρες²¹⁵.

Από την άλλη πλευρά βάσει του μοντέλου του Lynggaard²¹⁶ οι γνωσιακές ιδέες είναι που υπόκεινται σε μεγαλύτερη και συχνότερη αλλαγή. Μπροστά στην εμφάνιση νέων προβλημάτων και ως ανταπόκριση στην πληροφόρηση που έρχεται από το περιβάλλον τους οι δρώντες ενός συστήματος «*ανανεώνουν τις πεποιθήσεις τους και μεταβάλλουν τον γνωσιακό και κανονιστικό τους προσανατολισμό*».²¹⁷ Οι μεταρρυθμίσεις και οι αλλαγές στην άσκηση πολιτικής περιστρέφονται γύρω από τις ιδέες. Η συμφωνία όμως για τις αλλαγές απαιτεί την συναίνεση επί του γνωσιακού ορισμού των προβλημάτων και της κανονιστικής πλαισίωσης των λύσεων²¹⁸.

Μέσα από την διάχυση γνώσης οι ευρωπαϊκοί θεσμοί μπορούν να βοηθήσουν τα κράτη προς την γνωσιακή θεμελίωση ενισχύοντας την διαφάνεια και μειώνοντας την αβεβαιότητα ως προς τις τελικές εκροές, όπως είναι η ανταλλαγή ιδεών για μεταρρυθμίσεις μέσα από τις συνόδους κορυφής.

Καίτοι τα κράτη μέλη μπορεί να έχουν κοινά συμφέροντα για την διατήρηση της εύρυθμης λειτουργίας της ευρωζώνης εντούτοις μπορεί να έχουν διαφορετικές απόψεις αναφορικά με την επίτευξη αυτού του στόχου. Ακόμη όμως και αν υπάρχει συμφωνία για τους μηχανισμούς άσκησης πολιτικής μπορεί να διαφωνούν για την κατανομή του κόστους. Εν παραδείγματι τα ευρωομόλογα δεν προκρίνονται ως λύση καθώς θεωρούνται ότι θα αυξήσουν το κόστος δανεισμού για τις χώρες του ευρωπαϊκού βορρά.

Τουτέστιν οι αλλαγές στην ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση δεν μεταφράζονται αυτόματα σε συγκεκριμένες πολιτικές ανταπόκρισης στην κρίση χρέους και αυτό γιατί σε ένα

---

²¹⁴ John L. Campbell, *Ideas, Politics, and Public Policy*, Annual Review of Sociology, Vol. 28, 2002, σελ. 22

²¹⁵ Όπως και την εποχή του Bretton Woods, που οι ελλειμματικές χώρες δεν μπορούσαν να αποκαταστήσουν την ισορροπία στο ισοζύγιο τους εάν οι πλεονασματικές δεν εφάρμοζαν πολιτικές μείωσης των καθαρών πλεονασμάτων στο ισοζύγιο πληρωμών τους, έτσι και στην ευρωζώνη η επικρατούσα ιδέα είναι ότι το βάρος της προσαρμογής πρέπει να το φέρει μόνο ο ελλειμματικός Νότος της περιφέρειας.

²¹⁶ Kenneth Lynggaard, *op.cit.*, σελ. 90

²¹⁷ Karel Davids, Greta Devos, *Changing Liaisons: The Dynamics of Social Partnership in Twentieth Century West-European Democracies*, στο Anton Hemerijck, *Corporatist Governance, the Welfare State, and European Integration*, P.I.E. Peter Lang, 2007, σελ. 73

²¹⁸ *ibid.* σελ. 75 Συγκεκριμένα: “*The capacity to translate a crisis into policy innovation depends on changes in normative and cognitive orientation*”.

περιβάλλον πολιτικής σύγκρουσης και αμφισβήτησης όπως είναι αυτό της ευρωζώνης δεν υπάρχει συμφωνία επί της γνωσιακής κατεύθυνσης του συστήματος²¹⁹. Εν παραδείγματι είναι χαρακτηριστική η κριτική που ασκείται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ότι με τις παρεμβάσεις της στην δευτερογενή αγορά ομολόγων για την αγορά χρέους κρατών μελών υπονομεύει τον γνωσιακό της προσανατολισμό που πρέπει να είναι αποκλειστικά επικεντρωμένος στην σταθερότητα των τιμών.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι απουσιάζει ένας «λόγος πολιτικής»²²⁰ (policy discourse) που να μπορεί να συνδυάζει τις διαφορετικές γνωσιακές και κανονιστικές διαστάσεις που προκρίνουν τα κράτη και αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές μέσα από την αδυναμία πλαισίωσης (framing)²²¹ των πολιτικών της οικονομικής διακυβέρνησης, ήτοι του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζονται στην κοινή γνώμη για να απολαύουν νομιμοποίησης, ώστε να θεωρούνται και «αναγκαίες» και «κατάλληλες». Με άλλα λόγια δεν υπάρχει κάποιο παράδειγμα πολιτικής που να στηρίζεται σε έναν κοινό κανονιστικό και γνωσιακό λόγο, ήτοι σε μία επακριβής απεικόνιση και κατανόηση της φύσης του προβλήματος. Αυτό δείχνει εξάλλου και η μη επικύρωση μέχρι στιγμής της νέας δημοσιονομικής συνθήκης από την πλειοψηφία των χωρών της ευρωζώνης.

5.1. Το πολιτισμικό πλαίσιο

Οι κοινωνικές και οι πολιτισμικές δομές διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο οι δρώντες αναπτύσσουν την δράση τους. Τα γνωστικά σχήματα και τα σύμβολα προσφέρουν μία δυναμική ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας, μέσα από την οποία οι δρώντες διαμορφώνουν την ταυτότητα τους, προσαρμόζουν την συμπεριφορά τους και πραγματοποιούν τις επιλογές τους²²².

Ο ρόλος και η συμπεριφορά των κρατών στην Ε.Ε. ακολουθεί κοινωνικά αποδεκτούς κανόνες και η δράση που αναπτύσσουν είναι μία μορφή κοινωνικοποίησης, εκμάθησης η οποία προσδιορίζεται μέσα από ένα κοινό πολιτισμικό πλαίσιο αναφοράς και τις κοινές κοινωνικές αξίες. Η κρίση χρέους όμως ήρθε να υπονομεύσει αυτή την τάση και να δείξει τις έντονες

²¹⁹ Και αυτό διότι μέσα από τον ιστορικό και ορθολογικό νεοθεσμισμό τα κράτη μέλη θέλουν να έχουν το πλεονέκτημα να ερμηνεύσουν και να ανακατευθύνουν τους θεσμούς ώστε να εξυπηρετούν τους στόχους και τα συμφέροντά τους.

²²⁰ Anton Hemerijck, *op.cit.*, σελ.74

²²¹ Για τη σχέση μεταξύ του λόγου πολιτικής και της σημασίας της πλαισίωσης βλ. σχετικά Erik Jones, *The Political Economy of European Integration: Arguments and Analysis*, Routledge Publications, 2005, σελ.91

²²² Martha Finnemore, *Norms, Culture, and World Politics: Insights from Sociology's Institutionalism*, International Organization, Vol. 50, No. 2, Spring, 1996, σελ.326-7

αποκλίσεις στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι αντιθέσεις ανάμεσα σε κυρίαρχα πολιτισμικά πρότυπα, ²²³ ήτοι ανάμεσα σε αυτό της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και στα εθνικά, ²²⁴ ανέδειξαν άλλτες κανονιστικές εντάσεις και διαφορετικές αντιλήψεις για το τι είναι καλό και επιθυμητό. Μία τέτοια αντίθεση είναι και η διαφορετική κουλτούρα που μοιράζονται για την νομισματική σταθερότητα. ²²⁵ Και αυτό γιατί κάθε κουλτούρα κατασκευάζεται πολιτικά αλλά είναι και σε μεγάλο βαθμό «αποκλειστική» (*mutually exclusive*). ²²⁶

5.1.1. Η κουλτούρα του πληθωρισμού

Η αντίληψη ότι η σταθερότητα των τιμών είναι ο πιο αποδεκτός τρόπος για την άσκηση νομισματικής πολιτικής αμφισβητείται, καθώς δεν θεωρείται ως νομιμοποιημένη από τα κράτη μέλη της περιφέρειας που βιώνουν τις ασύμμετρες διαταραχές στην οικονομία τους. Στην ουσία η κουλτούρα της σταθερότητας επεβλήθη από πάνω με την επικράτηση του γερμανικού μοντέλου οργάνωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ²²⁷.

Σε αντίθεση με την Γερμανία που η ιστορική μνήμη την οδηγεί σε μία άκριτη και αυστηρή προσήλωση στον στόχο του πληθωρισμού, οι υπόλοιπες χώρες δεν μοιράζονται τα ίδια βιώματα. Τουτέστιν δεν υπάρχει κάποια λογική της καταλληλότητας πίσω από την συμπεριφορά των κρατών καθώς ο χαμηλός πληθωρισμός δεν θεωρείται ως ένα αποδεκτό πολιτισμό σχήμα. Η «κουλτούρα της σταθερότητας» (*culture of stability*) ²²⁸ διαφοροποιείται ανάμεσα στα κράτη μέλη

²²³ Ο Panagiotis Petrakis, *The Greek Economy and the Crisis: Challenges and Responses*, Springer, 2011, σελ.315-316 ο οποίος εξετάζει τα βαθύτερα αίτια της ελληνικής οικονομικής κρίσης υποστηρίζει ότι η απόδοση ενός οικονομικού συστήματος είναι συνάρτηση της επικράτησης ιδιαίτερων πολιτισμικών και ψυχολογικών στερεοτύπων τα οποία επηρεάζουν τα κίνητρα των οικονομικών φορέων, την απόδοση τους και την εμπιστοσύνη στις συναλλαγές. Συγκεκριμένα αναφέρει ό,τι : “The cultural characteristics of societies reflect psychological and social stereotypes that were created in the distant past and constitute the factors forming institutions and transactions in the present...Generally, cultural stereotypes present a great resistance to change and their redefinition”.

²²⁴ Jurgen Gerhards, *Cultural Overstretch: Differences between Old and New Member States of the EU and Turkey*, Routledge Publications, 2007, σελ.3

²²⁵ Κότιος Άγγελος, Παυλίδης Γεώργιος, όπ.π., σελ.169

²²⁶ Andres Lecours, *Theorizing Cultural Identities: Historical Institutionalism as a Challenge to the Culturalists*, Canadian Journal of Political Science, Vol.33, No.3, Σεπτέμβριος 2000, σελ.504

²²⁷ Για τον Β. Ηαγο η ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας δεν είναι από μόνη της ικανή προϋπόθεση για την διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών και τούτο διότι η διαμόρφωση των πληθωριστικών προσδοκιών πραγματοποιείται σε μεγάλο βαθμό από το σύνολο των οικονομικών φορέων. Μάλιστα από την στιγμή που στην ΟΝΕ δεν υπάρχει «δημόσια συναίνεση» (*public consensus*) ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς λαούς ως προς την αξία της σταθερότητας των τιμών θα αρχίσει να αμφισβητείται η κουλτούρα του πληθωρισμού ως η κυρίαρχη οικονομική ορθοδοξία. Βλ.σχετικά Bernd Ηαγο, *Inflation culture, central bank independence and price stability*, European Journal of Political Economy, Vol. 14 ,1998,σελ.243

²²⁸ Andreas Freytag, *Success and failure in monetary reform: monetary commitment and the role of institutions*, Edward Elgar Publishing, 2002,σελ.63 Σύμφωνα με τον συγγραφέα ως κουλτούρα σταθερότητας ορίζεται: “as the

του βορρά τα οποία προσδίδουν σημασία στην σταθερότητα των τιμών και στα κράτη του νότου για τα οποία προτεραιότητα έχει η οικονομική μεγέθυνση²²⁹.

Η κουλτούρα σταθερότητας ως «θεμελιώδης στοιχείο της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης»²³⁰ μαζί με το κοινό νόμισμα αποτέλεσαν την απάντηση στις συναλλαγματικές κρίσεις του 1992-93, διαμορφώνοντας ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες για την οικοδόμηση της νομισματικής ένωσης και την διαχείριση της αυξανόμενης οικονομικής αλληλεξάρτησης. Τυτέστιν η ευρωζώνη οικοδομήθηκε ως ένα πολιτισμικό πεδίο, ως ένας χώρος διαμόρφωσης των στρατηγικών επιλογών, των συμφερόντων και της ταυτότητας των δρώντων μέσα από την αυξανόμενη οικονομική αλληλεπίδραση.

Καίτοι τα κράτη μέλη συμφωνούν για την ανάγκη ενίσχυσης των μηχανισμών οικονομικής διακυβέρνησης εντούτοις υπάρχει απόκλιση ως προς τι θεωρείται επιθυμητή συμπεριφορά μέσα στην ευρωζώνη. Παρατηρείται λοιπόν ότι υπάρχει μία αποστασιοποίηση από το κοινό πλαίσιο αναφοράς ήτοι τον τρόπο λειτουργίας της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Σύμφωνα με τον Ruggie²³¹ οι διεθνείς θεσμοί που δημιουργήθηκαν από το 1944 έως το 1947 ήταν σταθερά προσανατολισμένοι στην διασφάλιση της εγχώριας σταθερότητας και οικονομικής ευημερίας. Με την κρίση χρέους να διαρρηγνύει τον κοινωνικό ιστό των χωρών του νότου είναι λογικό να αμφισβητούνται οι αρχές και αξίες της ευρωπαϊκής κουλτούρας. Τυτέστιν στην Ε.Ε. συναντώνται διαφορετικά μοντέλα καπιταλισμού, με συνέπεια η οικονομική δραστηριότητα να αναπτύσσεται σε ετερογενή κοινωνικά πλαίσια. Διαφορετικές εθνικές διαδικασίες κοινωνικοποίησης και εμπειριών από το παρελθόν οδηγούν σε διαφορετικές κουλτούρες σκέψης και δράσης αναφορικά με τον επιθυμητό τρόπο άσκησης οικονομικής πολιτικής. Αυτή η διαφοροποίηση των εθνικών οικονομικών συστημάτων στην λειτουργία τους, οδηγεί νομοτελειακά στην αποκαλούμενη «σύγκρουση των καπιταλισμών»²³² (*clash of capitalisms*) και απειλεί την ευρωπαϊκή νομισματική συνοχή.

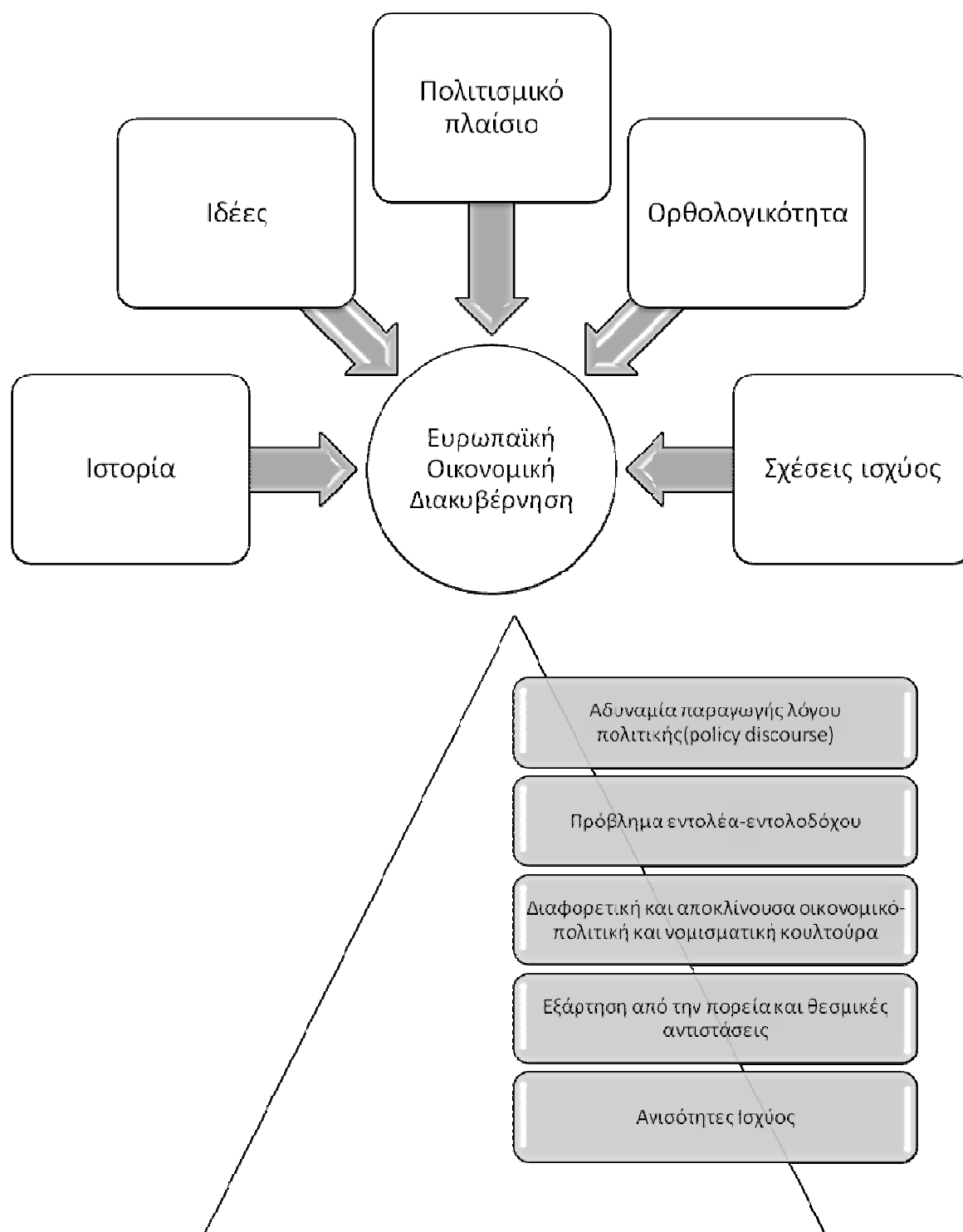
average attitude towards inflation in a country. High culture of stability means that the public opposition against inflation is high and vice versa."

²²⁹ Κότιος Άγγελος, Παυλίδης Γεώργιος, όπ.π., σελ.170

²³⁰ Kenneth Dyson, *European States and the Euro: Europeanization, Variation, and Convergence*, στο Geoffrey R.D. Underhill, *Global Integration, EMU and Monetary Governance in the European Union: The Political Economy of the Stability Culture*, Oxford University Press, 2002,

²³¹ John Gerard Ruggie, *International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order*, International Organization, Volume 36, Issue 2, Spring, 1982,σελ.382-382

²³² Helen Callaghan, Martin Hopner, *European Integration and the Clash of Capitalisms: Political Cleavages over Takeover Liberalization*, Comparative European Politics, Vol.3, 2005, σελ.313-314

Σχήμα 3. Στο σχήμα αποτυπώνεται η ερμηνεία του παραδείγματος οικονομικής διακυβέρνησης στη βάση πέντε θεμελιωδών παραδοχών του νεοθεσμικού ρεύματος Σχέσεις ισχύος, ορθολογικότητα, πολιτισμικό πλαίσιο, ιστορία και ιδέες αλληλεπιδρούν σε μία δυναμική διαδικασία διαμόρφωσης του περιεχομένου της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης.

Συμπεράσματα

Με αφετηρία τη νεοθεσμική προσέγγιση επιχειρήθηκε μία καλύτερη κατανόηση της μορφής της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης και των προβλημάτων που αναφέρονται από την λειτουργία της. Η απουσία μίας οικονομικής κυβέρνησης, οι αποκλίνουσες αντιλήψεις και οι διαφορετικές κουλτούρες για το ποια είναι η ενδεδειγμένη οικονομική πολιτική, οι ασύμμετρες σχέσεις ισχύος, η έλλειψη συμμόρφωσης και η εξάρτηση από την πορεία συνιστούν τις επιμέρους διαστάσεις του μοντέλου της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Κανένα ρεύμα σκέψης δεν μπορεί να δώσει από μόνο του μία ολοκληρωμένη ερμηνεία για αυτό το λόγο και χρησιμοποιήθηκαν οι επιμέρους διαστάσεις για να δώσουν μία συνολική εικόνα. Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι δεν υφίσταται κάποια θεμελιώδης μεταμόρφωση του συστήματος, κάποια αλλαγή παραδείγματος με την υιοθέτηση ενός νέου γνωσιακού και κανονιστικού προσανατολισμού. Όλες οι αλλαγές που έγιναν είναι περιορισμένης καινοτομίας (constrained innovation) δείχνοντας ότι πρόκειται για ένα καθεστώς ασύμμετρης πολιτικής οικονομίας που δεν αμφισβητούνται τα «ιδεατά» και «υλιστικά» του θεμέλια ήτοι ο «μηχανισμός αναπαραγωγής του».

Επιλεγόμενα

Από την στιγμή λήψης της απόφασης για την δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης η ιστορική διαδρομή της οικονομικής διακυβέρνησης δεν έχει καταφέρει να εδραιώσει μία «αίσθηση σταθερότητας» (*stability consciousness*).²³³ Η ανεπάρκεια των μηχανισμών συντονισμού των αποκεντρωμένων οικονομικών πολιτικών και γενικότερα η απουσία μίας οικονομικής κυβέρνησης ικανής να διασφαλίζει δημοσιονομική πειθαρχία οδήγησε στην εξάπλωση μίας κρίσης χρέους μεταξύ των αδύναμων οικονομιών του περιφερειακού νότου. Από την στιγμή του σχεδιασμού της η ONE στηριζόταν σε σαθρά θεμέλια με αδύναμους μηχανισμούς διακυβέρνησης. Η χρηματοδοτική ενίσχυση βοήθησε τις χώρες της περιφέρειας αλλά δεν μπόρεσε να λύσει τα μακροχρόνια διαρθρωτικά προβλήματα τους που επιμένουν ενώ αμφισβητείται κατά πόσο αυτή η νέα αρχιτεκτονική θα μπορέσει να αποτρέψει στο μέλλον την εκδήλωση νέων κρίσεων και την αντιμετώπιση των όποιων μακροοικονομικών εκτροχιασμών. Κοντολογίς η εύρυθμη λειτουργία της ONE και η αποτελεσματικότητα των νέων μηχανισμών θα εξαρτηθεί στο τέλος από τα ίδια τα κράτη μέλη και από τα αν θα θελήσουν να συμμορφωθούν με την εφαρμογή του νέου κανονιστικού πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης. Προς αυτή την κατεύθυνση σημασία έχει και η ανάπτυξη ενός αισθήματος ιδιοποίησης (*ownership*) με τις νέες θεσμικές μεταρρυθμίσεις.

Αυτό που συνέβη στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν η έλευση ενός σημείου καμπής που οδήγησε σε αλλαγή κατεύθυνσης χωρίς ωστόσο να απομακρύνεται από τις θεσμικές κληρονομίες της μέχρι τώρα πορείας της. Αν λοιπόν ρωτήσουμε αν επέρχεται με την θεσμική αλλαγή μεταμόρφωση στις κυρίαρχες νόρμες και θεσμικές συντεταγμένες της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης η απάντηση θα είναι αρνητική και αυτό διότι το τελικό αποτέλεσμα δεν λαμβάνει υπόψη τις σχέσεις ισχύος μεταξύ των κρατών μελών ούτε το έλλειμμα αποτελεσματικότητας και αξιοπιστίας ούτε τις αποκλίνουσες νομισματικές κουλτούρες αλλά ούτε και τις θεσμικές αντιστάσεις και την εξάρτηση από την πορεία. Καίτοι οι προθέσεις των κρατών μελών είναι υπέρ της διασφάλισης των οφελών που αποκομίζουν μέσα από την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος εντούτοις η θεσμική συναίρεση παραδοσιακών και νεωτερικών στοιχείων δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους αλλά ούτε και στις μεταβολές

---

²³³ Uwe Puetter, *op.cit.*, σελ.38

του οικονομικό-πολιτικού περιβάλλοντος με συνέπεια οι θεσμικές αλλαγές να καθίστανται άνευ σημασίας ή αλλιώς «*παραμετρικές*» (*parametric reforms*)²³⁴.

Επιπρόσθετα είναι αμφίβολο κατά πόσο οι νέες αλλαγές θα οδηγήσουν σε αλλαγή συμπεριφοράς τοσούτω μάλλον καθ' όσον υπάρχει ένα μεγάλο έλλειμμα δέσμευσης ή καλύτερα ένα «*delivery gap between commitments and actions*»²³⁵. Μία απόκλιση μεταξύ της θεσμικά ηθελημένης και της πραγματικής λειτουργίας, που στην ουσία υποδηλώνει την απουσία κάποιας θεμελιώδους αλλαγής στην οντολογία της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Αυτό εξάλλου μαρτυρούν και οι μέχρι τώρα θεσμικές αλλαγές που αποδεικνύονται ως ήσσονος σημασίας μπροστά στις νέες προκλήσεις.

Η τρέχουσα κρίση χρέους της Ε.Ε. δεν σηματοδοτεί ένα «*σημείο διακλάδωσης*» (*branching point*), που σημαίνει ότι η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση δεν εμφανίζει μια μετατόπιση από την ισχύουσα θεσμική ισορροπία που να την οδηγεί προς ένα νέο μονοπάτι αλλά τουναντίον διατηρεί τα θεμελιώδη γνωρίσματα της παρά τις σοβαρές και δραματικές οικονομικές αλλαγές. Ωστόσο από την άλλη πλευρά η νεοφιλελεύθερη ατζέντα που έχει επικρατήσει και εφαρμόζεται έχει οδηγήσει στην συσσώρευση ισχυρής πίεσης στο θεσμικό σύστημα της οικονομικής διακυβέρνησης έτσι ώστε να μην αποκλείεται η εκδήλωση ενός *path breaking event* και η εμφάνιση μίας νέας «*νομιμοποιητικής αφήγησης*»²³⁶ (*legitimizing narrative*) από τη στιγμή μάλιστα που ο νεοφιλελευθερισμός μοιάζει να έχει εξαντλήσει «*την κανονιστική και γνωσιακή του σημασία*».²³⁷

Εξάλλου όπως υπονοεί και η έννοια της διπλής κίνησης του Polanyi η αλλαγή προς την αντίθετη κατεύθυνση θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη και για αυτό το λόγο θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι δεν είμαστε πολύ μακριά από το τρίτο στάδιο του παραδείγματος πολιτικής του Peter Hall. Όπως έλεγε και ο Weber οι ιδέες μπορούν να οδηγήσουν σε επαναστατική αλλαγή ήτοι σε θεμελιώδεις θεσμικές μεταμορφώσεις. Αυτή είναι μία αντίληψη που υιοθετείται και από τον Peter North ο οποίος και δείχνει πως η επαναστατική θεσμική αλλαγή στην

²³⁴ Michelle L. Dion, *op.cit.* σελ.37

²³⁵ Iain Begg, Ansgar Belke, Sebastian Dullien, Daniela Schwarzer, Ramūnas Vilpišauskas, *op.cit.* σελ.37 Θεμελιώδεις αρχές όπως η «αξιοπιστία», η «αποτελεσματικότητα», και η «εφαρμογή» επαναλαμβάνονται συχνά στους νέους κανονισμούς, στα πλαίσια μιας προσπάθειας να αποτελέσουν την κυρίαρχη τάση στην εννοιολόγηση του νέου μοντέλου διακυβέρνησης καθορίζοντας την συμπεριφορά και στάση των κρατών μελών.

²³⁶ Anton Hemerijck, Ben Knäpen, Ellen Van Doorne, *Aftershocks: Economic Crisis and Institutional Choice*, στο Peter A. Hall, *The Significance of Politics*, Amsterdam University Press, 2010, σελ.100

²³⁷ Craig J. Calhoun, Georgi M. Derluguian, *The Deepening Crisis: Governance Challenges After Neoliberalism*, στο Vincent Della Sala, *A Less Close Union? The European Union's Search for Unity and Crisis*, New York University Press, 2011, σελ. 153

αμερικανική οικονομική ιστορία λειτούργησε καταλυτικά για να δώσει ώθηση στην αμερικανική οικονομία.

Εν συμπερασμάτι, τα κράτη μέλη δεχόμενα «πιέσεις για επιλογές»²³⁸(*selection pressures*) θα πρέπει να βρουν ποιες είναι οι κατάλληλες θεσμικές στρατηγικές διακυβέρνησης. Το πρόβλημα όμως είναι ότι οι πιέσεις αυτές δεν οδηγούν σε ένα προκαθορισμένο επιτυχές αποτέλεσμα. Η τελική εκροή εάν θα επρόκειτο για θεσμική ενδυνάμωση ή για θεσμική αποτυχία είναι αβέβαιη. Η μόνη βεβαιότητα είναι ότι οι κρίσεις προκαλούν «προβλήματα ερμηνείας»²³⁹(*crises produce problems of meaning*), επηρεάζοντας την ημερήσια διάταξη, οδηγώντας σε μία νέα ανάγνωση των προβλημάτων και του σχεδιασμού πολιτικών.

Πηγές

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Neil Nugent, Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2004
- Paul De Grauwe, Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001
- Pierre Muller, Yves Surel, Η ανάλυση των πολιτικών του κράτους, εκδόσεις Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, 2002
- Δημήτρης Χαραλάμπης, Δημοκρατία και Παγκοσμιοποίηση: Η έννοια του ανθρώπου στη νεωτερικότητα, πραγματική αφαίρεση και ορθός λόγος, εκδόσεις Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, 1998
- Κότιος Άγγελος, Παυλίδης Γεώργιος, Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής; Εκδόσεις Rosili, 2012
- Νικόλαος Β. Καραμούζης, Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Από τη Διεθνή Κρίση στην κρίση της ευρωζώνης και της Ελλάδας : Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον; , Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2011
- Π. Κ. Ιωακειμίδης, Η Συνθήκη της Λισαβόνας, Παρουσίαση, Ανάλυση, Αξιολόγηση, εκδόσεις Θεμέλιο 2010

---

²³⁸ Seth Abruthyn, Toward a General theory of Institutional Autonomy, Sociological Theory, Vol.27, No.4, Δεκέμβριος 2009, σελ.451

²³⁹ *ibid.*

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Adrienne Héritier, *Explaining Institutional Change in Europe*, Oxford University Press, 2007
- Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999
- Andre Lecours, *New Institutionalism: Theory and Analysis*, University of Toronto Press, 2005
- Amy Verdun, *The Euro: European Integration Theory and Economic and Monetary Union*, Rowman & Littlefield, 2002
- Andreas Freytag, *Success and failure in monetary reform: monetary commitment and the role of institutions*, Edward Elgar Publishing, 2002
- Andrew Walter, Gautam Sen, *Analyzing the global political economy*, Princeton University Press, 2009
- Anton Hemerijck, Ben Knapen, Ellen Van Doorne, *Aftershocks: Economic Crisis and Institutional Choice*, Amsterdam University Press, 2010
- Avner Greif, *Institutions And The Path To The Modern Economy: Lessons from Medieval Trade*, Cambridge University Press, 2006
- Beate Kohler-Koch, Rainer Eising, *The Transformation of Governance in the European Union*, Routledge Publications, 2004
- Benjamin J. Cohen, *International Political Economy: an intellectual history*, Princeton University Press, 2008
- Bernard Chavance, *Institutional Economics*, Taylor&Francis Publishing, New York , 2008
- B. Guy Peters, *Handbook of Public Administration*, Sage Publications, 2007
- B van Apeldoorn, *Transnational Capitalism and European Integration*, Routledge, 2002
- Claus Vogt, Roland Leuschel, Martin D. Weiss, *The Global Debt Trap: How to Escape the Danger and Build a Fortune*, John Wiley and Sons Publishing, 2010
- Craig J. Calhoun, Georgi M. Derluguian, *The Deepening Crisis: Governance Challenges After Neoliberalism*, New York University Press, 2011
- Daniel Béland , Robert Henry Cox, *Ideas and Politics in Social Science Research*, Oxford University Press, 2011
- Daniela Preda, *The road Europe travelled along: the evolution of EEC/EU institutions and policies*, Peter Lang Publications, 2010
- David Levi-Faur, *The Oxford Handbook of Governance*, , Oxford University Press, 2012
- David Swartz, *Culture & power: the sociology of Pierre Bourdieu*, University of Chicago Press, 1997

- Dermot Hodson, *Governing the Euro Area in Good Times and Bad*, Oxford University Press, 2011
- Dietmar Braun, Andreas Busch, *Public Policy and Political Ideas*, Edward Elgar Publishing, 1999
- Douglass Cecil North, *Institutions, institutional change, and economic performance*, Cambridge University Press, 1990
- Eric Marlier, David Natali, *Europe 2020: Towards a More Social Eu?*, Peter Lang Publications, 2010
- Erik Jones, Amy Verdun, *The political economy of European, integration : theory and analysis*, Routledge, 2005
- Fritz W. Scharpf, *Games Real Actors Play, Actor-centered institutionalism in policy research*, westview press, 1997
- George T. Crane, Abla Amawi, *The Theoretical evolution of international political economy: a reader*, Oxford University Press, 1997
- Gerda Falkner, *Complying With Europe: EU Harmonisation And Soft Law In The Member States*, Cambridge University Press, 2005
- Grahame Thompson, *Governing the European Economy*, Sage Publications, 2001
- Haridimos Tsoukas, Christian Knudsen, *The Oxford handbook of organization theory*, Oxford University Press, 2005
- Herwig Hofmann, Alexander Türk, *EU administrative governance*, Edward Elgar Publishing, 2006
- Herwig Hofmann, Gerard C. Rowe, Alexander Türk, *Administrative Law and Policy of the European Union*, Oxford University Press, 2012
- House of Commons: European Scrutiny Committee, *Treaty on stability, coordination and governance: impact on the eurozone and the rule of law, sixty-second report of session 2010-12, Vol. 1: Report, together with formal minutes, oral and written evidence*, The Stationery Office, 2012
- Jack Ernest Shalom Hayward, Anand Menon, *Governing Europe*, Oxford University Press, 2003
- James G. March, Johan P. Olsen, *Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics*, Simon and Schuster, 1989
- John L. Campbell, *Institutional change and globalization*, Princeton University Press, 2004
- John Damm Scheuer, *The anatomy of change: a neo-institutionalist perspective*, Copenhagen Business School Press DK, 2008

- John T. Ishiyama, Marijke Breuning, 21st Century Political Science: A Reference Handbook, Τόμος 1, SAGE Publications, 2010
- Jonas Tallberg, European Governance and supranational institutions: making states comply, Routledge Publications, 2003
- Julio Baquero Cruz, Carlos Closa, European integration from Rome to Berlin, 1957-2007: history, law and politics, Peter Lang Publications, 2009
- Haridimos Tsoukas, Christian Knudsen, The Oxford handbook of organization theory, Oxford University Press, 2005
- Karol Edward Sołtan, Eric M. Uslaner, Virginia Haufler, Institutions and social order, University of Michigan Press, 1998
- Karel Davids, Greta Devos, Changing Liaisons: The Dynamics of Social Partnership in Twentieth Century West-European Democracies, P.I.E. Peter Lang, 2007
- Kenneth A. Armstrong, Simon Bulmer, The governance of the single European market, Manchester University Press ND, 1998
- Knud Erik Jorgensen, Mark A. Pollack, Ben Rosamond, Handbook of European union politics, Sage Publications, 2006
- Lars Magnusson, Jan Ottosson, The evolution of path dependence, Edward Elgar Publishing, 2009
- Marie-Ange Moreau, Before and After the Economic Crisis: What Implications for the 'European Social Model'?, Edward Elgar Publishing, 2011
- Mark Blyth, Great transformations: economic ideas and institutional change in the twentieth century, Cambridge University Press, 2002
- Mary C. Brinton, Victor Nee, The new institutionalism in sociology, Stanford University Press, 2002
- Michael Barnett, Raymond Duvall, Power in Global Governance, Cambridge University Press, 2000
- Michael Emerson, Economic regimes for export: extending the EU's norms of economic governance into the neighbourhood, CEPS, 2005
- Michelle Cini, European Union Politics, Oxford University Press, 2007
- Michelle L. Dion, Workers and welfare: comparative institutional change, University of Pittsburgh Press, 2010
- Miroslav Beblavý, David Cobham, Ludovít Ódor, The Euro Area and the Financial Crisis, Cambridge University Press, 2011
- Niamh Nic Shuibhne, Laurence W. Gormley, From Single Market to Economic Union: Essays in memory of John A. Usher, Oxford University Press, 2012

- Panagiotis Petrakis, *The Greek Economy and the Crisis: Challenges and Responses*, Springer, 2011
- Peter Gourevitch, *Politics in Hard Times, Comparative Responses to International Economic Crises*, Cornell University, 1986
- Philip Anthony O'Hara, *Encyclopedia of political economy*, Routledge Publications, London, 1999
- Robert E. Goodin, Charles Tilly, *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*, Oxford University Press, New York, 2008
- Raymond C. Miller, *International Political Economy: Contrasting world views*, Routledge Publications, 2008
- R. A. W. Rhodes, Sarah A. Binder, Bert A. Rockman, *The Oxford Handbook of Political Institutions*, Oxford Handbooks Online, 2008
- Renate E. Meyer, Kerstin Sahlin, Marc J. Ventresca, *Institutions and Ideology*, Emerald Group Publishing, 2009
- Robert E. Goodin, Charles Tilly, *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*, Oxford University Press, New York, 2008
- Robert Owen Keohane, *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy*, Princeton University Press, 2005
- Ronen Palan, *Global Political Economy: Contemporary Theories*, Routledge Publications, 2000
- Shiping Tang, *A general Theory of Institutional Change*, Taylor & Francis Publishing, New York, 2011
- Simon Sweeney, *Europe, the state, and globalization*, Pearson Education, 2005
- Steven Kates, *The Global Financial Crisis: What Have We Learnt?*, Edward Elgar Publishing, 2011
- Sven Steinmo, Kathleen Ann Thelen, *Structuring politics: historical institutionalism in comparative analysis*, Cambridge University Press, 1992
- Thomas S. Kuhn, *The structure of scientific revolutions*, University of Chicago Press, 2nd Edition, 1996
- Todd Landman, Neil Robinson, *The SAGE handbook of comparative politics*, SAGE Publications Ltd, 2009
- W. Richard Scott, Raymond Levitt, Ryan J. Orr, *Global Projects: Institutional and Political Challenges*, Cambridge University Press, 2011

- Willem Molle, *Economic Governance in the Eu*, Taylor & Francis, 2011
- Wolfgang Streeck, Kathleen Ann Thelen, *Beyond Continuity: Institutional Change in Advanced Political Economies*, Oxford University Press, 2005
- Uwe Puetter, *The Eurogroup: how a secretive circle of finance ministers shape European economic governance*, Manchester University Press, 2006

Ξενόγλωσση Αρθρογραφία

- Ackrill R. A. Kay, *Historical institutionalist perspectives on the development of the EU budget* , *Journal of European Public Policy*, Vol.13, No 1, 2006
- Andres Lecours, *Theorizing Cultural Identities: Historical Institutionalism as a Challenge to the Culturalists*, *Canadian Journal of Political Science*, Vol.33, No.3, Σεπτέμβριος 2000
- Anna Horváth, *Committee Governance after the Enlargement of the EU: the Institutionalisation of Cooperation within the Social Protection Committee*, *European Political Economy Review*, No. 6, March 2007
- Bernd Hayo, *Inflation culture, central bank independence and price stability*, *European Journal of Political Economy*, Vol. 14 ,1998
- Christopher M. Tucker, *The Lisbon Strategy and the Open Method of Coordination: A New Vision and the Revolutionary Potential of Soft Governance in the European Union*, *American Political Science Association*,2003
- Dermot Hodson, *Reforming EU economic governance: A view from (and on) the principal-agent approach*, *Comparative European Politics*, Vol. 7,2009
- Helen Callaghan , Martin Hopner, *European Integration and the Clash of Capitalisms: Political Cleavages over Takeover Liberalization*, *Comparative European Politics*, Vol.3, 2005
- Jane Jenson, Frederic Merand, *Sociology, Institutionalism and the European Union*, *Comparative European Politics*, Volume 8, No 1, 2010
- John L. Campbell, *Ideas, Politics, and Public Policy*, *Annual Review of Sociology*, Vol. 28,2002
- John Hogan, *Remoulding the Critical Junctures Approach*, *Canadian Journal of Political Science*, Vol. 39, No.3, Σεπτέμβριος 2006
- John Gerard Ruggie, *International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order*, *International Organization*, Volume 36, Issue 2, Spring, 1982
- Jonas Tallberg, *Paths to Compliance: Enforcement, Management, and the European Union*, *International Organization*, Vol. 56, No. 3, 2002
- Kathleen Thelen, *Historical Institutionalism of comparative politics* ,*Annual review of Political Science*, vol.2, 1999

- Kathleen Thelen, Institutional Change in Advanced Political Economies, *British Journal of Industrial Relations*, Vol.47, No 3,September, 2009
- Martha Finnemore ,Norms, Culture, and World Politics: Insights from Sociology's Institutionalism, *International Organization*, Vol. 50, No. 2 ,Spring, 1996
- Norbert Reich, Free Movement Versus Social Rights in an Enlarged Union: the Laval and Viking cases before the European Court of Justice, *German Law Journal*, Vol. 09, No. 02,2008
- Paola Subacchi, Reforming Economic Governance in Europe: Exploring the Road to Effective Coordination, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 81, No. 4
- Peter A. Hall, Policy paradigms, social learning and the state: the case of economic policy-making in Britain, *Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales, Instituto Juan March de Estudios e Investigaciones*, 1990
- Richard Deeg and Orfeo Fioretos, Newsletter of the European Politics & Society Section of the American Political Science Association, Vol. 5, No. 1, Fall/Winter 2006
- Robert O.Keohane and Lisa L.Martin, The Promise of Institutional Theory, *International Security*, Vol.20, No. 1
- Ronald Bieber, Observer-Policeman-Pilot?: On Lacunae of Legitimacy and the Contradictions of Financial Crisis Management in the European Union, *European University Institute, Department of Law, Working Paper*, 2011/16
- Seth Abruthyn, Toward a General theory of Institutional Autonomy, *Sociological Theory*, Vol.27, No.4
- Severin Fischer, Stefan Gran, Björn Hacker, Anja P. Jakobi, Sebastian Petzold, Toralf Pusch and Philipp Steinberg, *Europe 2020 – Proposals for the Post-Lisbon Strategy : Progressive policy proposals for Europe’s economic, social and environmental renewal, International Policy Analysis,Μάτος 2010*
- Servaas Deroose, Dermot Hodson, Joost Kuhlmann, *Broad Economic Policy Guidelines: Past, Present and Future, International Economics Programme, Chatham House*, 2005
- Shu-Yun Ma, Political Science at the Edge of Chaos? The Paradigmatic Implications of Historical Institutionalism, *International Political Science Review* , Volume 28, No. 1, 2007
- Scott E. Robinson, Floun’say R. Caver, Punctuated Equilibrium and Congressional Budgeting, *Political research Quarterly*, Vol.59, No.1, Μάρτιος 2006
- Stephan Collignon, Is Europe going far enough? Reflections on the EU’s Economic Governance, *Journal of European Public Policy*, Vol. 11, No 5, Οκτώβριος, 2004
- Susana Borra’s , Claudio M. Radaelli, The politics of governance architectures: creation, change and effects of the EU Lisbon Strategy, *Journal of European Public Policy*,Vol 18, No 4, June 2011

- Tanja A. Borzel, Non-compliance in the European-Union. Pathology or statistical artifact?, European University Institute, Working Papers, RSC No. 2001/28
- Waltraud Schelkle, The Theory and Practice of Economic Governance in EMU Revisited: What Have we Learnt About Commitment and Credibility?, Journal of Common Market Studies, Volume 44, Issue 4
- Watson, M. and Hay, C. 2003: The discourse of globalization and the logic of no alternative: rendering the contingent necessary in the political economy of New Labour, Policy & Politics, Vol.31, No 3
- Wim Fonteyne, Wouter Bossu, Luis Cortavarria-Checkley, Alessandro Giustiniani, Alessandro Gullo, Daniel Hardy, and Seán Kerr, Crisis Management and Resolution for a European Banking System, International Monetary Fund, Working Paper No. 10/70, 2010

Κοινοτική Νομοθεσία

- Regulation (EU) No 1173/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 “on the effective enforcement of budgetary surveillance in the euro area”, EE L 306/1
- Regulation (EU) No 1174/2011 of the European Parliament and of the Council , “on enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euro area”, of 16 November 2011, EE L 306/8
- Council Regulation (EU) No 1177/2011 of 8 November 2011 amending Regulation (EC) No 1467/97 “on speeding up and clarifying the implementation of the excessive deficit procedure”, EE L 306/33
- Regulation (EU) No 1175/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 “amending Council Regulation (EC) No 1466/97 on the strengthening of the surveillance of budgetary positions and the surveillance and coordination of economic policies”, EE L 306/12
- Directive No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 “on the prevention and correction of macroeconomic imbalances”, EE L 306/25
- Council Directive 2011/85/EU of 8 November 2011 “on requirements for budgetary frameworks of the Member States”, EE 306/41
- Recommendation SEC(2010) 488 of 27 April 2010 for a Council Recommendation on broad guidelines for the economic policies of the Member States and of the Union – Part I of the Europe 2020 Integrated Guidelines.
- Report From the Commission, COM(2012) 68 final of the 14.2.2012 ,Alert Mechanism Report ,Report prepared in accordance with Articles 3 and 4 of the Regulation on the prevention and correction of macroeconomic imbalances

Λιεθύνσεις Διαδικτύου

- Επίσημη Ιστοσελίδα Περιοδικού Economist
(http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2012/02/euro-crisis-0?fsrc=gn_ep Πρόσβαση στις 03/07/2012)
- Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης :
  - http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/m11_14.en.pdf Πρόσβαση στις 04/06/2012
  - http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf Πρόσβαση στις 04/08/2012
  - http://www.consilium.europa.eu/media/1478399/07_-_tscg.en12.pdf Πρόσβαση στις 15/07/2012
- Daniel Gros, Pact for the euro: Tough talk, soft conditions?, VoxEU.org
<http://www.voxeu.org/index.php?q=node/6206> Πρόσβαση στις 21/07/2012
- Notre Europe, The European Semester :Only a First Step, Policy Brief, No 11, February 2011
http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/bref22-EN.pdf Πρόσβαση στις 21/07/2012
- Iain Begg, Ansgar Belke, Sebastian Dullien, Daniela Schwarzer, Ramūnas Vilpišauskas, European Economic Governance: Impulses for Crisis Prevention and New Institution, 2011 Bertelsmann Stiftung, (www.bertelsmann-stiftung.org Πρόσβαση στις 20/08/2012)
- Kenneth A. Armstrong, The Lisbon Agenda and Europe 2020: From the Governance of Coordination to the Coordination of Governance, Queen Mary University of London, Paper No. 89/2011 (<http://ssrn.com/abstract=1945310> Πρόσβαση στις 05/07/2012)
- Iain Begg, Ansgar Belke, Sebastian Dullien, Daniela Schwarzer, Ramūnas Vilpišauskas, European Economic Governance: Impulses for Crisis Prevention and New Institution, 2011 Bertelsmann Stiftung, σελ.30 (Διαθέσιμο στο www.bertelsmann-stiftung.org Πρόσβαση στις 06/06/2012)
- Marion Salines, Gabriel Glockler, Zbigniew Truchlewski, Paola del Favero, Beyond the Economics of the Euro: Analysing the Institutional Evolution of EMU 1999-2010, occasional paper series, No 127, Σεπτέμβριος 2011, European central bank, (<http://www.ecb.europa.eu> Πρόσβαση στις 10/06/2012)
- Peter Mooslechner, Ernest Gnan, Franz Nauschnigg, Doris Ritzberger-Grünwald, Martin Summer, EU Governance Reformed, Quarterly Review of Economic Policy, Oesterreichische Nationalbank, 2012 http://www.oenb.at/en/img/mop_2011_q4_tcm16-245355.pdf Πρόσβαση στις 20/08/2012